

T.C.

**RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE SEÇMELİ
KUR'AN DERSLERİ
-NİTEL BİR ARAŞTIRMA-
(Yüksek Lisans Tezi)**

Mukadder ALTUN

Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜNEŞ

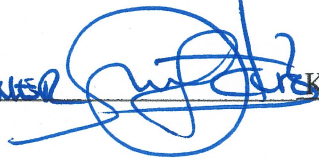
Danışman

RİZE

2019

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında, Mukadder ALTUN tarafından hazırlanan “Öğretmen Görüşlerine Göre Seçmeli Kur’an Dersleri -Nitel Bir Araştırma-“ başlıklı çalışma, 22.02.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. H. Yusuf Arıksa Kabul/Red

Üye (Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜNEŞ Kabul/Red

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Cevat SUDUKİ Kabul/Red

18/3/2019

Doç. Dr. Ahmet YANIK
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezdeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. .19./03/2019

Mukadder ALTUN

ÖN SÖZ

12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası ile 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokullarda zengin bir seçmeli ders havuzu öğrencilere sunulmuştur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yanında din eğitimi ile ilgili yeni dersler, öğretim programlarına dâhil edilmiştir. Ortaokul ve lisede sınıflara seçmeli olarak Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersi konmuştur.

Seçmeli din derslerinden biri olan Kur'an-ı Kerim dersinin daha verimli hâle getirilmesi ve uygulamada görülen eksiklerin en aza indirilmesi için yapılan ve yapılacak olan araştırma, inceleme ve değerlendirmeler önem arz etmektedir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi sürecini en iyi değerlendirecek, sorunları tespit edecek ve çözüm önerilerinde bulunacak olanların öğretmenler olduğuna inanmaktayız.

Bu çalışmada amacımız, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili derse giren öğretmenlerin görüşlerine göre bir durum tespiti yapıp yaşadıkları sorunları belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Çalışmamız, giriş ile beraber üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi, ilgili literatür ve yöntem başlıkları ile alt başlıklar bulunmaktadır.

Birinci bölümde ortaokul ile ortaöğretim seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programı değerlendirilmiştir.

Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili öğretmen görüşlerinin yer aldığı ikinci bölüm, altı başlıktan oluşmaktadır. Başlıklar sırasıyla: "Dersin Amaç ve Hedefleri", "Dersin Öğretim Programı", "Dersin Eğitim-Öğretim Süreci", "Dersin Ölçme ve Değerlendirmesi", "Dersin Seçilme Durumu" ve "Öğretmen Yeterlilikleri" ile ilgili öğretmen görüşleridir.

Birinci başlıkta Kur'an-ı Kerim dersinin müfredata dâhil edilmesi ve Kur'an-ı Kerim dersinin öğrencinin dindarlığına, ahlakına, davranışlarına olan etkisi ile ilgili öğretmen görüşleri bulunmaktadır. İkinci başlık öğretim programı ile ilgili öğretmen görüşlerinden oluşmaktadır. Üçüncü başlıkta ders kitabı,

yöntem ve teknikler, ders saatleri, sınıf mevcutları, dersin işlenişi ve okulun fiziki durumları ile ilgili öğretmen görüşleri bulunmaktadır. Dördüncü başlık dersin notla değerlendirilmesi ile ölçme ve değerlendirmesine yönelik öğretmen görüşlerinden oluşmaktadır. Beşinci başlıkta dersin seçilmesinde etkili olan faktörler ile okul idaresi ve diğer branş öğretmenlerinin derse karşı tutumlarına yönelik öğretmen görüşlerinden bahsedilmiştir. Altıncı başlık öğretmenlerin üniversite eğitimleri, mesleki yeterlilikleri ile ilgili öğretmen görüşlerinden oluşmaktadır.

Sonuç bölümünde, Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili öğretmen görüşleri değerlendirilmiş ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Yüksek Lisans süresinde ve tez çalışmamda bana rehberlik eden ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Hacı Yusuf ACUNER'e ve danışmanlığımı yürüten Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜNEŞ'e tezimi tamamlama sürecine kadar olan bütün yardımlarından dolayı şükranlarımı sunarım.

Nitel bir çalışma olan bu araştırma için Türkiye'nin farklı şehirlerinde görev yapan ve görüşme teklifimi kırmayarak tezime katkı sunan öğretmen arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. İlkokuldan itibaren yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma minnettarlığımı ifade etmek isterim.

Lisansüstü eğitimime başlamam konusunda beni cesaretlendiren ve teşvik eden eşim Özbay ALTUN'a, manevi olarak destek olan aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Mukadder ALTUN

Rize 2019

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	3
ÖN SÖZ.....	4
ÖZET.....	8
ABSTRACT.....	10
KISALTMALAR.....	12
GİRİŞ.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. KUR'AN-I KERİM DERSİ GENEL AMAÇLAR.....	27
1.2. PROGRAMIN UYGULANMASINA İLİŞKİN İLKE VE AMAÇLAR ...	28
1.3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMEDE TEMEL İLKELER	31
1.4. ORTAOKUL VE ORTAÖĞRETİM SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİ ÜNİTE, KONULARI VE KAZANIMLARI	32

İKİNCİ BÖLÜM

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE SEÇMELİ KUR'AN DERSLERİ

2.1. SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİNİN AMAÇ VE HEDEFLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	40
2.1.1. Kur'an-ı Kerim Dersinin Müfredata Dâhil Edilmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri	40
2.1.2. Kur'an-ı Kerim Dersinin Öğrencinin Dindarlığına, Ahlakına ve Davranışlarına Etkisi ile İlgili Öğretmen Görüşleri	45
2.2. SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI İLE İLGİLİ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	51
2.3. SEÇMELİ KUR'AN- I KERİM DERSİ EĞİTİM- ÖĞRETİM SÜRECİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	55
2.3.1. Ders Kitabı ile İlgili Öğretmen Görüşleri	55
2.3.2. Sınıf Mevcutları ve Dersin İşlenişi ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	59
2.3.3. Derste Kullanılan Yöntem ve Teknikler İle İlgili Öğretmen Görüşleri	64
2.3.4. Ders Saatleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri	71

2.3.5. Okulun Fiziki Durumları ile İlgili Öğretmen Görüşleri	73
2.3.6. Kur'an-ı Kerim Dersinde Öğretmenlere Düşen Görev ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	76
2.4. SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİNİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ.....	79
2.5. KUR'AN-I KERİM DERSİNİN SEÇİLME DURUMU İLE İLGİLİ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ.....	87
2.5.1. Dersin Seçimi Konusunda Okul İdaresi ve Diğer Öğretmenlerin Tutumuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	87
2.5.2. Dersin Seçilmesinde Etkili Olan Faktörler İle İlgili Öğretmen Görüşleri	91
2.6. SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİNDEKİ YETERLİLİKLERİ İLE İLGİLİ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ.....	98
2.6.1. Üniversite Eğitimleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri.....	98
2.6.2. Mesleki Yeterlilikleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	102
SONUÇ.....	109
KAYNAKLAR.....	115
EK-1: GÖRÜŞME YAPILAN ÖĞRETMENLERLE İLGİLİ BİLGİLER.....	121
EK-2: YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI...	122
ÖZ GEÇMİŞ.....	124

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜNEŞ

Hazırlayan: Mukadder ALTUN

Yıl: 2019

Sayfa Sayısı: 124

ÖZET

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE SEÇMELİ KUR'AN DERSLERİ -NİTEL BİR ARAŞTIRMA-

Seçmeli Kur'an dersine giren öğretmenlerin Kur'an dersi ile ilgili öğretim programı, amaç ve hedefler, dersin seçilme durumu, dersin içeriği, eğitim öğretim süreci, ölçme ve değerlendirme, yeterlilikleri, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili görüş ve düşüncelerinin ele alındığı bu araştırmanın amacı: Öğretmenlerin görüşlerine göre seçmeli Kur'an dersi ile ilgili bir durum tespiti yapmak, yaşadıkları sorunları belirlemek ve çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmamızda, nitel araştırma deseni olarak durum analizi ile kültür analizinden yararlanılmıştır. 2016 yılı Temmuz-Aralık ayları arasında gönüllülük esasına göre Türkiye'nin farklı bölgelerinde ve farklı şehirlerinde görev yapan toplam 26 öğretmenle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler, yarı standartlaştırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Ardından toplanan bu veriler analiz edilmiş, yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Araştırmamızın sonucunda öğretmenlerin görüşlerine göre öğretim programının yeterli olmadığı, seçmeli Kur'an dersinin seçilmesinde özellikle öğrencinin kendi tercihi, ailesi ile okul idaresinin etkili olduğu, seçmeli Kur'an dersinin verimliliğini belirleyen, öğrencinin kendi isteği ile bu dersi seçmesi olduğu, seçmeli Kur'an dersinin öğrencinin dindarlığını, ahlakını ve davranışlarını az ya da çok olumlu etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öte yandan öğretmenlerin seçmeli Kur'an dersinde, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim ile ilgili hazır bulunuşluk

seviyelerindeki farklılıklar, öğrencilerin isteksizliği, dersin seçmeli olmasından dolayı öğrencilerin yeterli önemi vermemesi, seçmeli Kur'an dersi için ayrı bir sınıfın bulunmaması, Kur'an dersinin niteliği sebebiyle sınıf hâkimiyetinin sağlanamaması, ders saatinin yetersizliği, öğrencilerin Kur'an dersinden beklentilerinin farklı olması ve ailelerin yeterli bilince sahip olmaması sorunlarıyla karşılaştıkları görülmüştür.

Ulaşılan diğer bir sonuç: Seçmeli Kur'an dersinde öğretmenin samimi, gayretli ve öğretme sevgisiyle dolu olması, öğrenciye dersin sevdirmesi ile öğrencinin derse istekli hâle getirilmesi, öğretmen-veli işbirliğinin sağlanması, öğretmence öğrencinin iyi tanınması, öğrencilerle birebir ilgilenilmesi, dersin etkinliklerle daha eğlenceli daha ilgi çekici hâle getirilmesi ve öğrenciler üzerinde not baskısının yapılmaması gerektiğidir.

Anahtar kelimeler: Seçmeli ders, Kur'an-ı Kerim, 4+4+4 Eğitim Sistemi, Din Eğitimi

Recep Tayyip Erdogan University Graduate School of Social Sciences

Department: Philosophy and Religion Sciences Department

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜNEŞ

Author: Mukadder ALTUN

Year: 2019

Total Page Number:124

ABSTRACT

ELECTIVE QURAN LESSON ACCORDING TO TEACHERS' OPINIONS -A QUALITATIVE RESEARCH-

The main goal of this thesis dealing with the Quran teachers' thoughts about the curriculum, aims, objectives, content, learning process, feasibility and the evaluation of Quran lessons is to determine the ideas of Quran teachers on the field; to release the problems they face and to make some useful suggestions.

It is used a qualitative method in this study. It is benefitted from the situational research and cultural analysis papers. In 2016 between July and December made interviews with 26 volunteered teachers teaching all around the Turkey. The data used in this study is obtained from the semi-standardized surveys. And then those surveys are carefully analysed, interpreted and evaluated.

At the end of the study, according to the teachers' point of view, it is clearly understood that the curriculum of Quran lesson is not sufficient enough; the lesson is chosen by the student him/herself, their parents and the school management. On the other hand, the willingness of the students is more efficient and the Quran lessons more or less affects the moral and ethics of the students in a positive way.

On the other hand, teachers face some problems such as; crowded classrooms; insufficient background of students and the level differences among them moreover the unwillingness and the ignorance of the students as it is an elective lesson; inadequate classroom atmosphere; the non efficient classroom management; the students expectations and the unconsciousness of the parents.

An other results is that: It is necessary that Quran teachers are supposed to be sincere, energetic and willing to learn new things; make students love the lesson and draw students attention; make teacher- parent connection; realise the students' capacity well take care of the studens individually make lessons more attractive and not to make pressure over students' grades.

Keywords: Elective Lesson, Holy Quran, 4+4+4 Education System, Religious Education

KISALTMALAR

- DKAB: Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi
- İHO: İmam Hatip Ortaokulu
- MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
- e-okul: Milli Eğitim Bakanlığı tarafında Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) projesi kapsamında 2007 yılının Ocak ayında kullanıma açılmış olan bir okul yönetim bilgi sistemi web yazılımıdır.
- TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Eğitim, insanların doğuştan gelen kalımsal özelliklerinin çevre ile etkileşmesinden sonra ortaya çıkmakta ve bir ihtiyaç haline gelmektedir. Bu etkileşimle eğitim kalıtım ile çevrenin işlevsel işbirliğini zorunlu kılmakta ve fonksiyonel bir faaliyet olmasını sağlamaktadır. Eğitim, öğrenmeyi meydana getiren süreçler ile süreçleri meydana getiren unsurların bir sistem içinde çalışması sonucu meydana gelen davranışlardır. İnsan tarafından bu davranışların kazanılmasını sağlayacak çabalara da eğitim denir. (Keyifli, 2013: 106).

Milli Eğitim Temel Kanununun 2. maddesine göre eğitimle öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle öğrencileri hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmaları amaçlanmaktadır. (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973). Eğitimden beklenenler sadece bireylere kariyer ve meslek sağlamak değildir. Bunun yanında değerler, değerler eğitimi ve din eğitimine de önem verilmesi gerekmektedir. (Bulut, 2011: 34). İnsanların dine olan ihtiyaçları var oldukça bunun eğitiminin de yapılması bir gereklilik olmaktadır. Eğitimin uygun koşullarda ve doğru zamanda yapılması birçok sorunun çözümünde kilit bir rol oynamaktadır. (Oruç, 2008: 268).

Örgün eğitimde din eğitimi ve öğretimine yönelik 1982 Anayasası'nın ikinci bölümü olan "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlığı altındaki din ve vicdan hürriyeti ile ilgili olan 24. Maddesine göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulan dersler arasındadır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ise kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır. Anayasada temel haklardan biri olarak kabul edilmiş isteğe bağlı din eğitimi ve öğretimi talebi ise ilk defa 2010 yılındaki 18. Milli Eğitim Şurası'nda gündeme gelmiştir. İsteyen anne ve babaların çocuklarının ahlaki ve manevi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla seçmeli din eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılması talep edilmiştir. (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2010). Her insanın kendine

özgü bir karakteri vardır. Öğrencilerin ilgileri, yetenekleri, becerileri, ihtiyaç ve beklentileri birbirinden farklıdır. Öğrencilerin ilgi alanlarına hitap edecek, beklentilerini karşılayacak, yetenek ve becerilerini geliştirecek bir eğitimin okullarda verilmesi önemlidir. İmam-Hatiplerin ortaokul kısmının yeniden açıldığı, 8 yıllık kesintisiz eğitimin sona ererek 12 yıllık zorunlu eğitime geçildiği 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası 11.04.2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile ortaokullarda ve İmam-Hatip ortaokullarında öğrencilerin lise eğitimlerini destekleyecek şekilde yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçmelik dersler oluşturulmuştur. Ortaokul ve liselerde Kur’an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı okutulacak seçmeli dersler olarak belirlenmiştir. (İlköğretim ve Eğitim Kanunu [İEK], 2012). Seçmeli ders, öğretim programındaki zorunlu derslerin dışında kalan öğrencilerin kendi isteklerine göre tercih yapabildikleri ders yelpazesidir. (Aslantaş, 2011: 13).

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 25.06.2012 tarihli 69 sayılı Kurul kararına göre zorunlu dersler yanında “din, ahlak ve değerler alanı”, “dil ve anlatım”, “ yabancı dil”, “fen bilimleri ve matematik”, “sanat ve spor” ile sosyal bilimler”, alanlarında seçmeli dersler bulunmaktadır. “Din, ahlak ve değerler” alanında Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri yer almaktadır. Haftalık iki saat olan Kur’an-ı Kerim ile Hz. Muhammed’in Hayatı 4 defa her sınıf seviyesinde seçilebilirken; haftalık 2 saat olan Temel Dini Bilgiler dersi farklı sınıf seviyelerinde 2 defa seçilebilecektir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 14.08.2012 tarihli 124 sayılı Kurul Kararı ile ortaöğretim kurumlarında seçmeli dersler listesine Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri eklenmiştir. Ortaokullardaki 8 saat olan seçmeli ders sayısı düşürülmüş ve 28.05.2013 tarihindeki değişiklikle 2014-2015 eğitim-öğretim yılında 5, 6 ve 7. sınıflarda öğrencilerin toplam 6 saat seçmeli dersi seçebileceklerine karar verilmiştir. (TTKB, 2013).

Seçmeli derslerin uygulanmasına dönük olarak da haftanın belirli günü/günlerindeki zaman dilimi “seçmeli ders saatleri” olarak belirlenecek ve bu şekilde farklı sınıf düzeylerinde olup seçtikleri ders açısından aynı seviyede olan

öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması sağlanacaktır. Örneğin: Kur'an-ı Kerim dersini ilk kez yedinci sınıfta alan bir öğrenci, henüz başlangıç seviyesinde ise bu dersi beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfta okuyan ve başlangıç seviyesinde olan öğrencilerle birlikte alabilir. Böylece kaynaklar, hem daha rasyonel kullanılır hem de öğrencilerin tercih haklarının karşılanmasına imkân sağlanır.(TTKB, 2012).

Seçmeli derslerin amacına ulaşması için öğrencilerin kendi isteğiyle dersi seçmeleri önemlidir. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Müdürlüğü tarafından 5. sınıflar ve ortaöğretim 9. sınıflarda uygulanacak seçmeli dersler ile ilgili 31.08.2012 tarih ve 12668 sayılı 2012/37 no.lu Genelge ile öğrencilerin seçmeli dersler ile akademik başarılarının yanında ilgi ve yeteneklerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Seçmeli dersler, velisinin de rehberliğinde öğrenci tarafından ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda seçilecektir. Uygulamada öğrenci ve velilerin bilgilendirilmesi, okullarda dilekçe örneklerinin kolayca görülebilecek yerlere asılması, öğrenci isteğinin ders seçiminde ön planda tutulması ve gerekli tedbirlerin ders yılı başlamadan alınması istenmiştir. 10 öğrenci aynı dersi seçtiğinde grup oluşturulacaktır. Ortaokul ve İmam-Hatip ortaokullarının 5. sınıflarında seçmeli derslerde aynı öğretim programları uygulanacaktır. (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012).

Millî Eğitim Bakanlığının 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibarıyla seçmeli derslerle ilgili istatistiksel verilerine göre, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ortaokulların 5. sınıfına 1 milyon 193 bin 993 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Bu öğrencilerden 647 bin 349'u seçmeli din dersleri içinde en çok Kur'an-ı Kerim dersini seçmiştir. Kur'an-ı Kerim dersi, diğer seçmeli dersler arasındaki seçilme sıklığı incelendiğinde 3. sırada yer almaktadır. Aynı öğretim yılında liselerin 9. sınıfına 1 milyon 318 bin 260 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Bu öğrencilerin 385 bin 101'i ise seçmeli din dersleri içinde en az Kur'an-ı Kerim dersini seçmiştir. Seçmeli din derslerinin diğer dersler arasındaki seçilme sıklığı incelendiğinde Kur'an-ı Kerim dersi ise 5. sırada yer almıştır. (Bahçekapılı, 2013: 51).

2014-2015 eğitim öğretim döneminde 5. sınıf öğrencilerinin sayısı toplam 3 milyon 365 bin 752'dir. 415 bin 724 kişi Kur'an-ı Kerim dersini seçmiştir. Diğer seçmeli derslerle kıyaslandığında Kur'an-ı Kerim dersi üçüncü sıradadır.

Fakat ortaokullardaki diğer sınıf düzeyleri ile liselerdeki seçilme oranlarına baktığımızda Kur'an-ı Kerim dersi ilk üç içinde değildir. (MEB, 2015).

Kur'an-ı Kerim dersinin örgün eğitimde müfredata seçmeli olarak dâhil edilmesi din eğitimi açısından son derece önemli bir gelişmedir. Fakat Kur'an-ı Kerim dersinin seçilme oranlarına baktığımızda 5. sınıflarda bir düşüşün olduğu ve ilerleyen sınıflarda Kur'an-ı Kerim dersinin daha az seçildiği görülmektedir. Bu durum uygulamada bazı problemlerin olduğunu göstermektedir. Ayrıca düşüncemize göre seçmeli dersler gerekli hazırlıklar yapılmadan müfredata dâhil edildiği için eksikliklerle başlamış, süreç içinde uygulamada düzeltilmeye çalışılmıştır. Nitekim yapılan bazı araştırmalarda da ders sürecinde bazı problemlerin yaşandığı görülmektedir. (Gürer ve Keskiner, 2016; Kotan, 2015; Meydan, 2015). Öğrencilerin seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde ihtiyaçlarının ve beklentilerinin ne kadarının karşılanabildiği, dersin seçilme durumu, eğitim-öğretim süreci ve sürecin unsurları açısından uygulamanın görülmesi, yaşanan problemlerin tespit edilebilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilebilmesi için konuyla ilgili yapılacak araştırmalar ve değerlendirmeler kanaatimize göre eksikliklerin görülüp düzeltilmesi açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda araştırmamızda: "Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?" sorusuna cevap aranmaktadır.

Araştırmanın temel problemi doğrultusunda alt problemlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin amaçlarına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin içeriğine yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin eğitim-öğretim sürecine yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin ölçme ve değerlendirilmesine yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin seçilme durumu ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

6. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin öğretmen yeterlilikleri ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

7. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

Sonraki başlıklarda kullanılan ilgili literatüre, yöntemle, verileri toplama araçlarına, verilerin toplanmasında izlenen süreç, verilerin analiz ve değerlendirilmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

İLGİLİ LİTERATÜR

Yaptığımız literatür taramasında seçmeli dersleri ya da seçmeli dinî dersleri konu alan çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların bazılarında nitel araştırma yöntemleri kullanılırken bazı çalışmalarda ise nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Seçmeli din dersleri ile ilgili öğretmen görüşlerini ele alan çalışmalar olduğu gibi öğrenci görüşlerine göre seçmeli din derslerini değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda veli ve okul yöneticilerinin seçmeli din dersleriyle ilgili görüşleri ele alınmıştır. Bir çalışma da seçmeli din derslerinin öğretim programları açısından incelendiği ve değerlendirildiği rapordur. Bu çalışmalardan sadece biri özel olarak seçmeli Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgilidir. Yaptığımız literatür incelemesi sonucunda yapılan çalışmalar, yaşanan problemleri öğretmen görüşlerine ele alan çalışmalar, seçmeli din derslerini öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerine değerlendiren çalışmalar, seçmeli din dersleriyle ilgili yönetici görüşlerinin de olduğu çalışma, seçmeli din derslerini öğrenci görüşlerine göre değerlendiren çalışmalar, seçmeli din derslerinin seçilme durumu ile ilgili nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan çalışmalar, hem öğrenci hem öğretmen görüşlerine göre seçmeli din derslerinin program açısından değerlendirildiği çalışma ile seçmeli din derslerinin program açısından değerlendirildiği çalışma şeklinde tasnif edilerek ele alınmıştır.

Seçmeli din derslerinde öğretmenlerin görüşlerine göre karşılaşılan problemleri ele alan çalışmalar: Meydan (2015), Gürer ve Keskiner (2016) ile Yorulmaz'ın (2014) yayımlanan makaleleridir.

Meydan'ın 2015 yılında yayınlanan “Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Çalışma)” isimli makalesi seçmeli dini dersler ile ilgilidir. Çalışmasında nitel araştırma yöntemlerini kullanan Meydan, çalışma grubunu Zonguldak ilinde görev yapan yetmiş öğretmenden oluşturmuştur. Meydan bu makalesinde din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinde öğretmenlerin karşılaştıkları problemleri belirleyerek dersin verimliliğinin arttırılmasına yönelik önerilerde bulunmayı amaçlamıştır.

Gürer ve Keskiner'in 2016 yılında yayımlanan “Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme” isimli makalesi nitel bir çalışmadır. Makalenin amacı: Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerine dair bir inceleme yapmaktır. İnceleme, öğretmenlerin tecrübelerini anlamak ve derslerin verimliliğine dair önerilerini almak üzerinedir. Bu araştırma ile öğretmenlerin tecrübeleri de göz önünde bulundurularak uygulamada karşılaşılan problemlerin çözümüne yönelik öneriler getirmek de hedeflenmiştir.

Yorulmaz'ın 2014 yılında yayımlanan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları” isimli makalesi bulunmaktadır. Araştırmaya 2012 yılında Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 806 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Bu araştırma, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerine yönelik öz algılarını ortaya koymayı amaçlayan bir alan araştırmasıdır.

İlgili literatüre baktığımızda öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerine göre seçmeli din derslerini değerlendiren çalışmalar: Bahçekapılı'nın 2013 yılındaki araştırması ile Çiftçi'nin 2017 yılındaki yüksek lisans tezidir.

Bahçekapılı'nın 2013 yılında yayımlanan “Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri” adlı çalışması vardır. Bahçekapılı, bu araştırma ile 4+4+4 Eğitim Yasası ile Ortaokul ve Lise Öğretim Programlarına dâhil edilen Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleriyle ilgili öğrenci,

öğretmen ve velilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerinin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Nitel veri toplama tekniklerini kullandığı bu çalışmada Bahçekapılı, yetmiş öğrenci, yirmi beş öğretmen ve yirmi beş veli ile görüşmeler yapmıştır.

Çiftçi'nin 2017 yılındaki "Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alan Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezi ile seçmeli din dersleri öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ankara ilindeki belirlenen ortaokullarda on yedi öğretmen, on altı öğrenci ve on beş veli ile görüşme yapılan bu çalışmanın amacı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri, öğrenci ve velilerin görüşleri çerçevesinde derslerin seçimi, beklenti, içerik ve uygulama boyutları ile tespitini ve değerlendirmesini yapmaktır.

Literatür taramasında seçmeli din dersleriyle ilgili yönetici görüşlerinin de olduğunu gördüğümüz Kotan'ın 2015 yılındaki "Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dinî Derslere İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezi, ortaöğretimde bazı seçmeli dinî derslere ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerinin incelenmesi üzerinedir. Bu araştırma, durum (örnek olay) çalışması yöntemiyle yürütülen bütüncül çoklu durum desenli, nitel bir çalışmadır. Çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki ortaöğretim okulunda görev yapan yedi yönetici, yedi öğretmen ve on iki öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı: Antalya il merkezindeki liselerde 2012-2013 öğretim yılı itibarıyla okullarda ilk olarak okutulmaya başlanan Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin bakış açılarını ortaya koymaktır.

Literatür taramasında karşılaştığımız seçmeli din derslerini öğrenci görüşlerine göre nicel araştırma yöntemlerini kullanarak değerlendiren çalışmalar: Meydan (2013), Acuner (2016) ve Yazıbaşı'nın (2018) yayımlanan makaleleri ile Köse'nin (2018) yüksek lisans tezidir.

Meydan'ın 2013 yılında yayımlanan "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" isimli makalesi bulunmaktadır. Meydan, bu çalışmasında din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersleri öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Bu

çalışma, Zonguldak ili merkezinde 340 öğrenciye anket çalışması şeklinde yapılmıştır. Çalışmanın amacı: Lise ve ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin seçmeli din eğitimi derslerini seçtikleri andaki motivasyon ve beklentilerine, derslerin ilk yılının ardından memnuniyet düzeylerine, derslerden edindikleri kazanımlara ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile farklılaşan noktalara dair algılarını belirlemektir.

Acuner, 2016 yılında yayımlanan “Öğrencilere Göre Seçmeli Kur’an-ı Kerim Dersi Artvin İli Örneği” adlı makalesinde anket tekniğini kullanarak Artvin il merkezindeki 7. sınıf öğrencilerinin seçmeli Kur’an-ı Kerim dersini tercih etme ya da etmeme nedenlerini, dersi seçen öğrencilerin dersten memnuniyet düzeylerini, dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyini ve dersin eğitim-öğretim sürecine ilişkin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır.

Yazıbaşı'nın 2018'deki yayımlanan “Ortaöğretim Öğrencilerinin Gözünden Seçmeli Din Dersleri: Kırıkkale Örneği” isimli makalesinin amacı ortaöğretim öğrencilerinin gözünden seçmeli din derslerini incelemektir. Anket tekniği kullanılarak Kırıkkale'deki ortaöğretim öğrencilerinin seçmeli din derslerinin içerikleri, ders kitapları ve öğretmen yeterlilikleri gibi konulardaki görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Köse'nin 2018 yılındaki “Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi Gaziantep İli Örneği” isimli yüksek lisans tezi, ortaokullarda seçmeli din derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi üzerinedir. Çalışma, anket yöntemi kullanılarak Gaziantep'teki ortaokullarda eğitim görmekte olan öğrencilerin bu dersleri seçerken güttükleri amaç ve beklentilerini, derslerden memnuniyetlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Seçmeli din derslerinin seçilme durumu ile ilgili nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmış çalışmalar: Gündoğdu'nun 2015 ve 2017 yıllarındaki makaleleridir.

Gündoğdu'nun 2015 yılında yayımlanan “Seçmeli Din Derslerini Tercih Eden Öğrencilerin Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Ordu Örneği” isimli makalesi, Ordu ilindeki 2014-2015 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarında seçmeli din derslerini alan öğrencileri kapsamaktadır. Araştırmasında ilişkisel tarama modeli

ve anket tekniğini kullanmıştır. Gündoğdu, bu çalışmasında seçmeli din derslerini tercih eden öğrencilerin tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemeye çalışmıştır.

Gündoğdu 2017 yılındaki “Seçmeli Din Dersleri Neden Seçilmiyor? (Ordu Örneği)” isimli çalışmasını Ordu ilinde öğrenim gören 559 öğrenci üzerinde tarama modeli ve anket tekniğiyle gerçekleştirmiştir. Gündoğdu, bu çalışmasında seçmeli din derslerini tercih etmeyen öğrencilerin seçimlerini etkileyen faktörleri tespit etmeye çalışmıştır.

Hem öğrenci hem öğretmen görüşlerine göre seçmeli din derslerinin program açısından değerlendirildiği çalışma literatüre göre Görür’in 2015 yılındaki yüksek lisans tezidir. Görür, “Ortaokul Düzeyindeki Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen-Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezi ile ortaokul düzeyindeki din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersleri öğretmen-öğrenci görüşlerine göre program açısından değerlendirmiştir. Araştırma, tarama modeline göre anket tekniği kullanılarak Denizli ilindeki 3 yatılı bölge ortaokulunda görev yapan 10 öğretmen ve 230 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.

Bunun yanında Kaymakcan, Aşlamacı, Yılmaz ve Telli’nin 2013 yılında seçmeli din eğitim derslerini inceledikleri ve değerlendirdikleri rapor bir diğer çalışmadır. Bu çalışmada derslerin öğretim programı, amaç ve kazanım, öğrenme öğretme süreçleri, içerik, ölçme ve değerlendirme başlıklarında değerlendirmeler yapılmıştır.

Literatür taraması sonucunda seçmeli din dersleri ile ilgili yapılan çalışmaların büyük bölümünün seçmeli din derslerinin geneliyle ilgili olduğu görülmüştür. Özel olarak seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi ile ilgili yapılan sadece bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış ve öğrenci görüşleri ele alınmıştır. Dersin tercih edilme ya da edilmeme nedenleri, öğrencilerin memnuniyet düzeyleri, dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyi ile eğitim-öğretim sürecine ilişkin öğrenci görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğretmen görüşlerine göre seçmeli Kur’an-ı Kerim dersini özel olarak ele alan çalışmanın ise bulunmadığı görülmüştür. Bir dersin değerlendirilmesi açısından öğrenci görüşleri kadar öğretmen görüşleri de önemlidir. Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi açısından yaşanan sorunların tespit edilip uygulamada görülen eksiklerin

en aza indirilmesi için yapılan ve yapılacak olan araştırma, inceleme ve değerlendirmeler son derece önemlidir. Yapılan ve yapılacak olan bu çalışmalar kanaatimizce seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini daha verimli hâle getirirken derse olan öğrencilerin ilgisini de arttıracaktır.

YÖNTEM

Kur'an-ı Kerim dersinin seçmeli olarak ortaokul ve ortaöğretim müfredatına dâhil edilmesi çok önemli bir gelişmedir. Büyük bir fırsat olarak nitelendirebileceğimiz bu durumun iyi değerlendirilmesi ise çok daha önemlidir. Bu fırsatı iyi değerlendirmek ve seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin daha verimli hale getirilmesi için araştırmamızda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin amaçları, içeriği, seçilme durumu, öğretmen yeterlilikleri, ölçme ve değerlendirilmesi ile yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik öğretmen görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmamızda, sayısal bilgi toplamanın ve analizin ön plana çıktığı nicel araştırma yerine, yorumun temel alındığı nitel yöntem kullanılmıştır. Çünkü nitel araştırmada amaç; durağan olmayan, karmaşık bir yapıya sahip olan sosyal olgu, olay, davranış ve diğer konuları bütüncül bir yaklaşımla değişkenleri birlikte değerlendirerek esnek bir araştırma süreci içinde derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde incelemek ve gerçekliği olduğu gibi anlamaya çalışmaktır.

Bunu yapmak için yararlandığımız nitel araştırma deseni, durum analizidir. Durum analizi, araştırmacının gerçek yaşam, güncel bir durum ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış durumlar hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, çoklu bilgi kaynaklarını (gözlem, mülakat, görsel-ışitsel materyal, doküman ve rapor) kullandığı, bir durum betimlemesi ya da durum temalarını ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır. (Creswell, 2018: 97)

Durum analizinde bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır. İlgili durumdan nasıl etkilendikleri ile ilgili durumları nasıl etkiledikleri incelenir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 73) Bu bağlamda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi "Nasıl, niçin?" soruları ile kendi gerçekliği içinde incelenmiştir.

Bir yönden de çalışmamızda, nitel araştırma deseni olarak kültür analizinden yararlanılmıştır. Kültür, ortak bir anlayış ve kurallar bütünüdür.

Bireyleri ve grupların davranışlarını şekillendirir. Belirli bir amaç için bir araya gelen bireylerin oluşturduğu kültür, ortak oluşturulmuş bir gerçeklik bütünüdür. Nitel araştırma açısından önemli bir çalışma konusudur. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 67) Çalışmamızda, kültür analizi deseni ile öğretmenlerin seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi hakkında, okul ortamları, öğrenme öğretme süreçleri, yaşadıkları sorunlar vb. açısından görüşleri incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Bir araştırmada öncelikle değişkenlerin dâhil olduğu evren kesin hatlarıyla belirlenir. Fakat evren genellikle bir araştırmacının ulaşamayacağı kadar büyüktür. Çözüm olarak bilim adamları evreni temsil edebilecek sınırlı sayıdaki birey, olgu ya da olayı araştırma kapsamına dâhil etmiş ve bunu da “örnekleme” kavramıyla ifade etmişlerdir. Böylece evren, belirli yöntemlerle daha küçük ve çalışılabilir bir büyüklüğe indirgenirken elde edilen sonuçlar evrene genellenir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 113)

Geleneksel olarak nicel araştırma yöntemlerinde olasılık temelli örnekleme kullanılırken nitel araştırma yöntemlerinde amaçlı örnekleme kullanılmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 115)

Nitel araştırma yöntemini kullandığımız bu araştırmamızda; amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan, bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin maksimum çeşitliliğini sağlamak ve farklı düşüncelere ulaşmak için maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışma grubuna ülkemizin farklı şehir ve coğrafi bölgelerinden, farklı kıdem sahibi, farklı mezuniyet durumları olan kişilerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Çalışmamızda, Türkiye'nin farklı şehirlerinde görev yapan toplam yirmi altı öğretmenle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden on biri erkek, on beşi kadın olmak üzere hepsi kadrolu görev yapmaktadır. Öğretmenlerin dördü, Karadeniz Bölgesi'nde; üçü, İç Anadolu Bölgesi'nde; yedisi, Marmara Bölgesi'nde; üçü, Doğu Anadolu Bölgesi'nde; üçü, Ege Bölgesi'nde; üçü, Akdeniz Bölgesi'nde; üçü de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapmaktadır. Nüfus yoğunluğunu göz önünde bulundurduğumuz için araştırmamızda Marmara Bölgesi'nden daha çok öğretmenle görüşülmüştür.

Öğretmenlerin eğitim durumları incelendiğinde öğretmenlerden on üçü, DKAB mezunu; on tanesi İlahiyat mezunu olmak üzere lisans mezunudur. İki yüksek lisans, biri doktora mezunudur. Lisans mezunu öğrencilerden biri yüksek lisans, yüksek lisans mezunu öğrencilerden ikisi doktora öğrencisidir. Ayrıca Lisans mezunu öğrencilerden biri, daha önce Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümü mezunudur. Öğretmenleri yaşlarına göre sınıflandırdığımızda on öğretmen, 20 ile 29; on iki öğretmen, 30 ile 39; dört öğretmen de 40 ile 50 yaş arasındadır.

Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Araştırmamızda nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama tekniği olarak görüşme tekniği, veri toplama aracı olarak da yarı standartlaştırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bireylerin deneyimleri, tutumları, görüşleri, şikâyetleri, duyguları ve inançları ile ilgili derinlemesine bilgi elde etmede daha etkili bir yöntem olduğu (Briggs, 1986'dan aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2018: 129) düşünüldüğü için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Tercih ettiğimiz yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken kolay anlaşılabilir açık uçlu sorular sormaya, yönlendirici ve çok boyutlu sorular sormaktan kaçınmaya, alternatif sorular hazırlamaya, soruları sistematik ve tutarlı bir sırada sormaya dikkat edilmiştir.(Yıldırım ve Şimşek, 2018: 136-145)

Veri toplamak amacıyla seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programı incelenmiş, literatür taraması yapılmış; danışman hocamızın ve derse giren üç öğretmenin görüşlerinden faydalanılarak seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili öğretim programı, amaç ve hedefler, dersin içeriği, eğitim öğretim süreci, değerlendirme, yeterlilikleri, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri başlığında toplam 18 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler, yarı standartlaştırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmeler, 2016 yılı Temmuz-Aralık ayları arasında yapılmıştır. Görüşmelerin on beş tanesi yüz yüze yapılırken beş tanesi için günümüz gelişen iletişim teknolojilerinden faydalanılmış ve internet üzerinden

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Altı tanesi de yazılı olarak yapılmıştır. Görüşmeler tarafımızca yapılmış, hem ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş hem de not alınmış, yaklaşık 25- 30 dakika sürmüştür.

İlk olarak kayıt alınan görüşmeler çözümlenmiş, yazılı metin hâline getirilmiş ve sistematik bir şekilde kodlanmıştır. Görüşme sırasında her bir öğretmene (Ö.1) şeklinde sıra numarası verilerek kodlanmıştır. İkinci olarak öğretmenlerin görüşleri, ilgili başlıklar altında toplanmıştır. Son olarak ise içerik analizi yapılmış ve araştırmanın temaları ile alt problemlerine uygun olarak veriler yorumlanmıştır. Veriler analiz edilirken betimsel ve yorumlayıcı bir yaklaşım takip edilmiş, tema sonlarında tüm veriler değerlendirilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi nitel araştırmada geçerliği sağlar.(Kirk ve Miller, 1986'dan aktaran: Yıldırım Şimşek, 2018: 269) Araştırmamızda iç geçerliliği sağlamak için ilgili literatür ciddi bir şekilde incelenmiş, görüşme formunun hazırlanmasında hem alan uzmanlarıyla hem de Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmenlerle görüş alışverişinde bulunulmuştur. Başlık ve alt başlıklar oluşturulurken gerekli en küçük veriler bile değerlendirilmiş ve gereksiz ayrıntılardan kaçınılmasına dikkat edilmiştir. Araştırma sonuçlarının genellenebilmesi, dış geçerliliğinin sağlanması için de araştırma süreci hakkında yöntem bölümünde ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Araştırmanın iç güvenirliliği, başka bir araştırmacının aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşabilmesidir. Araştırmamızda bunu sağlamak için görüşmeler yazılı hâle getirilmiş, veriler kontrol edilmiştir. Dış güvenirliliği sağlamak için araştırma sürecinde kullandığımız görüşme formu, kayıtlar ve veriler muhafaza edilmektedir.

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Araştırmamız seçmeli Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgili öğretmen görüşlerini içermektedir. Bu çalışma ile öğretmen görüşlerine göre Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgili uygulamada yaşanan sorunların tespit edilmesi ve dersin daha verimli hale getirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Öğretmen görüşlerine göre özel

olarak Kur'an-ı Kerim dersini ele alan çalışmanın olmaması sebebiyle bu çalışmanın, alanda duyulan eksikliğe katkıda bulunabileceği ve seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi açısından programın geliştirilmesi ve yeni yaklaşımlar konusunda yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamızın sınırlılıkları şunlardır:

1. Çalışmamızın görüşme yaptığımız öğretmenlerle (örneklem ile), sorulan sorulara verilen cevaplarla sınırlı olması.
2. Çalışmamızın öğretmenlerle görüşmeyi gerçekleştirdiğimiz zaman ve mekânla sınırlı olması.
3. Öğretmenlerin algılarında, yaklaşımlarında, duygularında ve düşüncelerinde süreç içinde değişiklik olması.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ

DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Kur'an-ı Kerim Dersi Genel Amaçlar

Öğretim programına göre Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilerin, Kur'an-ı Kerim'in hayatımızdaki yerini fark etmeleri ve Kur'an-ı Kerim'in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Allah'ın mesajlarının öğrenciler tarafından iyi anlaşılması sağlanabilmelidir. Çünkü İslam dininde Kur'an'ı Kerim'i okumak, ona uymak ve onu tebliğ etmek Müslümanlar için farzdır. (Kasas suresi, 85. ayet).

Kur'an-ı Kerim, sıradan Arapça bir metin değildir. Allah'ın kelimidir. Okuyuşta belli kurallara göre okunmalıdır. Kurallara uyulmadan okunmasının manayı olumsuz etkileyeceği düşüncesi, kıraat âlimlerinin Kur'an tilavetinde uyulması gereken kuralları oluşturmasında etkili olmuştur. (Aslan, 2003: 359-360). "Kur'an'ı tertil ile (tane tane, ağır ağır ve açık bir şekilde) oku." (Müzzemmil, 4.). ayeti ile Kur'an'ın tecvit kurallarına uyularak okunmasının farz olduğu ifade edilmektedir. (Aslan, 2003: 361). Peygamber Efendimiz'in Kur'an okuyuşunda kurallara uyduğunu gösteren bir hadis şöyledir: "Katade şöyle demiştir: Enes'e Hz. Peygamber'in kıraatinin nasıl olduğu soruldu. O da, O'nun kıraati, med ederek (harfleri uzatarak) okumaktı. O; bismillah'ı, er-Rahman'ı ve er-Rahim'i med ederek okurdu, diye cevap verdi." (Buhari, Fedailü'l-Kur'an, 29). Kur'an-ı Kerim'in okuyuş kurallarına dikkat ederek okumamız hem lafız hem de mana açısından önemlidir. Hatalı okuyuş, lafzı bozar. Bozuk lafız da kelime veya cümlede mananın yanlış anlaşılmasına ya da hiç anlaşılmasına neden olabilecektir. (Aslan, 2003: 362). Bu sebeple Kur'an'ın lafzının doğru okunmasının Kur'an'ın manasına olan etkisi düşünüldüğünde Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilerin, öğretim programına göre Kur'an'ı kurallarına uyarak doğru ve güzel okumayı öğrenmesi ve bazı sure ile ayetleri de kurallarına uygun olarak ezberleyebilmesi amaçlanmaktadır.

Ortaokul ile Ortaöğretim Öğretim Programı'nda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin genel amaçları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Kur'an-ı Kerim'in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,
- Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumaları,
- Bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri,
- Kur'an-ı Kerim'in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Kur'an-ı Kerim'i severek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri amaçlanmaktadır.

(Ortaokul- İHO Kur'an-ı Kerim Dersi [5-8. Sınıflar] Öğretim Programı: 2).

Genel amaçlar bölümüne baktığımızda amaç ifadelerinin ikisi bilişsel alan, ikisi duyuşsal alan ve biri de psikomotor alanla ilgilidir. (Kaymakcan, Aşlamacı, Yılmaz ve Telli, 2013: 60). Kur'an-ı Kerim dersinde kazanımların öğrencilere kazandırılması sürecinde gerçekleştirilmesi beklenen en önemli amaç: Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i severek ve isteyerek okumaları, anlamaları ve ezberlemeleridir.

1.2. Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Amaçlar

Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında dersin amaçlarına ulaşılabilmesi için dersin uygulanma sürecinde dikkat edilmesi istenilen bazı ilke ve açıklamalara yer verilmiştir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgili bu ilke ve amaçlar şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Ünite ve kazanımlar, Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programı genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde farklı öğrenme alanlarına ayrılarak belirlenmiştir.
2. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.
3. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılır.
4. Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere sevdilerek öğretilmesi esastır.

5. Kuran-ı Kerim'i anlamaya dönük çalışmalarda öğrencilerin Kuran-ı Kerim'in mealini okumaya, kullanmaya, ayet mealleri arasında bağ kurmaya özendirilmesi önemlidir.
6. Kur'an-ı Kerim okurken hatalı okumaların önlenmesi için ezberlenecek ayet ve sureler, öğrencilere telaffuzu düzgün hafızlardan dinletilebilir.
7. Kur'an-ı Kerim'i anlamaya dönük çalışmalarda ders öncesinde farklı meallerden işlenecek ayetler okunup öğrenciler düşünmeye teşvik edilebilir.
8. Sınıf içerisindeki öğrencilerin telaffuz ve güzel okuma becerileri birbirinden farklı olabilir. Bu kişisel farklılıklar göz önünde tutulup zorlaştırıcı değil, Kuran okumayı sevdirmeye dönük bir tutum sergilenmeli ve değerlendirmeler buna göre yapılmalıdır.
9. 6-7-8. sınıflarda öğrenim gören ve Kur'an-ı Kerim okumayı bilmeyen bir öğrenciye kendi sınıfında öncelikle 5. sınıf öğretim programında yer alan Kur'an-ı Kerim'i okumaya giriş ünitesi uygulanır. Öğrenci, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrendikten sonra kendi sınıfına ait öğretim programına devam eder.

(Ortaokul- İHO Kur'an-ı Kerim Dersi [5-8. Sınıflar] Öğretim Programı: 2-3).

Öğretim programına göre seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi, "Kur'an-ı Kerim ve mesajı" ile "Kur'an'ı okuma ve ezberleme" olmak üzere iki öğrenme alanından oluşmaktadır. Programda bu öğrenme alanlarını oluşturan ünite ve alt konular belirlenmiştir. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Buna rağmen zümre öğretmenlerinin kararıyla öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapabilme esnekliği programda sağlanmıştır. Bu durum, programda öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyindeki farklılıklar ile okulların fiziki ortam niteliklerinin farklılıklarına dikkat edildiğini göstermektedir.

Öğrenme-öğretme sürecinde program uygulanırken kazanımlara uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden faydalanılmasının beklendiği görülmektedir. Materyal kullanımı, eğitim öğretim sürecinde anlamlı öğrenmeyi oluştururken hedeflere (kazanımlara) daha hızlı ulaşılmasını sağlar. Özellikle görsel öğeleri fazla olan materyaller, eğitim-öğretim sürecinde çok daha etkilidir.

(Güneş, 2015: 15-16). Görsel ve işitsel materyallerin kullanımı çoklu öğrenme ortamı sağlamada, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamada, öğrencilerin dikkatini çekmede, hatırlamalarını kolaylaştırmada, soyut şeyleri daha somut hâle getirmede, içeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırmada eğitim öğretim süreci açısından son derece önemlidir. Ayrıca zamandan da tasarruf sağlar. (Yalın, 2003: 82-90).

Ezberlenecek ayet ve surelerin önce telaffuzu düzgün hafızlardan öğrencilere dinlettirilmesi önerilmektedir. Ayet ve surelerin doğru ezberletilmesi için ayet ve sureleri ezberlerken ses temelli yani fem-i muhsinden öğrenme konusunda öğrenciler teşvik edilmelidir. Çünkü yanlış öğrenilen birtakım ezberler daha öğrenme aşamasındayken düzeltilmeli, düzgün öğrenmeye/öğretmeye odaklanılmalıdır. (Kaymakcan vd, 2013: 61).

Programda Kur'an-ı Kerim'i anlamaya dönük Kur'an mealinin okunması, kullanılması ve ayet mealleri arasında bağ kurulması özendirilirken farklı meallerden faydalanılarak öğrencilerin düşünmeye teşvik edilmesi istenmektedir. 6, 7 ve 8. sınıflarda Kur'an-ı Kerim'i ilk defa seçen öğrenciler için ilk olarak 5. sınıf öğretim programında yer alan Kur'an-ı Kerim'i okumaya giriş ünitesinin uygulanması istenmektedir. Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenen öğrencinin devamında ise kendi sınıfına ait öğretim programına devam etmesi beklenmektedir. Öğretim programında bunun nasıl yapılacağı ile ilgili açıklama ise bulunmamaktadır. Hâlbuki 25.06.2012 tarihli 69 sayılı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın Kurul Kararı ekinde bu durumun nasıl yapılacağı ile ilgili bilgiye ulaşmaktayız. Karara göre haftanın belirli günü/günleri "seçmeli ders saatleri" olarak belirlenerek farklı sınıf düzeylerinde olup seçtikleri ders açısından aynı seviyede olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması sağlanır. Örneğin: Kur'an-ı Kerim dersini ilk kez yedinci sınıfta alan bir öğrenci, henüz başlangıç seviyesinde ise bu dersi beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfta okuyan ve başlangıç seviyesinde olan öğrencilerle birlikte alabilir. (TTKB, 2012)

Programa göre öğrencilerin kişisel farklılıkları sebebiyle telaffuz ve güzel okuma becerilerinin birbirinden farklı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Zorlaştırıcı değil, sevdirci bir tutum sergilenmeli ve değerlendirmeler de buna

göre yapılmalıdır. Kur'an-ı Kerim dersinin amaçlarına ulaşmak için konuların öğrencilere sevdirilerek öğretilmesi esas olmalıdır.

1.3. Ölçme ve Değerlendirmede Temel İlkeler

Ölçme ve değerlendirme, programın genel amaçları, kazanımları, içeriği, öğrenme öğretme süreciyle birlikte dinamik bir bütünün önemli bir parçasıdır. Bu derste kullanılacak ölçme ve değerlendirme etkinlikleri öğrencilerin ilgili temel kavram ve ilkeleri anlama düzeylerini ölçmenin yanında, sahip oldukları değerleri ve aktif katılım becerilerini de ölçmeye yönelik olmalıdır. Bu nedenle öğrenme öğretme sürecinin başlangıcında ölçme değerlendirme etkinlikleri, öğrenme etkinlikleriyle birlikte planlanmalıdır. (Ortaokul- İHO Kur'an-ı Kerim Dersi [5-8. Sınıflar] Öğretim Programı: 4).

Etkili bir ölçme değerlendirme planlaması yapabilmek için öncelikle ölçmenin niçin, hangi amaç için yapıldığı açık ve net olarak tanımlanmalıdır. Ardından sırasıyla hangi özelliklerin ölçüleceği, belirlenen bu özelliklerin nasıl ölçüleceği, hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı belirlenmesi gerekmektedir. Ölçme ve değerlendirme sürecinin, öğrencide gereksiz endişe ve korku yaratmamasına dikkat edilmelidir. (Ortaokul- İHO Kur'an-ı Kerim Dersi [5-8. Sınıflar] Öğretim Programı: 4).

Ölçme ve Değerlendirme süreci hazırlanırken dikkat edilmesi gereken temel ilkeler ve açıklamaları aşağıdaki şekildedir:

1. Amaç ve kazanımlarla uyumlu olma
2. Öğrenme-öğretme süreciyle bütünlük (Süreci değerlendirme)
3. Ölçme araçlarında çeşitlilik
4. Kendini değerlendirme
5. Bireysel farklılıklar

(Ortaokul- İHO Kur'an-ı Kerim Dersi [5-8. Sınıflar] Öğretim Programı: 4).

Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen özellikler, bilgi, değer ve beceriler gibi birbirinden oldukça farklı özelliklerdir. Bu sebeple farklı ölçme yöntemleri kullanılmalıdır. Öğrencide ne ölçülmek isteniyorsa ona göre değerlendirme tabloları oluşturulabilir. Ne öğrenildiğini görmek için, bilgi ölçme tabloları; derse olan tutumunu ölçmek için, ders tutum ölçekleri; dersin hedef davranışlarından hareketle öz değerlendirme tabloları hazırlanabilir. (Güneş,

2015: 323). Ölçme ve değerlendirme yaparken kullanılacak ölçme etkinlikleri, değer ve becerileri ölçmeye odaklı olmalıdır. Fakat bu ifade değerleri objektif olarak ölçmenin imkânı açısından tartışmalıdır. Çocuğun Kur'an'a beslediği sevgiyi objektif olarak ölçebilmek çok mümkün değildir. (Kaymakcan vd, 2013: 75).

Öğretim programına göre ölçme sonunda elde edilen verilerin, bu dersteki öğrenmenin geliştirilmesi için değerli bir geri bildirim olarak kullanılması ve öğrencilerle paylaşılması beklenmektedir. Böylece öğrenciler kendi gelişimlerinin farkında olacaklardır. Öğrenciler, ölçme ve değerlendirme sürecinde öğretmenin ortağı olmalıdır. Öğrencilerin derste kendi gelişimlerini kendilerinin değerlendirmelerine izin verilmelidir. Öz değerlendirme ile amaç: Öğrencileri değerlendirme sürecine katmak, değerlendirme sürecini anlamalarını sağlamak ve değerlendirme kriterlerine dayanarak daha çok öğrenmelerini sağlamaktır. Öz değerlendirme ile öğrenciler, kendi üstün ve zayıf yönlerini görebilecek ve okul sonrası yaşamları için gerçekçi değerlendirme becerilerini geliştirerek kendilerini değerlendirebileceklerdir. (Tekinal, 2017: 239). Bu, öğrencilerin derste motivasyonlarının ve başarılarının artmasına da katkı sağlayabilecektir. Ayrıca değerlendirmede öğrencilerin bireysel farklılıklarının da göz önünde bulundurulması beklenmektedir.

Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ilk olarak müfredata dâhil edildiğinde notla değerlendirilmiyordu. Fakat 26 Temmuz 2014 Tarihli 29072 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ndeki değişiklikle seçmeli dersler notla değerlendirilmeye başlanmıştır. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği [İKY], 2014).

1.4. Ortaokul ve Ortaöğretim Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Ünite, Konuları ve Kazanımları

Ortaokul ve Ortaöğretim Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Programı ünite, konular, kazanımlar ve açıklamalardan oluşmaktadır. Açıklamalar bölümünde kazanımların edinilmesine yönelik bilgiler verilmektedir. Ortaokul Programı'nda açıklamalar kısmında kaçınıcı kazanıma yönelik olduğu bilgisi bulunmazken Ortaöğretim Programı'nda yer yer bu bilgi bulunmaktadır. Öğretim programına

göre ortaokullarda ve ortaöğretimde seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi “Kur'an-ı Kerim ve Mesajı” ile “Kur'an-ı Kerim'i Okuma ve Ezberleme” isminde iki öğrenme alanı ve “Kur'an-ı Kerim'i Tanıyalım” ile “Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma” isminde iki üniteden oluşmaktadır. 5.ve 9. sınıflarda “Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma” yerine “Kur'an-ı Kerim'i Okumaya Giriş” ünitesi bulunmaktadır.

“Kur'an- Kerim'i Tanıyalım” ünitesinde beşinci sınıflarda ilk olarak “Kur'an-ı Kerim'i Öğreniyoruz” başlığı altında Kur'an- Kerim'in niçin okunması gerektiği ve Kur'an sevgisi konularından bahsedilmektedir. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen: Kur'an-ı Kerim'i okumanın ve öğrenmenin önemini kavramaları, Kur'an-ı Kerim'i okumaya istekli olmaları ve Kur'an-ı Kerim'e bağlanmanın sevgi ile mümkün olduğunu kavramalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre, Kur'an okumanın amaçları hakkında bilgiler verilecek ve öğrencilerin Kur'an okumayı sevmeleri hedeflenecektir. 3. kazanıma yönelik olarak Kur'an-ı Kerim sevgisi ayet ve hadislerle açıklanmalıdır. “Kur'an-ı Kerim'e bağlanmanın sevgi ile mümkün olduğunu kavrar” kazanımı ile ilgili bir eleştiride: 5. sınıf öğrencisi için zor bir amaç ve ölçülemez bir kazanım olduğu dile getirilmiştir. Bunun yerine “Kur'an-ı Kerim'in bizi çok seven Allah'ın sözleri olduğunu ifade eder.” gibi daha basit bir ifade olmalı ve konunun açıklamalarında öğrencilerin Kur'an okumayı sevmelerini sağlayabilmek için daha detaylı örnekler verilmelidir. (Kaymakcan vd, 2013: 63).

6. sınıflarda “Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma” başlığı altında Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumanın öneminden ve tecvidin ne olduğu konularından bahsedilmektedir. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen: Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumanın önemini kavramaları, Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumaya istekli olmaları ve Kur'an-ı Kerim'i güzel ve doğru okumanın tecvit bilgisiyle kazanılacağını kavramalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre tecvit uygulamaları yapılırken zorlamaktan kaçınılacaktır. Ünite işlenirken görsel ve işitsel materyallerden faydalanılacaktır.

7. sınıflarda “Kur'an-ı Kerim'in İslam Dini'ndeki Yeri ve Önemi” başlığı altında Kur'an-ı Kerim'in İslam dinindeki yeri ve hayat kitabımız Kur'an konularından bahsedilmektedir. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen, Kur'an-ı Kerim'in İslam dininin ana kaynağı olduğunu kavraması ve Kur'an-ı Kerim'in

insan hayatının bütün yönlerine ilişkin öğretisi bulunduğunu fark etmesidir. “Açıklamalar” kısmına göre, Kur’an-ı Kerim’in İslam dininin ana kaynağı olduğu ayet ve hadislerle açıklanacaktır.

8. sınıflarda “Kur’an-ı Kerim’in Temel Konuları” başlığı altında tevhit, risalet ve ahiret konularından bahsedilmektedir. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen, Kur’an-ı Kerim’in temel konularını kavramalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre tevhit, risalet ve ahiret konuları ayetlerden örneklerle açıklanacaktır.

9. sınıflarda “Kur’an-ı Kerim’in Özellikleri” başlığı altında Kur’an-ı Kerim’in üstünlüğü, Kur’an’ın diğer isimleri ile surelerin isimleri konuları bulunmaktadır. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen: Kur’an-ı Kerim’in diğer kutsal kitaplardan ayrılan yönlerini fark etmeleri, Kur’an-ı Kerim’in özgün yapısını kavramaları, Kur’an-ı Kerim’in diğer isimlerinin anlamlarını ve içerikle ilişkisini açıklamaları ve sure isimlerinin anlamlarını kavramalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre, genel hatlarıyla Kur’an ve surelerinin tanıtımı yapılacaktır. 4. kazanıma yönelik surelerin isimleri konusu ele alınırken sureler hakkında genel bilgiler anlatılarak surelerin Kur’an-ı Kerim içerisindeki sıralamalarına dikkat çekilecektir.

10. sınıflarda “Mekkî ve Medenî Surelerin Temel Özellikleri” başlığı altında Mekke ve Medine dönemleri ayetlerinin temel özellikleri konuları bulunmaktadır. Öğrencilerden kazanım olarak beklenen: Mekke ve Medine dönemlerinin genel özelliklerini açıklamaları, Mekki ve Medeni ayetlerin temel özelliklerini kavramalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre; Kur’an surelerini doğru anlamada, indiriliş konusu ve ortamının bilinmesinin önemine vurgu yapılacaktır.

11. sınıflarda ilk ünite “Kur’an-ı Kerim’in Anlaşılması” başlığı altında Kur’an-ı Kerim’in indiği ortam ile Kur’an-ı Kerim’e bütüncül yaklaşım konuları bulunmaktadır. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen: Kur’an-ı Kerim’in indiği ortamın özelliklerini, sebep-i nüzul bilgisi ve önemini, Kur’an’ı doğru anlamada, Kur’an’ın indiği dönemin özelliklerini bilmenin önemini ve Kur’an-ı Kerim’in doğru anlaşılması için bütüncül yaklaşımın önemini kavramalarıdır. Kur’an ayetlerinin birbirini tamamladığını ve açıkladığını fark etmeleridir. “Açıklamalar” kısmına göre Kur’an’ı doğru anlamada bir konuyla ilgili ayetlerin bütününe göz önünde bulundurulmasının gereği, ayrıntılara girilmeden ele alınacaktır.

12. sınıflarda “Kur’an’ı Anlayarak Okuma” başlığı altında Kur’an-ı Kerim’i anlamada Hz. Peygamber’in yeri ile meal ve tefsirlerden yararlanma ilkeleri konuları bulunmaktadır. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen: Kur’an-ı Kerim’i anlamada Hz. Peygamber’in sünnetinin yerini ve önemini fark etmeleri, meal, tercüme, tefsirin anlamları ve çeşitleri ile meal ve tefsirlerden yararlanma ilkelerini kavramaları, meal ve tefsirleri Kur’an’ın ana mesajına uygun okuması gerektiğini fark etmeleridir. “Açıklamalar” kısmına göre, 1. kazanıma yönelik Hz. Peygamber’in Sünneti’nin Kur’an’ın anlaşılıp hayata geçirilmesinde yeri örneklerle ortaya konacaktır. 2. kazanıma yönelik meal ve tefsirlerin farklı olabileceği karşılaştırma yoluyla ortaya konacaktır. 3. kazanıma yönelik meallerin ve tefsirlerin Kur’an’ın bir açıklaması olup insani yorumlar içermesi nedeniyle eksiklerinin bulunabileceği dikkate alınacaktır.

Ortaokullarda birinci ünitenin ikinci alt başlığı “Kur’an’ın Mesajını Anlıyorum” başlığıdır. Bu başlık içinde Kur’an’daki bazı peygamber kıssalarından bahsedilmektedir. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen, kıssaları temel özellikleriyle açıklamalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre, kıssalar işlenirken temel mesajlara vurgu yapılacak ve bunların hayatla ilişkisi kurulacaktır. Kur’an-ı Kerim öğretim programında kıssa öğretiminde kıssaların ahlaki ve toplumsal yönüne dair kazanım ifadeleri bulunmaması eleştirilmektedir. Her ne kadar açıklamalar başlığında, “Kıssalar işlenirken temel mesajlara vurgu yapılacak ve bunların hayatla ilişkisi kurulacaktır.” denilerek bir yönlendirme yapılsa da yeterli değildir. Öğrenciye hangi değeri katmak amaçlanıyorsa kazanım olarak ifade edilmesi, kıssaların bu boyutuyla işlenmesini sağlayacaktır. Yoksa değerlendirmeler kıssaların ne kadar ayrıntılı ezberlendiği üzerine yapılır. Bu durum göz ardı edilmemelidir. Kıssaların öğretiminde bilişsel alana ilaveten duyuşsal alanla da ilgili kazanımlar bulunmalıdır. Örnek etkinliklerle yönlendirmeler yapılmalı, açıklamalar kısmı ile dikkat edilmesi gereken konular belirlenmelidir. Hangi değerlerin kazandırılacağı ile nasıl kazandırılması gerektiği ifade edilmelidir. Kur’an dersindeki “Temel özellikleriyle açıklar” kazanımı yeterli görülmemektedir. (Kaymakcan vd., 2013: 64,65).

Ortaöğretimde 1. ünitenin “Kur’an’ın Mesajını Anlıyorum” başlığı altındaki ilk konu, “Kur’an’da İnsan ve Toplum” dur. 9. sınıflarda İnsanın

yaratılışı ve özellikleri, 10. sınıflarda Kur'an'da insan tipleri, 11. sınıflarda Hz. Musa ve toplumu, 12. Sınıflarda Hz. İsa ve toplumu konuları bulunmaktadır. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen: 9. sınıflarda Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılışı ve özelliklerini açıklamaları, 10. sınıflarda Kur'an'da yer alan insan tiplerini tanımaları, 11. sınıflarda Hz. Musa'nın kıssasını ve İsrailoğulları'nın toplumsal özelliklerini ana hatlarıyla kavramaları, Hz. İsa'nın gönderildiği toplumun özelliklerini ve sonrasındaki değişimleri kavramalarıdır. “Amaçlar” kısmına göre, 9. ve 10. sınıflarda 5. kazanıma yönelik “Kur'an'da İnsan ve Toplum: İnsanın Yaratılışı ve Özellikleri” ile “Kur'an'da İnsan ve Toplum: Kur'an'da İnsan Tipleri konuları ele alınırken günlük hayatla ilişki kurulacaktır. 10. sınıflarda 5. ve 6. kazanımlara yönelik Mü'min, Müslüman, kâfir, münafık gibi insan tiplerine vurgu yapılacaktır. 11. sınıflarda 6. kazanıma yönelik “Kur'an'da İnsan ve Toplum: Hz. Musa ve Toplumu” konusu ele alınırken konunun günlük hayatla ilişkisi kurulacaktır. 12. sınıflarda 5. kazanıma yönelik kıssalar işlenirken temel mesajlara vurgu yapılacak ve bunların hayatla ilişkisi kurulacaktır.

Ortaokul ve Ortaöğretim programına göre, Kur'an'ın mesajının anlaşılmasına yönelik öğrenciler tarafından Kur'an-ı Kerim'deki bazı surelerinin tanınmasına yönelik konu bulunmaktadır. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen, sureleri genel özellikleriyle tanımalarıdır. Bu kazanım ortaöğretim programına göre 6. kazanımdır. “Açıklamalar” kısmına göre, tanıtılacak sure hakkında genel bilgiler verilecektir. Surelerin tanınmasına yönelik kazanımda yer alan tanımın boyutlarının net bir şekilde ortaya konulmamış olması eleştirilmektedir. Surelerde hayata ilişkin değer yüklü birçok mesaj bulunmaktadır. Genel özellikleri ile tanımın neleri içerdiği belirsizdir. “Sureleri genel özellikleriyle tanır.” kazanımı yeterli değildir. Öğrencilerin surelerden ilkeler ve değerler çıkarıp günlük hayatla ilişkilendirmesini sağlayacak kazanımlar ile öğretim programı yeniden düzenlenmelidir. (Kaymakcan vd, 2013: 65, 66).

Ortaokul ve Ortaöğretim Programı'nda “Kur'an'dan Dualar Öğreniyorum” alt başlığında Kur'an'da bulunan bazı dua ayetleri konu olarak bulunmaktadır. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen, ayette yer alan duanın anlamını kavramalarıdır. Ortaokul öğretim programında “Açıklamalar” kısmında konuyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Ortaöğretim programında 10. ve 12.

sınıflarda “Açıklamalar” kısmına göre; 7. kazanıma yönelik duanın önemi üzerinde durulacak, Kur’an’ın örnek dualarla da bize rehberlik ettiğine işaret edilecektir. 11. sınıflarda ise Kur’an’daki örnek duaların rehberliğine işaret edilecektir.

Kur’an’ın mesajının anlaşılmasına yönelik son konuda Kur’an’ın bazı kavramlarının öğrenilmesi istenmektedir. Kazanım olarak ortaokul öğrencilerinden beklenen, kavramların anlamlarını ifade edebilmeleridir. Ortaöğretim öğrencilerinden beklenen ise kavramların anlamlarını açıklamalarıdır. Ortaokul ve Ortaöğretim Programında bulunan “Açıklamalar” kısmına göre, kavramlar genel hatları ve anlamlarıyla ele alınıp ayrıntılardan kaçınılacaktır. Bu kavramlarla ilgili kazanımın da bilgi boyutunda kalması eleştirilmektedir. Öğrencilerde olumlu tutum ve davranış değişikliği gerçekleştirilmeli ve kalıcı öğrenme sağlanabilmelidir. Bu kavramlar, öğrencilerin ön öğrenmeleri ve değerleri ile ilişkilendirerek günlük hayatta karşılığı olan kavramlar hâline getirilmelidir. (Kaymakcan vd, 2013: 66).

“Kur’an-ı Kerim’i Okuma ve Ezberleme” öğrenme alanının “Kur’an-ı Kerim’i Okumaya Giriş” ünitesi 5. ve 9. sınıflarda öğrencilerin Kur’an okumayı öğrenmeleri için oluşturulmuştur. Öğrenciler bu bölümde harfleri, harflerin okunuşlarını ve okunuşla ilgili bazı özel durumları öğrenmektedirler. Bu bölüm sonunda kazanım olarak öğrencilerden beklenen: Harfleri ve harflerin kelime içindeki yazılış biçimlerini tanımaları, harfleri mahreçlerine uygun olarak telaffuz etmeleri, harfleri harekelerine ve med durumlarına göre seslendirmeleri ile okunuşla ilgili bazı harf ve işaretlere dikkat ederek Kur’an’ı okumalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre, harfleri öğretirken öğrencilerin zorlanmaları göz önüne alınarak kolaylaştırıcı ve Kur’an öğrenmeyi sevdireci bir yol izlenecektir. Koro hâlinde harflerin seslendirilmesi yapılarak her öğrencinin katılımı sağlanacaktır. Görsel ve işitsel materyaller kullanılarak öğrenme kolaylaştırılacaktır. Bu ünitenin beşinci sınıflarda ilk ünite olması önerilmektedir. (Kaymakcan vd, 2013, s. 75). 9. sınıflarda da bu ünitenin ilk ünite olması öğrenci beklentileri açısından daha faydalı olacaktır.

Ortaokullarda 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde ve ortaöğretim 10, 11, 12. sınıf seviyelerinde ise “Kuran-ı Kerim’i Güzel Okuma” ünitesinde tecvit bilgisi

konuları bulunmaktadır. Kazanım olarak öğrencilerden beklenen, tecvit konularını ayırt etmeleridir. “Açıklamalar” kısmına göre tecvit kuralları öğretilirken uygulama esas alınacak, tanımların ezberletilmesinden kaçınılacaktır. Ortaöğretim programında 11.sınıflarda “Tecvit Bilgisi” konu başlığında İdğam-ı Kameriye yazılmıştır. Tecvit konuları içinde öyle bir konu bulunmamaktadır. İzhar-ı Kameriyye konusu vardır.

Ortaokullarda ve ortaöğretimde “Okunacak Sure ve Ayetler” alt başlığında öğrencilerin okuyabilmesi için Kur’an’dan bölümler bulunmaktadır. Kazanım olarak bu bölümde öğrencilerden beklenen, programda bulunan sureleri kurallarına uyarak okumalarıdır. “Açıklamalar” kısmına göre okunacak sayfaların görsel ve işitsel materyallerle daha kolay öğrenilmesi sağlanacaktır.

Ortaokul ve Ortaöğretim Programına göre, “Ezberlenecek Dualar, Sureler ve Anlamları” alt başlığında öğrencilerin ezberlemesi için bazı dua ve sureler bulunmaktadır. Bu bölümde kazanım olarak 5. ve 9. sınıflarda öğrencilerden beklenen; ilk olarak Kur’an’ı ezberlemenin ve anlayarak okumanın önemini kavramaları, Kur’an’ı ezberlemenin ilke ve yöntemlerini söylemeleri, Kur’an’dan ezberler yapmaya ve anlayarak okumaya istekli olmalarıdır. Ardından ortaokul ve ortaöğretim bütün sınıf seviyelerinde kazanım olarak öğrencilerin ezberlenecek sureleri usulüne uygun olarak ezberlemeleri, ezberlenen surelerin anlamlarını ana hatları ile kavramaları ve anlamını öğrendikleri surelerden seviyesine uygun mesaj ve ilkeler çıkarmaları beklenmektedir. 5. ve 9. sınıflarda “Açıklamalar” kısmına göre 7. kazanıma yönelik olarak Kur’an-ı Kerim’i anlayarak okumanın amacının doğru bilgi, doğru inanç ve doğru davranış olduğuna vurgu yapılacaktır. Ortaokul ve ortaöğretim diğer sınıf seviyelerinde “Açıklamalar” kısmına göre, ezberlenecek surelerin temel mesajlarına vurgu yapılacak ve bunların hayatla ilişkisi kurulacaktır. Sureler ezberlenirken koro hâlinde her öğrencinin katılımı sağlanacaktır. Görsel ve işitsel materyaller kullanılarak öğrenme kolaylaştırılacaktır.

5-8. sınıflar Kur’an-ı Kerim Dersi Öğretim Programı’nda “Kur’an-ı Kerim ve mesajı” öğrenme alanında 25 kazanım ve “Kur’an-ı Kerim’i okuma ve ezberleme” öğrenme alanında 32 kazanım bulunmaktadır. Toplamda 57 kazanımın 43’ü bilişsel, 4’ü duyuşsal ve 10’u da psikomotor alana göre

yazılmışlardır. Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programı'nda "Kur'an-ı Kerim ve mesajı" öğrenme alanında 33 kazanım bulunmaktadır. 32 kazanım da "Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme" öğrenme alanında olmak üzere toplamda 65 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 50 kazanım bilişsel alana, 5 kazanım duyuşsal alana ve 10 kazanım da psikomotor alana göre düzenlenmiştir. (Bahçekapılı, 2013: 53).

Kazanımlara baktığımızda program, duyuşsal alandaki kazanımlar açısından son derece yetersizdir. Bilişsel alandaki kazanımların sayısı öğrencilerin Kur'an-ı Kerim öğretilerini bilmelerinin daha önemli olduğunu düşündürmektedir. Kur'an-ı Kerim dersi ile öğrenciler; Kur'an'ın esaslarını ve ahlaki ilkelerini benimseyebilmeli, bu esaslarla hayatlarını şekillendirip Kur'an'ın ahlaki ilkelerine uygun davranışlar geliştirebilmelidir. Buna yönelik amaç ve kazanımlara yeterince yer verilmediği görülmektedir. (Kaymakcan vd, 2013: 60).

İKİNCİ BÖLÜM

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE SEÇMELİ KUR'AN DERSLERİ

Bu bölümde, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmenlere dersin amaç ve hedefleri, içeriği, eğitim-öğretim süreci, ölçme ve değerlendirmesi, seçilme durumu, derste yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili sorular yöneltildi. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine yönelik yeterliliklerini değerlendirmeleri istendi. Verdikleri cevaplar neticesinde öğretmenler açısından bir durum tespiti yapılmaya çalışıldı. Öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar belirlenerek bu sorunlar için söyledikleri çözüm önerileri dile getirildi.

2.1. Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersinin Amaç ve Hedeflerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

2.1.1. Kur'an-ı Kerim Dersinin Müfredata Dâhil Edilmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnekleme grubundaki öğretmenlerimize, Kur'an-ı Kerim dersinin seçmeli olarak müfredata dâhil edilmesi ile ilgili düşünceleri soruldu. Öğretmenlerin tamamı Kur'an-ı Kerim dersinin seçmeli olarak müfredata dâhil edilmesini olumlu karşıladıklarını söylemişlerdir. Çok isabetli, çok faydalı bir uygulama olarak nitelemişlerdir.

Güzel bir uygulama diyen iki öğretmen (Ö.13, Ö.16), her okulda mutlaka seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin okutulması gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenlerden biri (Ö.5): “Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin Milli Eğitim Programı içinde olması çok daha kıymetli.” demiştir. Öğretmenlerden dördü (Ö.11, Ö.12, Ö.21, Ö.24), seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini büyük bir fırsat ve nimet olarak değerlendirmişlerdir. Bir katılımcımız (Ö.11), bu fırsatın iyi değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Öğretmenlerden diğeri (Ö.12): “Kur'an-ı Kerim derslerinin seçmeli olarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutuluyor olması ve Milli Eğitim Bakanlığının Kur'an-ı Kerim eğitimini destekliyor olması güzel.” diyerek seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin okullarda olmasının güzel bir gelişme olduğunu dile getirmiştir. Nitekim yapılan

bir araştırmada da öğretmenler, seçmeli din derslerinin okul programlarına dâhil edilmesini önemli bir gelişme olarak gördüklerini söylemişlerdir. (Bahçekapılı, 2013: 197-198). Yapılan başka bir araştırmada da öğretmenlerin yarısından fazlasının öğrencilerin isteğe bağlı Kur'an-ı Kerim gibi seçmeli dersler almalarını bir kazanım olarak algıladığı görülmüştür. (Karadeniz, 2012: 51).

Kur'an-ı Kerim dersinin yanında "din, ahlak ve değerler alanı", "dil ve anlatım", " yabancı dil", "fen bilimleri ve matematik", "sanat ve spor" ile "sosyal bilimler", alanlarında farklı dersler seçmeli olarak müfredata dâhil edilmiştir. Seçmeli dersler arasında kıyaslama yapan öğretmen (Ö.10): "Seçmeli dersler arasındaki en mantıklı ders, Kur'an-ı Kerim'dir. Diğer dersler, Kur'an-ı Kerim'e göre vakit kaybıdır. Kendini bilen öğrenci ve veli zaten bu dersi gönüllü olarak seçmektedir." diyerek Kur'an-ı Kerim dersinin önemini dile getirmiştir.

Kur'an-ı Kerim eğitiminin önemine değinen öğretmen (Ö.18): "Müslümansa bu millet -ki öyledir- 'Kitabım'dır' dediği Kur'an-ı Kerim'i bu milletin evlatları tanımalıdır. Hem de yakından tanımalıdır. Bundan ötürü Kur'an-ı Kerim'in ders olarak bu ülkenin tüm okullarında yer alması yerinde bir gerekliliktir. Toplumumuzun ahlak inşasını sağlayan bu Yüce Kitap'tır." diyerek Kur'an-ı Kerim'in hayatımızın şekillenmesindeki rolünü hatırlatmıştır. Kur'an-ı Kerim eğitiminin erken yaşlarda verilmesi gerektiğini düşünen öğretmen (Ö.20): "Kur'an-ı Kerim eğitimi her yaşta ve her seviyede verilmeli, hayatımızın her alanında yer almalı. Bu açıdan gerekliydi." derken "Aęaç yaşken eğilir" diyen öğretmen (Ö.22), çocuğun küçük yaşlarda Kur'an-ı Kerim'i öğrenmezse, dini öğrenmezse ileri yaşlarda öğrenmesinin çok zorlaşacağını ve ileri yaşlarda bu temel eğitime yabancı kalabileceğini vurgulamışlardır.

Bazı öğretmenler, Kur'an-ı Kerim'in okullarda olmasının faydalarından da bahsetmişlerdir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin müfredata dâhil edilmesini yerinde ve güzel bir uygulama olarak gören öğretmenlerin yaklaşık yarısı (12 kişi: Ö.1, Ö.3, Ö.4, Ö.6, Ö.7, Ö.8, Ö.9, Ö.12, Ö.14, Ö.15, Ö.17, Ö.23) yaz tatilinde Kur'an kursuna ve camiye gidemeyen ya da gitmek istemeyen öğrencilerin olduğuna dikkat çekmişler ve bu öğrencilerin seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi vasıtasıyla okullarda Kur'an-ı Kerim'i öğrenebildiğini söylemişlerdir. Kursa giden öğrenciler için de bir avantaj olduğunu belirten öğretmenler, okul döneminde bu

öğrencilerin, Kur'an-ı Kerim eğitimlerini kesintiye uğratmadan devam ettirebildiğini böylece hem Kur'an-ı Kerim'i unutmadıklarını hem de geliştirme fırsatı bulduklarını ifade etmişlerdir. "Büyümleriyle beraber çocuklar, arkadaşlarının dalga geçmeleri sebebiyle camiye ya da yaz Kur'an kursuna gitmek istemiyorlar. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmek isteyen öğrenciler için bu alternatifin sunulması gerekiyordu. Öğrenciler, okulda bu dersi seçtiklerinde, derslerinin yanında gayet rahat bir şekilde Kur'an-ı Kerim dersini alabiliyorlar." diyen öğretmen (Ö.6), öğrencilerin Kur'an-ı Kerim öğrenmek için yaz Kur'an kursuna gitmeme nedenine dikkat çekmiştir. Nitekim seçmeli din derslerini seçen öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmada da seçmeli din derslerini alan öğrencilerin yarısından fazlasının yaz Kur'an kursuna ya hiç gitmeyen ya da düzenli devam etmeyen öğrenciler olduğu tespit edilmiştir. (Meydan, 2013: 231). "Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi sayesinde Kur'an öğrenmek isteyenler sene içerisinde öğrenip yaz tatillerinde dinlenme imkânı bulacaklardır." diyen katılımcımız (Ö.25), yaz Kur'an kursuna giden öğrencilerin yaz tatilinde dinlenme imkânlarının olmadığını dile getirmiştir. Nitekim yapılan bir araştırma sonucunda öğrencilerin öğretim yılının sonunda kendilerini hemen tekrar ders ortamında bulmalarının verimi düşürdüğü sonucuna varılmış ve yaz Kur'an kurslarının daha kısa sürede gerçekleştirilmesi önerilmiştir. (Özdemir ve Kavak, 2011: 315).

Öğretmenlerin bir bölümü (5 kişi: Ö.1, Ö.6, Ö.8, Ö.12, Ö.17), Kur'an-ı Kerim'in doğru eğitimi konusuna değinmişlerdir. Öğretmenlerin üçü (Ö.6, Ö.8, Ö.17), okullardaki seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile öğrencilerin Kur'an'ı, dışarıdan ve sağdan soldan değil; doğru kaynaklardan ve uzman kişilerden öğrendiklerini söylemişlerdir. Böylece derslerdeki verimin arttığını ve öğrencilerin daha sağlıklı bilgilere ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden biri (Ö.12): "Kur'an öğretiminin Milli Eğitim Bakanlığının gözetiminde olması, Kur'an-ı Kerim'in doğru bir şekilde öğretimi açısından gerekli bir durumdur." diyerek Kur'an eğitiminin Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yaygınlaştırılmasının önemine değinmiştir. Bir katılımcımız (Ö.1): "Cami imamlarının eski öğretim yöntemleriyle yaptıkları eğitimde aksaklıklar olabilmektedir. İlahiyat Fakültesi mezunu donanımlı kişiler tarafından yapılan

Kur'an öğretimi, öğrenciler açısından son derece önemlidir." sözleriyle Kur'an öğreticileri arasında bir kıyaslama yapmış ve seçmeli Kur'an-ı Kerim derslerinin daha uzman kişiler tarafından verildiğini vurgulamıştır. Nitekim bazı araştırmalarda yaz Kur'an kurslarında görev yapan öğretmenlerin mezuniyet durumlarına baktığımızda İlahiyat Lisans, İlahiyat Ön lisans, İlitam ve Lise mezunu olduğu görülmektedir. (Çanakçı, 2014: 103; Kaya ve Küçük, 2015: 11,12; Öz, 2017: 438; Özdemir ve Kavak, 2011: 301; Yıldırım ve Beköz, 2011: 304) Bu sebeple yaz Kur'an Kursu öğretmenleri içinde pedagojik formasyona sahip olmayan öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Yaz Kur'an kursu öğretmenlerine hem mesleki hem de pedagojik formasyon bilgileri alanında uzman kişiler tarafından eğitim verilmesi sağlanmalıdır. (Demir, 2010: 113-114; Kaya ve Küçük, 2015: 15-16; Öz, 2017: 459). Ayrıca yapılan bir diğer araştırmada da Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki ve öğretmenlikle ilgili yeterliliklerini artıracak kaynakları okuma konusunda eksiklikleri olduğu, Kur'an-ı Kerim derslerinde elif-ba kitapçığı dışındaki öğretim materyallerinin kullanım oranının oldukça düşük olduğu ve Kur'an öğretiminde geleneksel metotların kullanılmaya devam edildiği sonuçlarına varılmıştır. (Demir, 2010: 113-114).

Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile yaz Kur'an kurslarındaki Kur'an-ı Kerim öğretimini de değerlendiren ve seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile kıyaslayan bazı öğretmenler (6 kişi: Ö.7, Ö.12, Ö.19, Ö.21, Ö.24, Ö.26) bulunmaktadır.

Öğrencilerin dersi sevdiğini söyleyen öğretmen (Ö.19): "Yaz Kur'an kursları tek başına yeterli değildir. Öğrenciler, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine isteyerek geliyor. Öğrenciler çabalıyorlar. Yaz Kur'an kursları, çok düzenli, planlı ve yeterli değildir. Okulda ise dokuz ayda öğrencilerle daha iyi ilgileniliyor. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin müfredata dâhil edilmesi, geç kalınmış bir uygulamadır." diyerek seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile daha düzenli daha planlı Kur'an eğitimi yapılabileceğini dile getirmiştir. "Yaz Kur'an kursları öğrenci ve veliler açısından biraz ciddiyetsiz oluyor. Okullarda Kur'an'ın öğretiliyor olması diğer dersler gibi olmadığı için daha zor. Ama yine de güzel." diyerek öğretmenlerden biri (Ö.7), veli ve öğrencilerin yaz Kur'an kurslarını ciddiye almadıklarını vurgulamıştır.

Öğretmenlerden üçü, (Ö.12, Ö.21, Ö.24), yaz Kur'an kurslarının seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinden daha verimli olduğunu düşünmektedir. Bir katılımcımız (Ö.12): "Okullarda seçmeli Kur'an-ı Kerim sınıflarının mevcudu, otuzun üstündedir. Haftada iki saat olması da Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından yeterli değildir. Yaz Kur'an kurslarında ise her gün eğitim verilmesi, öğretimin daha hızlı olmasını sağlamaktadır." diyerek ders saatine ve sınıfların kalabalıklığına dikkat çekmiştir. Benzer konuya değinen öğretmen (Ö.24): "Dersin haftada iki saat olması sorundur. Öğrenci, haftada on üç ders, yaz Kur'an kursunda ise tek ders görüyor. Kur'an kursunda her gün bir öğrenciyi dinleyebilme imkânı varken okulda haftada bir öğrenciyeye sıra geliyor. Bu yüzden yaz Kur'an kursları daha verimlidir" diyerek yaz Kur'an kurslarında öğrencilerle birebir ilgilenilebildiğini vurgulamıştır. Öğrencilerin motivasyonuna dikkat çeken öğretmen (Ö.21): "Faydalı iyi düşünülmüş bir proje. Çocuk her yıl dersi almıyor. Bilen almıyor. İsteyen istediği sınıfta alıyor. Kur'an okumayı bilen ve bilmeyen aynı sınıfta. Yaz Kur'an kursuna gitmeyen öğrenciler okulda öğreniyorlar. Cami ortamında öğrenciler, sosyal aktivitelerle sınavsız, stressiz, eğlenerek daha iyi öğreniyorlar. Okulda ise sınıfta, sınav stresi içinde öğreniyorlar." cümleleriyle isteyeninin dersi alabildiği faydalı bir proje olduğunu düşünmektedir. Yaz Kur'an kurslarının seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine göre daha verimli olduğu düşüncesinin aksine yaz Kur'an kursları üzerine yapılan bir araştırmada öğrencilerin yaz Kur'an kurslarında motivasyon sorunu yaşadığı sonucuna varılmıştır. Bunun nedeni, havaların sıcak ve bunaltıcı olması ve kursun tatil yapacakları zamana denk gelmesidir. (Demir, 2010: 115). Yaz Kur'an kurslarında uygulanan kur sisteminde bazı aksaklıkların olduğu da görülmektedir. (Çanakçı, 2014: 118).

Öğretmenlerden biri (Ö.26): "Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin müfredata dâhil edilmesi kesinlikle faydalı ve gerekli görüyorum. Yaz Kur'an kurslarında dersler her gün. Bu yüzden okula nazaran ilerleme daha hızlı. Ama okul süresince de yavaş da olsa ilerleme oluyor." diyerek ikisinin faydalı olduğunu dile getirirken diğer öğretmen (Ö.2): "Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi, öğrenciler için büyük bir fırsattır. Yaz Kur'an kurslarıyla seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi, bir elmanın iki yarısı şeklindedir. Aynı şekilde devam etmelidir." diyerek ikisinin vazgeçilmez olduğunu vurgulamıştır.

“Seçmeli mi, zorunlu mu olmalı?” konusuna değinen ve dersin seçmeli olmasının daha isabetli olduğunu düşünen öğretmen (Ö.24), “Kur’an eğitiminin müfredatta olması elbette güzel olan bir uygulama. Seçmeli olması ise çok çok yerinde. Zorla okutulan bir derse göre öğrencinin kendi isteğiyle seçtiği bir derste başarılı olması çok daha kolaydır.” diyerek Kur’an-ı Kerim dersinin seçmeli olmasının daha isabetli olduğunu söylemiştir.

İlgili yorumlara göre öğretmenler, Kur’an-ı Kerim dersinin seçmeli olarak müfredata dâhil edilmesini çok önemli bir gelişme olarak nitelendirmektedirler.

Öğretmenler, özellikle yaz Kur’an kursuna gidemeyen ya da farklı sebeplerle gitmek istemeyen ama Kur’an-ı Kerim’i öğrenmek isteyen öğrenciler için seçmeli Kur’an-ı Kerim dersini çok büyük bir fırsat olarak görmektedirler. Yaz Kur’an kursuna giden öğrenciler açısından da öğretmenler, Kur’an dersinin son derece faydalı olduğunu düşünmektedirler. Böylece öğrenciler, Kur’an-ı Kerim’i hem unutmuyor hem geliştirebiliyor hem de yıl içinde kesintisiz bir Kur’an öğretimi alabiliyor. Bu nedenlerle öğretmenler, dersin çok önemli olduğu değerlendirmesinde bulunmuşlardır.

Öğretmenlerden bazıları, seçmeli Kur’an-ı Kerim dersiyle öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersini işin uzmanından öğrenme imkânına kavuştuğunu düşünmektedir. Ders saatinin yetersizliği, sınıfların kalabalıklığı, kur sisteminin olmayışı okullardaki ders sayısı, sınav stresi gibi nedenlerle öğretmenlerden bazıları yaz Kur’an kursuyla seçmeli Kur’an-ı Kerim dersini kıyaslamışlardır. Yaz Kur’an kurslarında kur sisteminin uygulandığını tek dersin sınavsız, stressiz, eğlenceli öğretildiğini ve daha verimli olduğunu düşünmektedirler. Buna rağmen aynı öğretmenler seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin de önemine vurgu yapmışlardır.

2.1.2. Kur’an-ı Kerim Dersinin Öğrencinin Dindarlığına, Ahlakına ve Davranışlarına Etkisi ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi iki öğrenme alanından oluşmaktadır. İlki, Kur’an-ı Kerim ve mesajına yöneliktir. İkincisi Kur’an-ı Kerim’in doğru ve kurallarına uyarak okunması, tecvit kuralları ve ezberlenecek dua ve surelere yöneliktir. Dersten amaçlanan sadece Kur’an’ı Kerim’i okumak değil, Kur’an’ın

mesajının da anlaşılmasıdır. Bu sebeple çalışma grubundaki öğretmenlere, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin öğrencilerinin dindarlığına, ahlakına ve davranışlarına olan etkileri hakkındaki düşüncelerinin neler olduğu soruldu.

Öğretmenlerin yarısından fazlası seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin öğrencilerin davranışlarına olumlu etkisinin olduğunu düşünmektedir. “Tabii ki” diyen öğretmen (Ö.1): “Kur'an-ı Kerim dersinin öğle paydosuna denk gelmesi sebebiyle öğrenciler, ders öncesi abdest alıyorlar, namaz kılıyorlar, arkadaşlarına daha iyi davranıyorlar. Velilerinin de desteği ve takibiyle haftada en az üç vakit namaz kılıyorlar. Kur'an okudukları takdirde öğrencileri ödüllendiriyorum.” diyerek seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin ibadet ve ahlak boyutuyla olumlu etkisini vurgulamıştır. Kur'an'ı dindarlık olarak gördüğünü ifade eden öğretmen (Ö.2): “En azından öğrenciler, abdest alarak dini bir davranış içine giriyorlar. Kur'an-ı Kerim dersinin mutlak anlamda olumlu etkisinin olduğunu düşünüyorum.” diyerek dersin ibadet boyutuna olan etkisinden bahsetmiştir. Bu derste öğrencilerin Kur'an'ı tanıdığını, iç düzenini öğrendiğini söyleyen öğretmen (Ö.17): “Kur'an-ı Kerim dersi sayesinde öğrenciler, ibadetlerini daha düzgün yerine getirebiliyor.” diyerek ibadet konusunda öğretmen (Ö.2) ile aynı düşündüğünü göstermiştir. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine abdestli gelmeye özen gösterdiklerini söyleyen öğretmen (Ö.19): “Kur'an-ı Kerim dersinin teneffüslerinde öğrenciler, davranışlarına dikkat edip kötü söz söylememeye çalışıyorlar.” diyerek ahlaki olarak da öğrencileri olumlu etkilediğini belirtmiştir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde severek öğrendiklerini ve sevap kazandıklarını bildiklerini söyleyen katılımcımız (Ö.14) ile diğer öğretmen (Ö.9), öğrencilerin davranışlarında seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir.

Gözlemlerinden bahseden öğretmen (Ö.7): “Öğrenciler, yaramazlık yaptıklarında yaptıkları hatayı fark ediyorlar. Davranışlarında da daha dikkatli olduklarını gözlemliyorum.” diyerek öğrencilerin davranışlarında daha sorumlu davrandıklarını söylemiştir. Bir katılımcımız (Ö.5), seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin İslami konularda az da olsa duyarlılığa sebep olduğunu söylemiştir. Nitekim seçmeli din derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirildiği araştırmalarda öğrencilerin ahlakının güzelleştiği, ibadetlerini daha düzenli

yapmaya başladıkları ve davranışlarına daha dikkat ettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. (Kotan, 2015: 70-74; Köse, 2018: 42-43; Yazıbaşı, 2018: 163). Yapılan başka bir araştırmanın verileri öğrencilerin dersleri büyük oranda bilgi temelli olarak ele aldığı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca veriler değerlendirildiğinde öğrenciler tarafından dinin ahlaki boyutunun öğrenilip yaşanmasına dair ihtiyacın yüksek oranda hissedildiği ve seçmeli din derslerinin olumlu etkisinin de olduğu vurgulanmıştır. (Meydan, 2013: 236). Bir diğer araştırmada da öğrencilerin çoğunluğunun dersin daha iyi Müslüman olmalarına, ibadetlerini daha düzenli yapmalarına ve daha ahlaklı bir birey olmalarına katkı sağladığını düşündüğü görülmektedir. (Acuner, 2016: 865).

Kur'an öğrenmenin sadece Arapçasını okumaktan ibaret olmadığını, anlamının ve anlatmanın da bir o kadar önemli olduğunun üzerinde durduğunu söyleyen öğretmenlerin ikisi (Ö.8, Ö.12), öğrencilere bu bilinç verildiği için Kur'an ahlakını çocuğun fark edebildiğini, Kur'an'ı iyi bir şekilde anlayan öğrencinin de davranışlarında daha özenli davranmaya başladığını belirtmişlerdir. Antalya'da bir ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.12): "Kur'an'ın Türkçesini okumanın günah olduğunu düşünen öğrencilerle bile karşılaşıyorum. Özellikle meal ve tefsir okuması yaptığımızda öğrencilerde farkındalık oluşuyor. Kur'an'ı anlama noktasında ciddi anlamda çaba sarf ediyoruz." diyerek Kur'an'ı anlayarak okumanın öneminden bahsetmiştir. Kur'an-ı Kerim dersinin olumlu etkisinden bahseden öğretmen (Ö.15): "Derste okudukları veya ezberledikleri sureyi, iniş sebebini ve anlamını öğrencilere anlattığımızda öğrenciler, olumlu olarak etkileniyorlar. Bu durum, öğrencilerin davranışlarına da yansıyor." diyerek meal öğretiminin bu olumlu etkiyi sağladığını vurgulamıştır. Değişimin mutlaka olduğunu dile getiren öğretmen (Ö.10): "Kur'an-ı Kerim dersinde, haftada seksen dakika boyunca Kur'an ahlakından bahsediliyor. Öğrencinin davranışlarında yüzde yüz değişim olmasa bile farkında olmadan o kültürün, öğrencinin bilinçaltına yerleştiğine inanıyorum." diyerek farkında olunmasa da olumlu etkisinin olduğunu dile getirmiştir.

Gözlemlerinden bahseden öğretmen (Ö.18): "İhlâslarının arttığına, imanlarının daha kuvvetli hâle geldiğine inanıyorum. Kur'an'ın ahlakıyla ahlaklandıklarını ve bunu başarabildikleri ölçüde uygulayabildiklerini görüyorum.

Kur'an-ı Kerim dersine tamamen tepkisiz kalıp sadece not için bu dersle muhatap olan öğrencilerin dahi Allah kelamıyla hemhâl oldukları için ruhlarında manevi bir hava oluştuğuna inanıyorum.” diyerek Kur'an-ı Kerim dersinin olumlu etkisini açıklamıştır. Diğer bir katılımcımız (Ö.22): “Öğrenciler, başka bir kitaba göstermediği saygıyı Kur'an'a gösteriyorlar. Ciddi anlamda böyle bir edep içerisine giriyorlar ve davranışlarını düzeltmeye çalışıyorlar.” diyerek öğrencilerin Kur'an'a saygı duyduklarına vurgu yapmıştır.

Çocuk oldukları için çok şey beklemediğini söyleyen öğretmen (Ö.21): “Tohum ekip sulamak misalidir bu. Çocuğun; abdesti, Kur'an'a saygıyı, Kur'an okunurken dinlemeyi, susmayı öğrenmesi bile çok önemlidir.” diyerek büyük değişimlerin zaman içinde olacağına dikkat çekmiştir. Buna karar vermek için daha erken olduğunu düşünen öğretmen (Ö.9): “Kur'an-ı Kerim dersinin öğrencinin davranışlarına, dindarlığına ve ahlakına olan etkisi kısa vadede ölçülebilecek bir nitelik taşımamaktadır. Derste yapılan etkinlikler, onların zihinlerine işlerken bunların davranış hâline dönüşmesi belli bir süreç olacaktır. Fakat gelişim çağları dikkate alındığında Kur'an-ı Kerim'i çantalarında taşımaları bile onları kendi gözünde dindar yapmaktadır. Gelecek için ümitliyim ve ileride gelişimleriyle beraber davranışlarının da üst düzeye çıkacağını düşünüyorum.” diyerek zaman içinde öğrencilerde gerçekleşecek olumlu değişimler adına ümitli olduğunu belirtmiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu, seçmeli din derslerinin öğrenci davranışları üzerinde olumlu katkılarının olduğunu ve öğrencilerde davranış değişiklikleri sağladığını düşünmektedirler. Öğretmenler, davranış gelişiminin zaman gerektirdiğini söylemişlerdir. (Bahçekapılı, 2013: 212).

Olumlu değişimin belli şartlarda gerçekleşebileceğini düşünen öğretmen (Ö.26): “Öğretmenlerin, hâl ve hareketleriyle öğrencilere güzel örnek olması hâlinde öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersinin olumlu etkileri olacaktır.” diyerek öğretmenlerin sorumluluğunu hatırlatmıştır. Diğer bir öğretmen (Ö.4): “Öğrencilerin görüş, düşünce ve davranışlarını olumlu yönde etkileyebilmemiz için Kur'an-ı Kerim'in ana kaynağımız olduğu, dinin yaşanması için kurallarını bilmemiz gerektiği, bir insanın doğumundan ölümüne ve ölüm sonrası hayatı için

gerekli olduğu vurgulanarak bu bilinç kazandırılmalıdır.” diyerek Kur’an’ın mesajının doğru anlaşılmasının önemine değinmiştir.

Öğretmenlerin bir bölümü (8 kişi: Ö.3, Ö.6, Ö.11, Ö.16, Ö.20, Ö.23, Ö.24, Ö.25) gözlemlerinden bahsedip nedenlerini de dile getirerek seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin öğrencilerin dindarlığına, ahlakına ve davranışlarına çok belirgin bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yaşantısına Kur’an-ı Kerim dersinin çok etkisinin olmadığını düşünen öğretmenlerin üçü (Ö.3, Ö.16, Ö.23), genelde dindarlığa ılımlı ailelerin çocuklarının Kur’an-ı Kerim dersini seçtiklerini ama öğrencilerin dindarlığının geliştirilmesinde Kur’an-ı Kerim dersinin çok etkili olmadığını belirtmişlerdir. Samsun’da Fen Lisesi’nde görev yapan öğretmen (Ö.6): “Sadece Kur’an-ı Kerim dersi için değil, bütün din alanındaki dersler için genel bir değerlendirme yaptığımda öğrencilerin dindarlığına, ahlakına ve davranışlarına etkisinin çok fazla olmadığını düşünüyorum. Aslında öğrenciler pek çok şeyi biliyor. Fakat uygulamaya gelince popüler kültür içinde çocuklar çatışma içine düşüyor. Sizin istediğiniz ile öğrencinin örnek aldığı insanların istekleri çok farklı ve genellikle öğrenciler hoşuna giden popüler kültürün düşüncelerini uygulamak istiyor. Bunun yanında, gerçekten aileden dindar ve ahlaklı olarak yetişmiş öğrenciler ise üstüne muhakkak bir şeyler katıyorlar. Kur’an-ı Kerim dersiyle ya da din dersleriyle çocuklar, şu an için çok büyük bir değişiklik yaşamıyorlar. Fakat ileride hayatı öğrendikçe kişilikleri oturdukça bu öğrendiklerini, hayatlarında kullanacaklar. Şu an ergenlik döneminde oldukları için hayatı tecrübe etmeyi, deneyip yaşamayı istiyorlar. Buna rağmen hiç düşünmediğim öğrenciler bazı şeyleri deniyorlar. Mesela namaz kılmayı deniyorlar. Gerçekten isteyerek yapmalarını istediğim için öğrencileri zorlamıyorum.” diyerek öğrencilerin davranışlarında popüler kültürün etkisini dile getirmiştir.

Kur’an’ın mesajına yönelik konuların verimli işlenemediğini düşünen öğretmenlerin ikisi (Ö.11, Ö.24), dersin işlenişinin, öğrencilerin Kur’an’ı yüzünden okuyabilme yeteneklerini geliştirmek odaklı olduğu için kitapta bulunan peygamberlerin hayatı gibi içeriğe dair konuların verimli işlenemediğini düşünmektedirler. Diğer bir katılımcı (Ö.20), meal çalışması olmayınca davranış değişikliğinin gözlemlenemediğini belirtmiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada

öğrenci ve velilerin Kur'an'ı anlama, yorumlama gibi konularda beklentilerinin olmadığı görülmüştür. Veli ve öğrencilerin beklentisi, öğrencilerin Kur'an'ı yüzünden güzel bir şekilde okumalarıdır. (Çiftçi, 2017: 112, 139). Öğretmen görüşlerine göre de öğretmenlerin büyük kısmı Kur'an-ı Kerim dersinde Kur'an'ı yüzünden okuma üzerine yoğunlaşmış durumdadırlar. (Çiftçi, 2017: 205). Bir diğer araştırmada da öğretmenler, öğrenci ve ailelerinin en kısa zamanda Kur'an okumaya geçme beklentileri olduğunu, öğretmenlerin de derste yüzünden okumaya daha fazla önem verdiklerini, Kur'an'ı anlama boyutunun ise eksik kaldığını belirtmişlerdir. (Bahçekapılı, 2013: 217).

Öğretmenlerin ikisi (Ö.20, Ö.24), ders saatinin yetersizliğini dile getirirken bir katılımcımız (Ö.24), sınıfın kalabalık olduğunu, derste sadece öğrencilerin Kur'an okuyuşlarını dinleyebildiğini; başka bir öğretmen (Ö.25): “Her anlamda birbirinden farklı öğrenciler dersi seçiyor. Öğrencilerde dindarlık, davranış ve ahlak konusunda değişim gözlemlemiyorum.” demiştir.

İlgili yorumlara göre gözlemlerinden hareketle öğretmenlerin çoğunluğu, Kur'an-ı Kerim dersini seçen öğrencilerin dindarlıklarında, ahlakında ve davranışlarında az ya da çok olumlu değişimlerin olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler, öğrencilerin dersten önce abdest alarak Kur'an okurken susup dinleyerek dini bir davranış gösterdiklerini, ibadetlerini yerine getirirken daha özenli davranabildiklerini ifade etmektedirler.

Öğretmenler, öğrenciler açısından Kur'an'ın anlaşılmasında bir farkındalık oluştuğunu düşünmektedirler. Böylece öğrenciler, hata yaptıklarında hatalarını fark edip daha özenli ve daha dikkatli davranmaya başlamaktadırlar. “Tohum ekip sulamak misali” istenilen değişim hemen gözlemlenmese de Kur'an ahlakının öğrencileri zaman içinde olumlu olarak muhakkak etkileyeceğine inanmaktadırlar.

Kur'an-ı Kerim dersinin belirgin bir etkisi olmadığını düşünen öğretmenlere göre bunun nedeni ders değil, ders saatinin yetersizliği ve sınıfların kalabalıklığıdır. Bu süre ve bu şartlarda ister istemez öğretmenler, öğrencilere Kur'an okuyuşlarını geliştirme becerisi kazandırmaya odaklanmaktadırlar. Kur'an'ın meali, peygamberlerin hayatı gibi içeriğe dair konulara yeterli zaman kalmadığı için öğrencilerde istenilen değişimi gözlemleyememekteyiz.

2.2. Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize, Kur'an-ı Kerim dersinin öğretim programı ile ilgili düşünceleri soruldu. Görüşleri doğrultusunda öğretmenler, öğretim programının geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenler, öğretim programının sınıf ortamında eksiksiz uygulanabilmesini ve öğretim programındaki amaç ve hedeflerin tamamına ulaşılmasını çok da mümkün görmemektedirler.

Öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin yaklaşık yarısının (11 kişi: Ö.6, Ö.7, Ö.9, Ö.10, Ö.11, Ö.14, Ö.17, Ö.18, Ö.20, Ö.22, Ö.25) öğretim programını takip ettiği görülmektedir. Öğretmenlerin bir bölümü (7 kişi: Ö.10, Ö.11, Ö.14, Ö.17, Ö.20, Ö.22 ve Ö.25) öğretim programını takip ettiklerini, müfredat konularında sıkıntı yaşamadıklarını söylemişlerdir. Beğenmemekle beraber takip eden öğretmen (Ö.6): “Öğretim programı çok da güzel değil. Mecburen takip etmek gerekiyor. Takip etmediğimizde istemediğimiz bazı eksiklik ve hatalar olabiliyor. Burada öğrencinin derse bakış açısı da önemlidir. Dört dörtlük program olabilir. Çocuk Kur'an'ı öğrenmek istiyorsa iki saatte de olsa ona bir şeyleri öğretirken, öğrenmek istemiyorsa altı saat de olsa, on saat de olsa hiçbir şekilde öğretemiyorsun” diyerek öğrencinin istekli olmasının öğretim programından çok daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Öğretim programını takip ettiğini söyleyen öğretmen (Ö.18): “Evet takip ediyorum. Konular elbette muhteva olarak yeterlidir. Zaten bu muhtevayı öğrenciler beceri edinebilirlerse gerekli kazanıma/hedefe ulaşmış olacaklar. Kur'an-ı Kerim dersi öğrenci merkezlidir. Bunu, öğretmen öğrencilere kavratmalıdır. Bir öğrenci ders esnasında okuma sırası kendine gelip, okuduktan sonra Mushaf'ını kapatmadan, kendinden sonra okuyacak olan arkadaşlarını da takip ederek dinlemeye devam etmenin önemini kavramalıdır.” cümleleriyle derste öğrencinin Kur'an okumanın öneminin bilincinde olması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Öğretim programını aceleyle yapılmış bir program olarak nitelendiren öğretmen (Ö.9): “Evet, öğretim programını takip ediyorum. Lakin aceleyle yapılmış bir program olduğunu düşünüyorum. Programın hedefleri sanki sahada meydana gelebilecek olumsuz ihtimalleri göz önüne almadan oluşturulmuş gibi.

Zaten bu dersi veren öğretmenlerin çoğunun programı dikkate almadığını, cami usulü bir öğretim gerçekleştirdiğini düşünüyorum.” diyerek öğretmenlerin çok da öğretim programını dikkate almadığını belirtmiştir. İlk yıllarda öğretim programını takip etmediğini söyleyen öğretmen (Ö.7): “İstediğim başarıya ulaşamayınca öğretim programını takip etmeye başladım. Başarı seviyesinde pek bir farklılık olmadı. Buna rağmen, öğretim programını takip ettiğim için kendimi daha iyi hissettim.” diyerek düşüncesini belirtmiştir.

Öğretmenlerin bir kısmının (10 kişi: Ö.1, Ö.3, Ö.5, Ö.8, Ö.15, Ö.16, Ö.19, Ö.21, Ö.23, Ö.26)] öğretim programını kısmen takip ettikleri görülmektedir. Öğretim programını kısmen takip ettiğini söyleyen katılımcımız (Ö.3): “Aynı zamanda Kur’an öğretilmesi, öğrencilerin Kur’an okuyuşlarının geliştirilmesi, sure takibi ve programın uygulanması neredeyse imkânsız” sözleriyle gerekçesini ortaya koymuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı’nda daha önce sözleşmeli olarak Kur’an Kursu Öğreticiliği yaptığını belirten öğretmen (Ö.1): “Öğretim programını eksik ve yetersiz buluyorum. Bununla beraber öğretim programını kısmen takip ediyorum” demiştir. Öğretmenler, öğretim programını eksik ve yetersiz görmekte, aceleyle hazırlanmış olduğunu düşünmektedirler. Nitekim seçmeli din eğitimi derslerinin incelendiği ve değerlendirildiği rapora göre öğretim programında öğrenme ve öğretme süreçleriyle ölçme ve değerlendirme öğelerine yönelik temel ilkeler yer almaktadır. Bunun dışında öğretmenler için öğretim programında bu ilkelerin nasıl sağlanacağına açıklanmaması ve daha ayrıntılı önerilerin bulunmaması eksiklik olarak durmaktadır. Öğrenme-öğretme süreçlerinde veya ölçme ve değerlendirmede hangi yöntem ve tekniklerin kullanılabileceği, hangi tür etkinliklerin yapılabileceği konusuna atıf yapılmasına ve örnekler yer verilmesine ihtiyaç vardır. Öğretim programındaki ‘açıklamalar’ kısmında da öğretmenlere yardımcı olabilecek açıklamalara da ya hiç ya yeterince yer verilmemiş ya da benzer açıklamalar tekrar edilmiştir. (Kaymakcan, vd. 2013: 78).

Öğrencilerin Kur’an okuma isteğinden bahseden öğretmen (Ö.21): “Sıfırdan aldığım bir öğrencinin Kur’an’ı okumayı öğrenmesi belli bir zaman alıyor. Öğrenciler, daha çok Kur’an okumak istiyorlar. Tecvit gibi diğer konulara çok vakit kalmıyor.” diyerek öğretim programında olan her şeyi derste

gerçekleştiremediğini dile getirmiştir. Ders kitabının giriş ünitesini zayıf bulan aynı öğretmen (Ö.21): “Giriş ünitesinde Kur’an okumanın faziletleri ile ilgili hadisler bulunabilir. Peygamberlere daha fazla yer ayrılabilir. Peygamberleri anlatınca öğrenciler ilgiyle dinliyorlar.” diyerek öğretim programına yönelik öneride bulunmuştur. Bir katılımcımız (Ö.8): ‘Tevvit Bilgisi’ bölümünde çok fazla alıştırmalara yer vermek gerekiyor. O yüzden öğretim programını tamamen takip edemiyorum.” demiştir. Sınıfta yaşadığı zorluğu dile getiren öğretmen (Ö.19): “Öğretim programını dikkate alıyorum fakat sınıfta çok iyi bilenler olduğu gibi hiç bilmeyenler de olduğu için takip etmekte zorlanıyorum.” demiştir. Öğrencilerin seviyelerine dikkat çeken öğretmenlerin ikisi (Ö.5, Ö.15), öğrenciler ileri seviyede olduğunda ve çoğu Kur’an’ı öğrenmiş olarak geldiklerinde öğretim programının yetersiz kaldığını söylemişlerdir. Öğretim programını takip etmeye çalıştığını söyleyen fakat öğretim programını yetersiz gören öğretmen (Ö.23): “Kur’an-ı Kerim Öğretim Programı’nda Kur’an’dan daha çok bilgi var. Bunlara zaman ayırdıkça Kur’an okumaya zaman kalmıyor. O bilgiler zaten Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde veriliyor. Verilmeyenler de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine konulabilir. Konular kesinlikle yeterli değil. Bu programla öğrencinin Kur’an’ı iyi okuması mümkün değil. Ezber yok denecek kadar az.” diyerek Kur’an okunmasına daha çok zamanın ayrılması gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretim programına yönelik öğretmenlerin üçü (Ö.1, Ö.11, Ö.16), öneride bulunmuşlardır. Bir öğretmen (Ö.11), Dersin uygulamaya dönük kazanımları düzenlenerek Kur’an-ı Kerim’in içeriğinin öğretimine gereken zamanı ayıracak bir müfredat geliştirilebilir.” demiştir. Farklı sınıf seviyelerinin öğretim programında bulunan bazı kavramlarla ilgili görüş belirten öğretmen (Ö.16): “Beşinci sınıfların öğretim programından hamd, rahmet, ihlâs gibi kavramlar çıkarılmalıdır” önerisinde bulunmuştur. Diğer bir katılımcımız (Ö.1): “Kur’an eğitimi, namaz dua ve sureleri daha önce verilmelidir. Ben Kur’an-ı Kerim dersinde Yasin, Mülk, Nebe ve Amenerrasülü’yü okutuyorum. Çünkü bu sureler toplumda faziletli olarak biliniyor, okunma ihtiyacı oluyor.” görüşüyle öğretim programında yapılabilecek değişikliklerle ilgili düşüncelerini söylemiştir. Nitekim bir araştırmada öğretmenler, ilk yıl öğrencilerin Kur’an okuma becerisi kazanmalarının ve temel ezberleri tamamlamalarının önemli olduğunu

söylemişlerdir. Kur'an'ın anlamına dair konuların ise sonraki süreçte verilmesi daha uygun olacaktır. (Bahçekapılı, 2013: 217). Diğer bir öğretmen de (Ö.26): “Öğretim programının geliştirilmeye ihtiyacı var” diyerek görüşünü belirtmiştir.

Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında programın uygulanmasına ilişkin ilke açıklamalarda “Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir” açıklamasını dikkate alan öğretmenlerden üçü (Ö.1, Ö.15, Ö.8), öğretim programını takip etmekle beraber öğrencilerin ihtiyaçlarına göre eklemeler ve düzenlemeler yaptıklarını söylemiştir.

Öğretmenlerden bazılarının (4 kişi: Ö.2, Ö.12, Ö.13, Ö.24) öğretim programını takip etmedikleri görülmektedir. Öğretmenlerin biri (Ö.2): “Programı çok eksik, düzensiz ve plansız buluyorum” derken öğretmenlerin ikisi (Ö.12, Ö.13), önceki yıllarda öğretim programını takip ettiklerini ama artık etmediklerini söylemişlerdir. Bir katılımcımız (Ö.12): “Öğretim programı ortaokul öğrenci seviyesinin üstündedir ve İmam Hatip Ortaokulları düşünülerek hazırlanmıştır. Birbirlerinin devamı ve tamamlayıcısı şeklindedir. Öğrenciler 6, 7 ve 8. sınıflarda bu dersi seçtiklerinde önceki sınıflarda öğrenciler dersi hiç seçmemiş olabilir. Sınıfta Kur'an okumayı bilmeyen öğrenciler de bulunabilir.” diyerek ortaokullar için ayrı bir öğretim programının hazırlanması gerektiğini dile getirmiştir. Öğretim programının uygulanması için zamanın yetmediğini söyleyen öğretmen (Ö.24): “Öğretim programını takip etmem durumunda sadece ikinci üniteyi bir yılda bitirebiliyorum. 5. sınıflarda Kur'an'ı yüzünden okuyabilme yeteneğinin sadece bir ünite ve kısa zamanda geliştirilmesinin çok mümkün olmadığını düşünüyorum. Bir ünite öğrencinin Kur'an'ı okuyabilir hâle gelmesi pek de mümkün değildir. İki aylık Kur'an kurslarında çocuklar, her gün kursa gitmelerine rağmen ancak Kur'an okumaya geçebiliyor. Öğrencinin haftada iki saatlik ders ile bir ayda Kur'an okuyabilmeyi öğrenmesi ütopik bir beklentidir. Sadece yaz Kur'an kursunda Kur'an okumayı öğrenen öğrenciler için seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi tekrar açısından faydalı olacaktır.” diyerek beklentilerle uygulama arasındaki uyumsuzluktan bahsetmiştir. Ayrıca aynı öğretmen (Ö.24): “Dersin planlaması ile dersin ilerleyişi arasında fark oluşmaktadır. O yüzden kendi yöntemlerimle dersi

işlemeye ve planımı okuluma göre ayarlamaya çalışıyorum.” diyerek öğretim programının istenildiği gibi uygulanmadığını vurgulamıştır.

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin çoğunun Kur’an-ı Kerim dersi öğretim programını takip etmeye çalıştıkları görülmektedir. Öğretmenlerin büyük bölümü, öğretim programını yeterli görmemekte ve öğretim programının gözden geçirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Öğretmenler, öğrencilerin Kur’an okumayı öğrendikten sonra derste daha çok Kur’an okumak istediklerini ve bu sebeple tecvit konularında geride kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlere göre Kur’an-ı Kerim dersinde bilgi seviyesinde verilen çok fazla konu vardır. Bunlar işlendiğinde Kur’an okumaya zaman kalmamaktadır. Öğrencilerin Kur’an okumadaki seviye farklılıkları ile aynı sınıfta hem Kur’an okumayı bilmeyen hem de Kur’an okumayı çok iyi bilen öğrencilerin bulunması, öğretmenler açısından öğretim programının uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Öğretmenler, öğretim programını takip etseler de oluşan eksiklikleri, öğrencilerin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurup gidermeye çalışmaktadırlar. Öğrenciler açısından Kur’an-ı Kerim dersini daha verimli hâle getirmek için öğretmenlerin çabaladıkları ve gayret ettikleri görülmektedir.

2.3. Seçmeli Kur’an-ı Kerim Dersi Eğitim-Öğretim Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşleri

2.3.1. Ders Kitabı ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Ders kitabı, öğretmenin derste kullandığı öğretim materyalidir. Bu sebeple çalışma grubundaki öğretmenlerimize ders kitabı hakkındaki görüşleri soruldu.

Öğretmenlerin yarısından az bölümü (5 kişi: Ö.11, Ö.13, Ö.17, Ö.18, Ö.26) ders kitabını kullanmaktadır. Dersin verimli işlenebilmesi için ders kitabının önemli olduğunu söyleyen öğretmen, (Ö.11) ders kitabını kullandığını söyleyerek bunun dışında sunu, video ve ses kayıtlarından faydalandığını ifade etmiştir. Ders kitabını kullandığını söyleyen öğretmenlerin dördü (Ö.13, Ö.17, Ö.18, Ö.26), ders kitaplarını gayet uygun olarak nitelendirmişlerdir.

Öğretmenlerin yarısı (13 kişi: Ö.1, Ö.3, Ö.4, Ö.6, Ö.8, Ö.9, Ö.14, Ö.15, Ö.16, Ö.19, Ö.21, Ö.23, Ö.24) ders kitabını kısmen takip etmektedir. Ders kitabını yetersiz gören öğretmen (Ö.1): “Ders kitabı, okullara öğrenci sayısınca gelmiyor. Çözüm olarak böyle bir durumda ekstra kitaplar alarak takviyede bulunuyorum. Seçmeli derslerde kaynak sorunu var. Seçmeli dini dersler açılıyor. Ama bakanlığın daha fazla destek olmasını bekliyorum.” demiştir. Ders kitaplarını kısmen takip ettiğini söyleyen öğretmen (Ö.3): “Kur’an’ı öğrenen öğrenciler için ders kitaplarını yetersiz görüyorum. Diyanet İşleri Başkanlığının yaz Kur’an kursları için hazırladığı kitapları tercih ediyorum.” demiştir. Ders kitabının tek başına yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin ikisi (Ö.4, Ö.26), yardımcı kaynakların kullanılması gerektiğini dile getirmiştir. Bir katılımcımız (Ö.14): “Ders kitabı, öğrenci ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Kur’an sınıfında öğrencilerin seviyeleri aynı değil. Elif-ba, harfler, harekeler ve okunuşların bütün sınıf seviyelerindeki kitaplarda olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü dersi seçen öğrenciler, Kur’an’ı bilip bilmemesine göre değil sınıf düzeylerine göre gruplandırılıyor.” demiştir.

Ders kitabı için zamanın yetmediğini söyleyen (Ö.24): “Kısıtlı zamanlarda ders kitabını kullanabiliyorum. 5. sınıflarda Kur’an’ı yüzünden okuyabilme yeteneğinin sadece bir ünite ve kısa zamanda geliştirilmesinin çok mümkün olmadığını düşünüyorum. Bir ünite öğrencinin Kur’an’ı okuyabilir hâle gelmesi pek de mümkün değildir.” diyerek öğrencilerin yüzünden Kur’an okumayı öğrenmeleri sebebiyle ders kitabını ancak kısmen takip edebildiğini belirtmiştir.

Ders kitabıyla ilgili eksiklikleri dile getiren öğretmen (Ö.21): Bulmacalar veriyorum. Bulmacalar kitapta olsa çok daha iyi olur. Etkinlikler özellikle beşinci sınıf kitabında olmalı. Ben bunlar için ekstra çaba harcıyorum. Araştırıyorum, fotokopi çektiriyorum, yazdırıyorum. Kitapta etkinlikler olsa doldurmalar, boş yerler olsa deftere yazdığımız kısmı kitaba yazdırabiliriz. Kitapta harfler, boşluklar, görseller vb. olmalı. Eğlenerek öğreteceksek öğretmene artı yük olmadan ders kitabı beklentileri karşılamalıdır.” diyerek ders kitabıyla ilgili beklentilerini ifade etmiştir. Nitekim yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre de ders kitapları yetersiz görülmektedir. (Bahçekapılı, 2013: 239; Çiftçi, 2017: 221, 222; Meydan, 2015: 685, 686; Yazıbaşı, 2018: 164).

Ders kitabının olumlu ve olumsuz yönünden bahseden öğretmen (Ö.6): “Öğrencilerin okuyacakları ayetler ders kitabında olduğu için öğrenciler, Kur’an-ı Kerim’i yanlarında getirmek zorunda kalmıyorlar. Konu tecvit olunca ise ders kitabı yetersiz kalıyor. Bu yüzden bu konuda farklı kaynaklardan faydalaniyorum.” demiştir. Kitabı kısmen takip eden öğretmen (Ö.8): “Öğrencilerin elinde tek bir kaynak olması açısından ders kitaplarını kullanıyorum.” diyerek kitabın olumlu yönünden bahsetmiştir. Öğrencilerin Kur’an okumaları için zaman ayırması gerektiğini ifade eden öğretmen (Ö.9), birinci bölümü teorik, ikinci bölümü pratik olan ders kitabında teorik kısmı özetlediğini söylemiştir. Diğer bir katılımcımız (Ö.23), ders kitabında çok fazla bilgi olduğunu ve derste uygulamanın daha fazla yapılmasının daha faydalı olacağını dile getirmiştir.

Öğretmenlerin bazıları etkileşimli tahtadan bu derste sürekli faydalandıklarını ve derste bol bol etkinlikler yaptıklarını söylemişlerdir. Ders kitabını ‘yavan’ olarak nitelendiren öğretmen (Ö.19), diğer iki katılımcımız (Ö.15, Ö.17) gibi ders kitabının daha renkli ve eğlenceli olması gerektiğini düşünürken bir de ders CD’sinin olmasının faydalı olacağını düşünmektedir. Öğretmenlerden biri (Ö.20), daha etkinlikli ve resimli kitapların olması gerektiğini ifade etmiştir. Diğer bir öğretmen (Ö.16), Kur’an-ı Kerim dersinin bir çalışma kitabının olması gerektiğini söylemiştir. Öğretmenlerin ikisi (Ö.15, Ö.19), ders kitaplarının daha renkli ve daha eğlenceli olabileceğini önermişlerdir. Nitekim bir araştırmada çalışma kitabının olması ile kitabın daha renkli, eğlenceli, etkinlikli olması gerektiği de öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. (Meydan, 2015: 685,686).

Öğretmenlerin bir kısmı (8 kişi: Ö.2, Ö.5, Ö.7, Ö.10, Ö.12, Ö.20, Ö.22, Ö.25) kitabı takip etmediğini söylemiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.25): “Ders kitabı yeterli olmuyor. 6 ve 7. sınıfta dersi seçenler olduğunda onlar Kur’an okumayı bilmiyorlar. Hâlbuki kitap her öğrenci 5. sınıfta dersi almış ve Kur’an okumayı öğrenmiş gibi ilerliyor. Dolayısıyla kitapta harfleri öğretme kısmı olmayınca varsa bir önceki sınıfın kitaplarını kullanıyoruz.” diyerek seviyelerine göre sınıflar oluşturulmayacaksa en azından ilerleyen sınıflarda kitapların Kur’an okumayı hiç bilmeyenleri de düşünerek hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır. Nitekim

yapılan bir araştırma sonucunda da öğretmenler harflerin öğretimi için ders kitabına çalışma sayfalarının eklenebileceğini söylemişlerdir. (Görer, 2015: 57).

İlk seneler ders kitabı gelmediği için kullanmadığını söyleyen öğretmen (Ö.7): “Ders kitabını ilk senelerdeki gibi kullanmıyorum. Daha çok akıllı tahtadan faydalanıyorum.” diyerek ders kitabına ihtiyaç duymadığını ifade etmiştir. Ders kitabını plana uygun takip etmeyen öğretmen (Ö.2): “Plandaki konuların yerlerini değiştiriyorum. Buna ilaveten akıllı tahtadan faydalanıyorum. Değişik elifba cüzlerinden alıştırma yaptırıyorum.” diyerek kendine göre bir plan takip ettiğini söylemiştir. Ders kitabını kullanmayan öğretmen (Ö.10): “Ders kitabı, okula hiç gelmedi. Kitabın kapağından bile hiç haberim olmadı.” diyerek ders kitabını kullanmamasının nedenini açıklamıştır. Diğer bir katılımcımız (Ö.22): “Ders kitabını yetersiz görüyorum. Genellikle elif-ba cüzünden dersi takip ediyorum. Derste etkileşimli tahtadan da faydalanıyorum.” demiştir. Öğretmenler, ders kitabına yönelik eleştirilerde bulunmuşlardır. Nitekim bir araştırmada öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim ders kitabını genel olarak içerik ve şekil açısından beğenmedikleri görülmüştür. Birçoğunun da ders kitapları yerine farklı materyaller kullandıkları görülmektedir. (Bahçekapılı, 2013: 239). Bütün seçmeli derslerle ilgili yapılan araştırmada da öğretmenler kitap, kaynak ve materyal eksikliğini seçmeli derslerde karşılaşılan problemlerden biri olarak görmektedirler. (Eşbahoğlu, 2015: 51) Öğrenciler üzerine yapılan iki araştırmada ise öğrencilerin yarısından fazlasının ders kitaplarından memnun olduğu görülmektedir. (Köse, 2018: 41; Meydan, 2013: 239). Öğretmenlerin ders kitabından memnun değilken öğrencilerin memnun olması, ders kitabına yüklenen anlam ile ders kitabından beklentilerin farklı olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin çoğu ders kitaplarını yetersiz görmektedir. Farklı sınıf seviyelerindeki ders kitaplarının birbirinin devamı ve tamamlayıcısı nitelikte olması ders kitabının kullanılabilirliğini azaltmaktadır.

Ders kitabını kullanmayan ya da kısmen kullanan öğretmenler, elif-ba ve yardımcı kaynakları derslerinde kullanmaktadırlar. Diyanet İşleri Başkanlığının kaynaklarını kullanan öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde ders kitabının hiç gelmediği ya da eksik gelen okulların olduğu

dikkat çekmektedir. Öğretmenler ders kitaplarının daha eğlenceli, daha renkli, bol etkinlikli hazırlanması önerisinde bulunmaktadırlar. Bunun da öğrencilerin derse olan ilgilerini canlı tutacağını düşünmektedirler.

2.3.2. Sınıf Mevcutları ve Dersin İşlenişi ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize, ortalama olarak sınıf mevcutlarının sayısının kaç olduğu ve düşündükleri ideal sınıf mevcudu sayısının kaç olması gerektiği soruldu.

Sınıf mevcuduyla ilgili görüş belirten öğretmenlerin yarısından fazlası (18 kişi: Ö.1, Ö.3, Ö.5, Ö.6, Ö.8, Ö.10, Ö.11, Ö.12, Ö.14, Ö.17, Ö.18, Ö.19, Ö.21, Ö.22, Ö.23, Ö.24, Ö.25, Ö.26) kalabalık sınıflara sahip oldukları görülmektedir. Kalabalık sınıflara sahip olduğunu söyleyen iki öğretmen (Ö.24, Ö.25), kalabalık sınıfları amaç ve hedeflere ulaşma noktasında ciddi birer engel olarak görmektedirler. Sınıf mevcudunun 5. sınıflarda 40 kişi olduğunu söyleyen öğretmen (Ö.1): “Sınıf kalabalık olduğunda bir çocuğa bir satır bile okutamiyorum. İdeal olan, en azından 20 kişilik iki sınıfın oluşturulmasıdır. 14 kişilik başka bir sınıfta öğrencilerle daha bireysel ilgileniyorum. Böylece daha kaliteli bir öğretim gerçekleştiriyorum.” diyerek sınıf mevcudunun dersin verimliliğine olan etkisini girdiği iki sınıfta yaptığı kıyaslama ile dile getirmiştir.

Teneffüsleri kullanmasına rağmen sınıf mevcutlarının çok fazla olması sebebiyle ders saati ve ders süresinin yetmediğini düşünen ve istediği hedefe ulaşamadığını söyleyen bir katılımcımız (Ö.3): “Bunun sebebi, sınıftaki öğrenci sayılarının 25-30 arasında değişmesi ve öğrenci seviyelerinin birbirinden farklı olmasıdır.” diyerek öğrenci sayılarının dersin amaç ve hedeflerine ulaşmada engel oluşturduğuna değinmiştir. Bu konuda benzer bir görüşü olan bir diğer öğretmen (Ö.10): “Sınıflarım, 35-39 kişi arasındadır. Bu yüzden seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi, hiç verimli işlenemiyor.” demiştir. Antalya’da ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.12): “Bulduğum bölgede Kur’an-ı Kerim dersi sınıflarının mevcutları, kalabalıktır. Okulda tek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeniyim. Bu yüzden bütün sınıf kademelerinde birer sınıf açıldı. Öğrenciler tek sınıfta toplandığı için 5. sınıflarda 45 kişilik Kur’an-ı Kerim sınıfı var. Kur’an-ı Kerim dersinde pek verimli olamiyorum.” diyerek öğretmen yetersizliğinden dolayı

ikinci bir sınıfın açılmadığını belirtmiştir. Başka bir öğretmen (Ö.6): “Kur’an-ı Kerim sınıfı mevcudu üç senedir 30 kişi. En ideali, sınıfın 20 öğrenci olmasıdır.” demiştir.

İstanbul’da ortaokulda görev yapan bir öğretmen (Ö.8): “60 kişilik sınıflarda Kur’an-ı Kerim dersini işlemeye çalışıyorum. Çok sağlıksız bir eğitim süreci geçiriyoruz. Seçmeli derslerde bir üst sınırın olması gerekiyor. Böyle bir ortamda amaç ve hedeflere ulaşma noktasında sıkıntılar yaşıyorum. Bu sıkıntılara çözüm bulmak için akran çalışmaları ve farklı yöntemler kullanmış olsam da çözüm olmuyor. Özellikle Kur’an okumayı hiç bilmeyen ya da cüz bilen veya Kur’an okumayı bilen öğrencileri aynı kefeye koymamak gerektiğini düşünüyorum.” diyerek sınıf mevcudunun problem olduğunu dile getirmiştir. Öğrenciyle birebir ilgilenilmesi gerektiğini düşünen öğretmen (Ö.18): “Sınıf mevcutları biraz fazladır. 20 öğrenciden fazla olmamalıdır.” demiştir. Manisa’da ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.19): “55 kişilik sınıfa da 30 kişilik sınıfa da girdim. İdeal olan 20 kişilik sınıflar.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Öğrencilerin Kur’an okuyabilmesini hedef olarak gören öğretmen (Ö.21): “Otuz-otuz beş kişilik sınıflarda kalabalık olmasına rağmen hedeflerime ulaştım. Öğrenciler, Kur’an’ı okuyabiliyorlar ama tecvit konusunda daha iyi olabilirler. İdeal olan 20 öğrencidir.” demiştir. Sadece iki üç öğrencinin istenen amaç ve hedefe ulaştığını söyleyen öğretmen (Ö.25): “Okulumdaki sınıflarda öğrenci sayısı 20-30 arasında değişiyor. İdeal olan, sınıfta 15 öğrenci olmasıdır.” diyerek düşüncesini belirtmiştir. Nitekim seçmeli derslerde sınıfların kalabalıklığı bazı araştırmalarda da öğretmenler tarafından sorun olarak görülmektedir. (Gürer ve Keskiner, 2016: 252; Meydan, 2015: 683, 687; Yıldız ve Çezik, 2017: 70). Diğerlerinin aksine Eskişehir’de ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.7): “Okulumuzda sınıflar genel olarak 25 kişidir. Bu sebeple, sınıf mevcutlarında bir problem yaşamıyorum.” demiştir.

Öğrencilerle bireysel ilgilenilmesi için öğretmenlerin yarısı (13 kişi: Ö.1, Ö.2, Ö.4, Ö.6, Ö.7, Ö.8, Ö.9, Ö.13, Ö.16, Ö.18, Ö.19, Ö.20, Ö.21) ideal olanın sınıfın en fazla 20 kişi olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yarısı da (13 kişi: Ö.3, Ö.5, Ö.10, Ö.11, Ö.12, Ö.14, Ö.15, Ö.17, Ö.22, Ö.23, Ö.24, Ö.25, Ö.26) sınıf mevcudunun 15 öğrenciyi geçmemesi gerektiğini söylemişlerdir.

Bunun sebebini seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi açısından belirten öğretmen (Ö.3): “Ancak bu şekilde her öğrenciye 5 dakika ayırabiliriz.” demiştir. Diğer bir öğretmen (Ö.8): “Kalabalıktan dolayı öğretmen, öğrenci ile birebir ilgilenemiyor. Öğrenciye okumada sıra gelmiyor. Bu da öğrencide motivasyon düşüklüğüne sebep oluyor.” diyerek dersi olumsuz etkilediğini belirtmiştir. En büyük sorunun sınıfın kalabalıklığı olduğunu düşünen bir başka katılımcımız (Ö.19): “Her öğrenci, en az 10 dakika ilgilenilmeyi hak ediyor. Fakat öğrencilerle çok kısa süre ilgilenmek zorunda kalıyorum.” demiştir. Bütün öğrencilerle ilgilenemediğini belirten öğretmen (Ö.24): “Öğrencilerle tek tek ilgilenmeye çalışıyorum. Buna rağmen her hafta her öğrenciyle ilgilenemiyorum. Bu yüzden de daha çabuk Kur'an-ı Kerim okumaya geçebilecek öğrencilerin okumaya geçme süreleri uzuyor.” diyerek sınıfın kalabalığının etkisinden bahsetmiştir. Nitekim bazı araştırmalarda öğretmenler sınıfların kalabalıklığını sorun olarak görmektedir. (Gürer ve Keskiner, 2016: 249; Kotan, 2015: 95; Meydan, 2015: 687).

Öğretmenlerin yarısından fazlası (18 kişi: Ö.1, Ö.2, Ö.3, Ö.5, Ö.6, Ö.7, Ö.8, Ö.9, Ö.11, Ö.12, Ö.14, Ö.15, Ö.18, Ö.19, Ö.22, Ö.23, Ö.24, Ö.26) öğrencilerin derste Kur'an-ı Kerim okuma düzeylerindeki seviye farklılıklarını önemli bir sorun olarak gördüklerini ifade etmişler ve seviye sınıflarının oluşturulmasına ve dersin uygulama imkânını geliştirmek için aynı seviyedeki öğrencilerin bir arada olmasının önemine vurgu yapmışlardır. Bu durumu biraz daha açıklayan öğretmenlerin üçü (Ö.12, Ö.14, Ö.24), okumayı bilen, bilmeyen, sadece harfleri bilen, okumayı çok iyi bilen gibi çok farklı seviyede birçok öğrencinin aynı sınıfta olduğunu, sınıftaki bu seviye farklılığının öğretimi hem zorlaştırdığını hem de bazı öğrenciler için olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemişlerdir. Ayrıca iki katılımcımız (Ö.12, Ö.14), sınıf içinde seviye grupları oluşturduklarını ancak bu sefer başka bir sıkıntıyla karşılaştıklarını, bir gruba bir şey öğretirken sınıfın kalabalıklığı ve sürenin yetmeyişi yüzünden diğer grubu kontrol etmenin zor olduğunu eklemiştir. Dersin amaç ve hedeflerine ulaşırken bir diğer öğretmen (Ö.14): “Sırası geleni dinliyorum. Bu esnada diğer öğrencilere çalışmalarını söylüyorum. Elif-ba, hareketler gibi konularda ise öğrencilere okuttuktan sonra yazdırıyorum. Fakat yine de seviye farkından dolayı sınıfta birlik ve beraberlik olmuyor.” demiştir. Sınıftaki gürültüye değinen öğretmen (Ö.26): “Her öğrencinin

kendi dersine çalışmak istemesi veya öğrencilerin birbirlerini çalıştırırken sınıfta gürültü oluşması sebebiyle öğrenciler, derste birbirlerini dinlemiyor ve sınıfta hep bir uğultu oluyor.” demiştir. Diğer bir katılımcı (Ö.11), öğrencilerin seviye farklılığından dolayı seviye sınıflarının olmamasını, en önemli sorun olarak vurgulamıştır.

Seviyesi farklı olan öğrencilerden oluşan sınıfları olduğunu söyleyen öğretmenlerin üçü (Ö.9, Ö.15, Ö.22), sınıfta bilen öğrencilerin bilmeyen öğrencilere öğretebildiği bir yöntemi kullandıklarını ve bu uygulamanın kendilerine hem zaman kazandırdığını hem de öğretme açısından kolaylıklar sağladığını belirtmişlerdir. Bir katılımcımız (Ö.9): “Amacım seviye olarak ilerde olan öğrencilere daha fazla beceri kazandırırken seviye olarak daha geride olan öğrencilere ise bilgi konusunda öğretim yapmaktır.” diyerek amacı hakkında bilgi vermiştir. Diğer bir öğretmen (Ö.15): “Amaç ve hedeflere ulaşabilmek için seviyesi farklı öğrencilerden oluşan sınıflarda seviyesi farklı öğrencileri birbirine zimmetleme yöntemiyle birbirinden sorumlu tuttuğum zamanlar oluyor. Bu da hedeflerime ulaşmamı kolaylaştırıyor.” diyerek ders işleniş hakkında bilgi vermiştir. Sınıf mevcutlarının biraz fazla olduğunu düşünen öğretmen (Ö.22): “Öğrencilerin hepsini alıştırma şeklinde birlikte çalıştırıyorum. Bazen derste bilenler, beraber çalışıyor. Bazen de bilenlerle bilmeyenler birlikte çalışıyor. Böylece bilen öğrenci, bilmeyen öğrenciye yardımcı olabiliyor. En sonunda tek tek öğrencilerle ilgileniyorum. Aralarında dolaşarak okuyanın ne kadarını okuyabildiğini ve neyi pekiştirdiğini görmek için tek tek üzerinde duruyorum.” demiştir. Nitekim sınıflardaki seviye farklılığı bazı araştırmalarda da Kur’an-ı Kerim dersi ile ilgili yaşanan problemlerden biri olarak söylenmiştir. (Çiftçi, 2017: 216-218; Eşbahoğlu, 2015: 51; Görür, 2015: 38, 39; Gürer ve Keskiner, 2016: 252; Meydan, 2015: 683, 687). Hâlbuki seçmeli ders çizelgesinin nasıl uygulanması gerektiği ile ilgili yönergede farklı sınıf düzeylerinde olmasına rağmen seçtikleri ders açısından aynı seviyede olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması istenmektedir. (TTKB, 2012) Bu karar göz önünde bulundurulduğunda seviyelerine göre öğrenciler için seçmeli ders gruplarının oluşturulabileceği hatta bunun istenildiği görülmektedir. Başka bir araştırmadaki verilere göre dersin verimliliği açısından okulun imkânlarının göz önünde

bulundurularak mümkünse seviye sınıflarının oluşturulması önerilmiştir. (Görer, 2015: 38-39). Matematik öğretmenlerinin zekâ oyunları dersi ile ilgili görüşlerinin ele alındığı bir diğer araştırmada ise öğretmenler farklı sınıf düzeylerinden öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta programın uygulanmasının güçlüğüne değinmişlerdir. (Ulusoy, Saygı ve Umay, 2017: 291). Kanaatimizce bazı dersler açısından farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması zorluk oluşturabilirken seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi açısından ise zorluktan ziyade bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

Amaç ve hedefler açısından her öğrencinin ayrı değerlendirilmesi gerektiğini düşünen öğretmen (Ö.17): “Kur'an eğitimi, bireyseldir ve her öğrenci, kendi hızıyla öğrenmektedir.” diyerek Kur'an-ı Kerim dersindeki öğrencilerin öğrenme hızlarındaki farklılıklara dikkat çekmiştir. Kalabalık sınıfı olan bir öğretmen (Ö.19): “Seviyesi ilerde olan öğrencilere daha üst sınıflardaki duraklar, uzatmalar gibi konuları gösteriyorum. Körelmelerini istemiyorum.” diyerek sınıf seviyesinin üstünde olan öğrencileri de ihmal etmediğini göstermiştir.

Amaç ve hedeflerine tam olarak ulaşamadığını söyleyen öğretmen (Ö.1): “Öğrenciler, ödevlerini düzenli yapmıyorlar. Veli takibi istenilen seviyede değil. Öğrencilerin evde çalışmaları gerekiyor. Bu da istenilen seviyede gerçekleşmiyor. Renkli, tecvitle etkinlik kitabı aldım. Düzenli yapan öğrencilerde verimli oldu. Bir sonraki sene için ise Kur'an-ı Kerim sınıfı açılırsa velilerle daha sık birebir görüşme yapmayı düşünüyorum.” diyerek derste öğrenci ve velilere düşen görevler olduğunu da belirtmiştir. Bir diğer katılımcımız (Ö.2) ise oranlama yaparak %70 civarında hedefine ulaştığını belirtmiştir.

İlgili yorumlara göre öğretmenler, genel olarak sınıfların kalabalıklığını seçmeli Kur'an-ı Kerim dersindeki amaç ve hedeflerine ulaşmada engel olarak görmektedirler. Öğretmenler, on beş ya da yirmi öğrencili sınıf mevcutlarının Kur'an dersi açısından ideal olduğunu düşünmektedirler. Böylece bireysel olarak her öğrenciyle daha uzun süre ilgilenilebilecektir.

Öğretmenler, sınıflardaki öğrenciler arasındaki seviye farklılığına da dikkat çekmektedirler. Öğretmenler, Kur'an okumayı bilen ve bilmeyen öğrencilerin aynı sınıfta olmasının Kur'an öğretiminde zorluk olarak öne çıktığını düşünmektedirler. Bu zorluğu aşarak dersin amaç ve hedeflerine ulaşabilmek için

öğretmenler Kur'an okumayı bilen öğrencilerle bilmeyen öğrencileri sınıf içinde gruplandırarak bilenlerin bilmeyenlere öğretmesini sağlamak, Kur'an okumayı bilenlerin beraber çalışması, yazdırma gibi farklı yöntemleri denemekte aynı zamanda derste sınıf hâkimiyetini de sağlamaya çalışmaktadırlar. Derste temel hedef, öğrencilerin Kur'an okumayı öğrenmeleridir, Kur'an-ı Kerim dersinde amaç ve hedeflere ulaşmada öğrencinin göstereceği bireysel gayret, gerektiği kadar çalışması ve veli desteğinin çok önemli olduğu da öğretmenlerin dile getirdiği konulardandır.

2.3.3. Derste Kullanılan Yöntem ve Teknikler İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize, Kur'an-ı Kerim öğretiminin daha etkili ve daha verimli olabilmesi için öğrenme ve öğretme süreci dâhilinde derslerde hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları soruldu.

Seçmeli Kur'an dersinde öğretmenlerin yarısından fazlasının (18 kişi: Ö.1, Ö.2, Ö.6, Ö.8, Ö.9, Ö.10, Ö.11, Ö.14, Ö.15, Ö.16, Ö.18, Ö.19, Ö.20, Ö.21, Ö.23, Ö.24, Ö.25, Ö.26) görsel ve işitsel materyallerden faydalandıkları, sınıflardaki etkileşimli tahtayı kullanarak dersi daha verimli hâle getirmeye çalıştıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin ikisi (Ö.10, Ö.25), görsel ve işitsel materyalleri daha çok harfleri öğretirken kullandığını söylerken biri, (Ö.10), görsel olarak alfabenin zihinde kalmasını daha da kolaylaştırdığı için etkileşimli tahtayı derslerde kullandığını ve bunun daha etkili bir Kur'an öğretimi sağladığını eklemiştir. Bir öğretmen (Ö.25): “Anlatım, dinleme ve etkileşimli akıllı tahtalardan faydalanarak ders işliyorum. Kendim okuyup öğrencilere tekrar ettiriyorum. Sınıfı bilenler ve bilmeyenler diye iki gruba ayırıp onlarla sırayla ilgileniyorum. Öğrencileri sözlü olarak motive etmeye çalışıyorum.” diyerek ders işlenişi hakkında bilgi vermiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenlerin bu derslerde kullandıkları yöntemlerden birisinin görsel ve işitsel araç-gereçler olduğu ve pek çok öğretmenin Kur'an-ı Kerim dersinde harflerin tanıtımı ve kurra hafızları dinletmek için bu tür araçlar kullandıkları belirlenmiştir. (Bahçekapılı, 2013: 237). Kotan'ın araştırmasında bu beklenti dile getirilmiştir. Öğrencilerin tamamı ve

öğretmenlerin yarısından fazlasının seçmeli din derslerinde teknoloji kullanımının gerektiğini düşündüğü görülmektedir. (Kotan, 2015: 74, 91).

Kur'an okumayı hedef olarak gören 7 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.7): "Harfleri bilmeyenler için Kur'an-ı okumaya geçmelerini başarı sayıyorum. Kur'an okuyabilen öğrencilerin hatalarını görerek ve düzelterek okutuyorum." diye belirtmiştir. 5. sınıfların Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmen (Ö.22), öğrencilerin büyük kısmının harfleri bile bilmeden geldiğini ve tamamına yakınının harfleri öğrendiğini söylemiştir. Nitekim yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerin çoğunluğu Kur'an okumayı seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde öğrenmiştir. (Köse, 2018: 48). Öğretmenlerin ikisi (Ö.13, Ö.26), Kur'an öğretiminde öğrencileri tek tek dinleyip seviyelerine göre öğrencilerle ilgilendiklerini dile getirmişlerdir.

Derste uyguladığı belli bir yöntem ve metodunun olmadığını söyleyen 13 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.6): "Derste daha çok Kur'an'ı yeni öğrenen, öğrenmeye çalışan öğrencilerle ilgileniyorum. Kur'an'ı bilen ve okuyabilen öğrencilerin de dersten kopmaması için birtakım çalışmalar yapıyorum. 80 dakikalık ders dolu dolu geçiyor." demiştir. Bir diğer öğretmen (Ö.10): "Derste Kur'an'ın okunuşu ile ilgili anlatmam gereken konuları anlatıyorum. Öğrencileri gruplara bölerek olabildiğince işbirlikçi öğrenmelerini sağlamaya çalışıyorum. Ardından da ne öğrenildiğini görmek için öğrencileri tek tek dinleyerek yoklama yapıyorum." diye derste uyguladıkları hakkında bilgi vermiştir. Öğretmenlerin ikisi (Ö.8, Ö.21) de Kur'an öğrenirken öğrencilerin birbirlerine destek olmaları için akran eşleştirmesi yaptıklarını söylemişlerdir. 2 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcılarımızdan biri (Ö.18): "Bireysel öğretim yöntemi, anlatım, bireysel okutma ve koro hâlinde tekrar ettirme gibi yöntemleri derslerimde uyguluyorum. Akıllı tahtadan Kur'an dinletiyorum. Öğrencilere okutuyorum. Kur'an okurken de tecvit kurallarını öğrencilerin göstermelerini istiyorum." demiştir.

Derslerde akran eşleştirmesi yapan 5 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.8): "Etkileşimli tahta uygulamaları ile çeşitli programları derslerde kullanıyorum. Grup çalıştırmaları, eğitici oyunlar vb. uygulamalar ile derste bol bol etkinliklere yer veriyorum. Zaman zaman bireysel, zaman zaman

toplu okumalarla öğrencileri derse daha istekli hâle getirmeye çalışıyorum.” diyerek öğrenciler için derse daha verimli hâle getirmeye çalıştığını ifade etmiştir. 7 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.11): “Öğrencilere koro hâlinde Kur’an okutuyorum. Sürekli tekrar yaptırıyorum. Öğrencilerin dikkatini çekecek materyaller kullanıp derse karşı motivasyonlarını arttırıcı etkinlikler uyguluyorum. Öğrencilerin ders içinde sağladıkları katkılarla oluşturdukları materyalleri de derslerimde kullanıyorum.” diyerek öğrencilerin ilgisini çekecek yöntem ve teknikler kullandığını belirtmiştir. Orkestra şefi gibi davrandığını söyleyen 7 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.21): “Akıllı tahtadan öğrencilere ezber yaptırıyorum. Farklı hocaların okuyuşlarını öğrencilere dinletiyorum. Orkestra şefi gibi sınıfın farklı bölümlerine sırayla okutuyorum.” diyerek koro yöntemini kullandığını belirtmiştir. Zira öğretmenlerin kullandığı koro yöntemi ile öğrenciler hata yapma korkusu yaşamadan, çekinmeden, zamanı daha doğru ve verimli kullanarak Kur’an eğitimi alabilmektedir. (Bayraktutan, 2017:161-165).

Öğretmenlerin bir kısmı (4 kişi: Ö.5, Ö.6, Ö.16, Ö.21) ev ödevi vermektedir. Ev ödevi konusunda bir öğretmen (Ö.5): “Hareke ve harfleri öğrettikten sonra okulda zaman yetmediği için eve uygulama ödevi veriyorum. Ardından tecvit kurallarına geçiyorum.” demiştir. Ev ödevi şeklinde öğrencilere yazma ödevi verdiğini söyleyen öğretmenin (Ö.16) yanında diğer öğretmen (Ö.21): “Bir sayfayı öğrencilere ödev olarak veriyorum. 10 defa okumalarını istiyorum. Anne babalarının takibi için bir kâğıt doldurup imzalattırıyorum.” diyerek öğrencilerinin evde çalışmasını istediğini belirtti. Nitekim bir araştırmada öğrencilerin yarısından fazlasının seçmeli din derslerine ait ödevleri zevkle yaptıkları ve öğrencilerin derse sevdiği sonucuna varılmıştır. (Köse, 2018: 47). 4 yıldır öğretmenlik yapan bir katılımcımız (Ö.16): “Derste sesli videolar, Kur’an öğretim cd’leri gibi materyaller kullanıyorum. Derste kartonlara yazdırıyorum.” demiştir.

Tecvit konusunda yaptığı çalışmalarını anlatan 5 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.9): “Tecvit konusunda önce öğrenciyi bilgilendiriyorum. Kur’an okurken uygulamasını tek tek öğrencilere yaptırmaya çalışıyorum. Videolarla destekleyerek öğrencilere daha çok pratik yaptırmaya

çalışıyorum.” diye konuşmuştur. Öğretmenlerin ikisi (Ö.1, Ö.6), sınıf öğrencilerinin Kur’an okumayı bildikleri için tecvit kurallarına yoğunlaştıklarını ve bu konuda ilerleme sağladıklarını söyleyerek öğrencilerin seviyesine dikkat çekmiştir. Diğer bir katılımcımız (Ö.12): “Öğrencilerin Kur’an okumayı öğrenmelerinden sonra tecvit kurallarını anlatıyorum. Böylece öğrenciler, daha istekli oluyorlar ve tecvit öğretiminde zorlanmıyorum.” demiştir. Tecvit konularını anlattığını söyleyen 7 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.7), diğer öğretmenin (Ö.12) aksine “Öğrenciler, tecvit konularının hepsini anlayamıyor. Zaten tecvit konularına çok fazla zaman kalmıyor.” diyerek öğrencilerin tecvit konularında zorlandığını belirtmiştir. Öğretmenlerden biri, (Ö.15): “Tecvit konularında önce kuralını öğrencilere öğretiyorum. Tecvit kurallarının uygulanma kısmında öğrencilerden Kur’an-ı Kerim’deki bir sayfadan öğrendikleri tecvit kurallarının altını çizerek göstermelerini istiyorum.” demiştir.

Ezberlenecek dua ve surelerle ilgili olarak katılımcılarımızdan biri (Ö.2): “Dua ve sureleri önce tüm sınıfla beraber okuyoruz. Sonra gruplar hâlinde okutuyorum. En sonunda da bireysel olarak dua ve sureleri öğrencilere okutuyorum.” diye konuşmuştur. 13 yıllık öğretmenlik yapan bir katılımcımız (Ö.3): “Namaz dua ve surelerini ezberleyen öğrenciye kendi hazırladığım belgeyi vererek ve isimlerini aylık olarak panoda sergileyerek ödüllendiriyorum.” diyerek öğrencileri ezber yapmaya teşvik ettiğini belirtmiştir. Diğer bir öğretmen (Ö.4), duaları ve sureleri anlamlarıyla öğrencilere ezberlettiğini söylerken 10 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan başka bir katılımcımız (Ö.17): “Önce dua ve sureleri kendim okuyorum. Öğrenciler dinliyor. Daha sonra öğrencilere tekrar ettiriyorum. Belli bir süre sonra dua ve sureleri bireysel olarak tekrar edenlerle edemeyenleri eşleştiriyorum. Öğrencilerin namaz dua ve surelerini ezberlemelerini teşvik etmek için yıldız tablosu oluşturuyorum. Ezberledikleri her dua ve sure için öğrenciler bir yıldız alıyor. Bu liste sınıfta asılı duruyor. Öğrenciler de yıldızlarını arttırmak için çabalıyor. Ödül olarak 20 kişilik sınıfta 16 öğrenci istediğim kalitede dua veya sureyi ezberleyebilirlerse piknik etkinliği yapacağımı söylüyorum. Öğrenciler bu hedefe ulaşmak için birbirlerine yardımcı oluyorlar. Böylece iki taraf da istediğine ulaşıyor.” diyerek dua ve sureleri

ezberletirken öğrencileri ödüllendirdiğini dile getirmiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.5), ezberlenecek dua ve sureler için 3-4 hafta kullandığını söylemiştir.

Kur'an-ı Kerim meali ve peygamber kıssalarının öğretimine değinen öğretmen (Ö.25): “Kıssaları çizgi filmlerle ya da slaytlarla anlaşılması gereken yerlere vurgu yaparak işliyorum. Öğrencilerin ezberledikleri dua ve surelerin de anlamlarını veriyorum.” demiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.2), zaman zaman CD'lerden faydalanarak kıssaları aralıklarla işlediğini ve bütün seneye yaydığını ifade etmiştir. Bir katılımcımız (Ö.4): “Kıssaları anlatıyorum, yazdırıyorum. Meal yarışmaları düzenleyip teşvik için yarışmalarda ödül kullanıyorum.” demiştir. Meal öğretimine değinen öğretmen (Ö.6): “Kur'an mealinin öğretiminde mealli ve görüntülü Kur'an okunuşlarını etkileşimli tahtadan öğrencilere izletip dinletiyorum. Bazı derslerde Kur'an kıssaları ile ilgili öğrencilere ödev veriyorum ve öğrencilere sunumunu yaptırıyorum. Kur'an dersinde konuyla ilgili ayetleri muhakkak kullanıyorum.” diye söylemiştir. Meal öğretiminden bahseden diğer bir öğretmen (Ö.12): “Kur'an'ın okunması ve hayata uygulanmasının öneminden bahsediyorum. Böylece öğrencilerde ilgi uyandırıyorum. Sadece Kur'an'ın Arapçasını okumanın değil, mealini de anlamaya çalışmanın önemini vurguluyorum. Öğrencilerin okudukları sure mealleri ile ilgili araştırma görevi veriyorum. Meal öğretiminde soru cevap tekniğini derslerde kullanıyorum.” demiştir.

Sureleri mahreçleriyle ezberlettiğini söyleyen 13 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.19): “Niye ve neyi ezberlediğini bilmeleri için sure meallerini de ezberlettiriyorum. Önce ben okuyorum. Bir sonraki hafta için öğrencilere ezberlettiriyorum. Kıssaları çizgi filmlerle izletiyorum. Ondan sonra onun üzerine konuşuyoruz. Yazı çalışmaları yaptırıyorum.” diyerek uygulamasını ifade etmiştir. Kıssaları drama şeklinde işleyen 3 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.15): “Sınıfta öğrencileri görevlendiriyorum. Öğrenciler, kıssaları derste canlandırıyorlar. Etkileşimli akıllı tahtadan farklı hocaların okuyuşlarını dinletip öğrencilere sureleri tekrar ettiriyorum. Meal öğretimi için öğrencilere ezberlettiğim sureleri, tahtaya yansıtarak kelime kelime anlamını öğretiyorum.” diye konuşmuştur. Başka bir öğretmen (Ö.21): “Diyanet İşleri Başkanlığından Kur'an-ı Kerim meali getirtiyorum. Öğrenciler, bana meal okuma

sözü veriyorlar. Ayetler okunduğunda ben de anlamını söylüyorum. Meal verdiğim öğrencilere sure ve duaları öğretirken meallerini de yazdırıyorum. Kısa olanlarını öğrencilere ezberlettiriyorum.” demiştir.

Öğrencilere dersi sevdirmek için öğretmenlerin birbirinden farklı uygulamalar yaptığını görmekteyiz. Öğretmenlerin bir bölümü (7 kişi: Ö.1, Ö.2, Ö.3, Ö.4, Ö.9, Ö.17, Ö.21) öğrencileri ödüllendirmektedir. Öğretmenlerin bazıları (8 kişi: Ö.2, Ö.8, Ö.11, Ö.17, Ö.18, Ö.21, Ö.24, Ö.25) derslerde koro yöntemini kullanmaktadır. Beş öğretmen (5 kişi: Ö.5, Ö.8, Ö.11, Ö.14, Ö.16) etkinlik ve oyunlarla dersi daha eğlenceli hale getirmektedir. Dersi sevdirmek için öğrencileri dışarı çıkardığını söyleyen öğretmen (Ö.1): “Bireysel olarak öğrencileri dinliyorum. Bu esnada diğer öğrencilerin oyun oynamalarına izin veriyorum. Öğrencileri pikniğe götürüyorum. Yaptığım pasta, börek, çörek gibi ödülleri kullanarak dersi seçen öğrencilere kendilerini özel hissettirmeye çalışıyorum. Öğrencileri heveslendirmek ve iyi kıraat örneklerini birebir canlı görmelerini sağlamak için öğrencileri Kur’an okuma yarışmasına götürüyorum.” demiştir. Öğretmenlerden diğeri (Ö.3): “Kur’an öğrenen öğrenciler için 20 dakika ile sınırlanan, ailesinin de katıldığı “Kur’an’a geçiş kutlaması” düzenleyip sınıfa pasta ikram ediyorum ve burada çekilen fotoğrafları okul panosunda 1 ay boyunca yayınlıyorum.” diyerek uygulamasını dile getirmiştir.

Süreci değerlendirdiğini söyleyen katılımcımız (Ö.9): “Süreç sonunda haftanın öğrencisi olarak bir öğrenciyi ödüllendiriyorum. Bu öğrenci diğer öğrenciler için model oluyor.” demiştir. Öğrencilerle derse abdestli, takkeli örtülü olarak gelmeleri ile ilgili önceden konuştuklarını söyleyen öğretmen (Ö.21): “Derse başlarken ‘Rabbi yessir ...’ duasını hep beraber okuyoruz. Mealini de bir öğrenci okuyor. Böylece büyük bir coşku ve heyecan ile Kur’an dersinde olduklarını hissederek öğrenciler derse başlıyorlar. Kur’an okumayı bitirdiğinde duasını öğrencilere yaptırıyorum. Kur’an okumaya geçen öğrenciler için Kur’an’a geçiş belgeleri düzenleyip öğrencilere pasta, börek, çörek, kalem, ayraç, rozet gibi hediyeler alıyorum. Taziye olduğunda öğrencilere Yasin okumalarını söylüyorum.” diyerek böylece öğrencilerin dersi sevdiğini belirtmiştir. Ödüllendirme olarak öğretmenlerden biri (Ö.2), Kur’an okumaya başlayan herkese Kur’an-ı Kerim hediye ettiğini belirtmiştir. Kur’an-ı Kerim dersinde

kullanılabilecek çocuk şarkılarının olduğunu hatırlatan bir öğretmen (Ö.14): “Öğrencilere harfleri şarkılarla öğretiyorum. Harfleri öğrenen öğrencilerle birebir ilgileniyorum. Öğrenciler, çalışarak okumayı öğreniyorlar.” demiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenlerin yarısına yakını, derslerin ilgi çekici şekilde işlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. (Kotan, 2015: 91-93). Başka bir araştırma neticesinde de seçmeli din derslerinin etkinliklerle işlenmesinin dersin seçilmesini olumlu etkileyeceği sonucuna varılmıştır. (Çiftçi, 2017: 209, 210, 251). Seçmeli derslerle ilgili yapılan bir araştırmada da öğretmenler, seçmeli derslerde yeterince etkinlik yapılmadığını söylemiş ve seçmeli derslerde etkinlik ve yarışmaların düzenlenmesinin öğrencinin ilgisini arttıracaklarını ve dersleri daha verimli hale getireceğini dile getirmişlerdir. (Manaz, 2018: 61, 63).

Dersi işlerken kullandığı yöntemlerden bahseden bir öğretmen (Ö.1): “Öğrencilere derslerde talim yaptırıyorum. Teşvik olması için yüksek sesle derste Kur’an okuyorum.” demiştir. Dersi işlerken bir diğer öğretmen (Ö.2), harfleri ve mahreçleri tek tek tüm öğrencilerle çalıştıklarını; diğer bir öğretmen (Ö.5), harflerin öğretimi için bir kutu içine harfleri yazıp koyduğunu ve harfleri bilmeyenlere çektirip yarışmalarla öğretmeye çalıştığını; başka bir öğretmen (Ö.14), Kur’an harflerini öğretirken üzerinde harflerin yazılı olduğu kartları kullandığını ve kartlardaki harfleri öğrencilere karışık sorduğunu belirtmişlerdir. Harfleri öğretirken öğretmenlerin ikisi (Ö.4, Ö.24) de harfleri yazdığını söylemiştir.

Şanlıurfa’da bir köy ortaokulunda görev yapan öğretmen (Ö.24): “Kur’an-ı Kerim dersini işlerken mahreç çalışmalarında önce nasıl olduğunu ben gösteriyorum. Öğrencilere sonra toplu olarak tekrarlatıyorum. Daha sonra önce ben ardından bir öğrenci olmak üzere tek tek bütün öğrencilere doğru telaffuz edene kadar tekrarlatıyorum. Bu uygulama zaman kaybına neden oluyor. Ders, daha çok okuma yazma çalışmaları ile geçiyor. Etkileşimli akıllı tahta olmadığı için kendi okumalarım dışında öğrencilere telefonda dinletiyorum. Okulumda projeksiyon kullanımı da çok mümkün değil. Bu yüzden kişisel bilgisayar ya da telefonumu derslerde kullanıyorum.” diyerek okulundaki görsel ve işitsel materyaller açısından fiziki yetersizliğine vurgu yapmıştır.

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin çoğunun seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde harfleri öğretmek, farklı kıraat hocalarından Kur'an okuyuşlarını dinletmek, kıssalar ile ilgili video ve slayt izletmek için görsel ve işitsel materyalleri kullandıkları ve teknolojiden faydalandıkları görülmektedir.

Etkileşimli akıllı tahta imkânı olan okullarda öğretmenler bu imkândan faydalanmaktadır. Etkileşimli akıllı tahta, projeksiyon imkânı olmayan okulda görev yapan bir öğretmenin telefon veya kişisel bilgisayarlarını derslerde kullandığını söylemesi öğretmenlerin öğretim teknolojisinin önemini farkında olduğunu bize göstermektedir. Görsel ve işitsel materyallerin kullanımı hem eğlenceli hem de kalıcı öğrenmeyi sağlamaktadır. Öğretim programında 'Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar' bölümünde de derslerde görsel ve işitsel materyallerden yararlanılması beklenmektedir.

Harf, mahreç, tecvit, kıssalar, namaz dua ve sureleri ile meal öğretiminde öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri kullanarak dersi daha verimli hâle getirmeye çalıştıkları görülmektedir. Öğretmenler; sınıfları gruplara ayırma, koro şeklinde tekrarlatma, bireysel olarak öğrencileri dinleme, yazdırma, oyun ve etkinlikler ile dersi işlemektedirler. Ev ödevi verdiğini söyleyen öğretmenlerin de olduğu görülmektedir.

Kur'an'ın Arapçasından ibaret olmadığı, anlaşılıp uygulanması gerektiği konusunda bir bilinç oluşturmaya çalışan derste meal öğretimi yapan öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Eğlenceli etkinlikler ve ödüllendirmelerle öğrencilerin derste mutlu olup kendilerini özel hissetmelerini sağlamaya çalışan öğretmenler de bulunmaktadır.

2.3.4. Ders Saatleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize, seçmeli Kur'an-ı Kerim ders saatinin 2 saat oluşuyla ilgili düşünceleri soruldu.

Öğretmenlerin yarısından fazlası seçmeli Kur'an-ı Kerim ders saatini yeterli görmemektedir. Ders saatinin yetersiz olduğunu düşünen öğretmen (Ö.12): "Kur'an öğretimi, süreklilik ve tekrar gerektiriyor. Bir hafta verdiğim bir harfi ya da bilgiyi bir hafta boyunca görmedikleri için öğrenciler sonraki haftaya kadar çok çabuk unutuyorlar. Bu durum, sürekli tekrar yapmayı zorunlu hâle getiriyor. Ders

seçmeli olduğu için de ödev verme konusunda aşırı ısrarcı olamıyorum. Bazı öğrenciler, seçmeli dersleri çok ciddiye almadıkları için öğrettiğim bilgiler dersle sınırlı kalıyor. Öğrenciler, fazladan bir çalışma yapmak istemiyor. Böyle öğrencilerle çok fazla ilerleme sağlayamıyoruz.” demiştir. Bir diğer öğretmen (Ö.16): “Ders saati sayısı az olduğu için konular yetişmiyor.” demiştir. Başka bir katılımcımız (Ö.19): “Ders saati yetmediği için teneffüsü de kullanıyoruz.” diyerek dersi teneffüsle takviye ettiğini belirtmiştir. Diğer bir katılımcımız (Ö.1): “Dersi seçen öğrenci sayısının çok olması sebebiyle ders saati yetersiz oluyor.” diyerek sınıf mevcudunun kalabalıklığının olumsuz etkisinden bahsetmiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.2): “Kur’an-ı Kerim dersi haftada en az 2 gün olmalıdır.” diyerek düşüncesini belirtmiştir. Ders saatinin arttırılması gerektiğini düşünen öğretmen (Ö.23), seçmeli Kur’an dersinin en az 4 saat olması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.21), ders saatinin bir saat daha arttırılabileceğini, bu dersin de tecvit uygulama saati olabileceğini ifade etmiştir. Nitekim yapılan araştırmada seçmeli din derslerinde ders saatinin yetersizliği problem olarak görülmektedir. (Çiftçi, 2017: 216-218; Kotan, 2015: 95). Seçmeli din dersleri üzerine yapılan bir araştırmada öğrencilerin yaklaşık yarısı ders saatini yeterli görmemektedir. (Görer, 2015: 33). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli dersler üzerine yapılan başka bir araştırmada öğretmenler, içerik olarak en yeterli dersin Kur’an-ı Kerim olduğunu fakat Kur’an-ı Kerim ders saatinin içerik açısından yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir. (Gürer ve Keskiner, 2016: 239). Velilerin yarısından az bir kısmı ders saatinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. (Arslan, 2014: 78).

Öğretmenlerin bir bölümü (6 kişi: Ö.3, Ö.11, Ö.17, Ö.19, Ö.24, Ö.25) belirli şartlar oluştuğunda ancak ders saatini yeterli görmektedir. Öğretmenlerin üçü (Ö.3, Ö.11, Ö.17), sınıf mevcutları on beş olduğu takdirde ders saatlerinin yeterli olabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin dördü (Ö.17, Ö.19, Ö.24, Ö.25), kalabalık sınıflarda ders saatinin yetersiz olduğunu, öğrencilerin kalabalık sınıflarda kendileriyle ilgilenilmediği için sıkıldıklarını söylemişlerdir. Ders saatinin öğrencilere göre farklılaştığını düşünen bir öğretmen (Ö.9), ders saatlerinin bazı öğrenciler için yeterli olurken bazıları için yetersiz kaldığını vurgulamıştır.

Öğretmenlerin az bir kısmı (3 kişi: Ö.10, Ö.13, Ö.18) ders saatini yeterli gördüğünü söylemişlerdir. Ders saatinin ideal olduğunu, fazlasının bıkırtıcı olabileceğini vurgulamışlardır.

Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin gün içindeki yerine değinen öğretmen (Ö.26): "Ders saatleri son saatte olmamalıdır. Bir ara böyle bir uygulama oldu. Bu durum verimli olmadı." demiştir. Öğretmenlerin biri (Ö.18) de bu düşünceyi desteklemiş ve Kur'an-ı Kerim dersinin öğleden önce olması gerektiğini ifade etmiştir. Nitekim yapılan araştırmalarda da seçmeli din derslerinin günün son saatleri gibi eğitim-öğretim dışında verimsiz saatlere konması problem olarak görülmektedir. (Çiftçi, 2017: 214; Meydan, 2015: 688).

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin çoğu, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi saatlerini kazanımların istenilen şekilde öğrenciler tarafından elde edilmesi için yetersiz görmektedirler. Öğrenci sayıları da düşünüldüğünde kalabalık sınıflarda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi açısından haftada 2 saat daha da yetersiz olmaktadır.

Ders saatlerinin gün içinde son saatlerde olmasının verimi düşürdüğünü dile getiren öğretmenler de vardır.

2. 3. 5. Okulun Fiziki Durumları ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Okullar, birbirinden farklı fiziki koşullara sahiptir. Okulların bulunduğu yerleşim yeri de bu durumda etkilidir. Bazı okullar, yerleşim olarak merkezde bulunurken bazı okullar köyde bulunmaktadır. Bazı okullarda derslik sistemi varken bazı okullarda sınıf sistemi uygulanmaktadır. Bazı okullar, teknolojik olarak yeterli alt yapıya sahipken bazı okullar bu imkândan mahrumdur. Çalışma grubundaki öğretmenlerimize görev yaptıkları okulların fiziki yeterlilikleri soruldu. Okulların fiziki yeterliliklerinin seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine olan etkisi görülmeye çalışıldı.

Öğretmenlerin yarısından az bir bölümü (9 kişi: Ö.1, Ö.4, Ö.6, Ö.8, Ö.11, Ö.18, Ö.21, Ö.24, Ö.26) okul ve sınıflarını fiziki olarak yetersiz görmektedir. Okulun fiziki durumunu yeterli görmeyen bazı öğretmenler (Ö.1, Ö.6, Ö.13), okulun fiziki durumunun seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi açısından yeterli olmadığını ve ders için sınıf bulamadığını, çok amaçlı salonda ders işlemek zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Bunun yanında öğretmenlerden biri (Ö.1):

“Okulumda kalıcı materyallerin sınıf içinde hazırlanabileceği bir Kur’an sınıfı yok. Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi için sınıf olarak Beden Eğitimi dersi olan öğrencilerin sınıflarını kullanıyoruz.” demiştir. Nitekim dönüşümlü olarak her sınıfın kullanacağı bir özel Kur’an sınıflarının olması Kur’an eğitiminin kalitesini arttıracaktır. Duvarlarında panoları, özel afişleri, etkileşimli tahtası, projeksiyonu, sesli ve görüntülü v.s. materyalleri bulunan özel Kur’an sınıfları öğrencilerin derste daha çabuk motive olmasında etkin olacaktır. (Yılmaz, 2016: 36)

Daha önemli bir sorundan bahseden Elazığ’da ortaokulda görev yapan bir öğretmen (Ö.4): “Okulumuz depremde hasar görmüş bir binaya sahiptir. Bunun yanında okulumuzda taşınmalı öğrenciler de var.” diyerek daha ciddi bir fiziksel yetersizlikten bahsetmiştir. Daha giderilebilir bir eksiklikten bahseden bir öğretmen (Ö.18), sınıflardaki aydınlatmanın yetersiz olduğunu belirterek sınıfın aydınlık olması gerektiğini dile getirmiştir.

Etkileşimli akıllı tahtanın kullanımına değinen öğretmen (Ö.6): “Her sınıfta etkileşimli akıllı tahtanın olması, dersin işlenişini olumlu yönde etkiliyor. Fakat etkileşimli akıllı tahtalar, virüs gibi sorunlardan dolayı verimli kullanılamıyor. Harici bellekler açılmayabiliyor. Harici bellekteki bilgiler silinebiliyor. Bu yüzden sürekli yedekleme yapmak zorunda kalıyorum. Hâlbuki seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi için kullanılan Kur’an sınıfı olsa gerekli programları indirip tahtaya yükleyebilirim. Kur’an-ı Kerim ders kitabını indirebilirim. Videolar akıllı tahtada bulunabilir ve daha uzun süre de korunabilir. Böylece etkileşimli akıllı tahta daha verimli kullanılabilir.” diyerek etkileşimli akıllı tahtalarda oluşabilecek sorunlara dikkat çekmiş ve etkileşimli akıllı tahtanın kullanımı açısından da ayrı bir sınıf olmasının önemine vurgu yapmıştır. Öğretmenlerin ikisi (Ö.26, Ö.24), okulun fiziki koşullarının görsel materyal kullanımı açısından eksik olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcımız (Ö.18) de arıza yapan akıllı tahtaların zaman kaybetmeden onarılması gerektiğini vurgulamıştır.

Kur’an-ı Kerim sınıfı olmaması sebebiyle karşılaşılan sorunların birinden bahseden öğretmen (Ö.11): “Öğrencilerin U düzeninde oturmalarını istiyorum. Sınıfın fiziki şartları hem beni hem de öğrencilerimi yoruyor.” diyerek devamlı sıraları düzeltmek zorunda kaldıklarını dile getirmiştir. Okullarda başka bir gereklilikten bahseden öğretmen (Ö.21): “Öğrencinin abdest almadan okula

geldiğinde boyuna uygun, okulda abdest alabileceği bir yer yok. Lavabolar pis. En azından öğrencilerin abdest alabilmesi için bir lavabonun ayrılması gerekiyor.” diyerek Kur’an-ı Kerim dersi açısından başka bir eksiklikten bahsetmiştir. Nitekim yapılan bir araştırmaya göre öğretmenler, abdest alma yeri ve mescit gibi mekânların okulda olmayışının Kur’an-ı Kerim derslerinde ve uygulama gerektiren konularda öğrencileri zor durumda bıraktığını belirtmişlerdir. (Meydan, 2015: 687). Seçmeli derslerle ilgili yapılan bir araştırmada da fiziksel olanakların yetersizliği öğretmenlerin görüşlerine göre problem olan konulardandır. (Eşbahoğlu, 2015: 51). Yapılan bir diğer araştırma sonucunda da seçmeli din dersleri için fiziki imkânların iyileştirilmesine yönelik çabaların hızlanması öneri olarak dile getirilmiştir. (Gürer ve Keskiner, 2016: 252).

Öğretmenlerin yarısından fazlası sınıf ve okulunun fiziki durumunu dersin öğretimi için yeterli görmektedir. Öğretmenlerin üçü (Ö.5, Ö.6, Ö.7), Kur’an dersi sınıfının olmasının dersin işleniş açısından faydalı olacağından bahsederken diğer bir öğretmen (Ö.9): “Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde bu avantaja sahibim. Okulumda derslik sınıfı bulunuyor. Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersini bu derslikte işleyebiliyorum.” demiştir.

Okulda mescit olduğunu ifade eden öğretmen (Ö.21): “Mescitte ders işliyoruz. Böylece öğrenciler, mescit adabını öğreniyorlar. Her birine rahle dağıtıyoruz. Öğrenciler, sessiz olmaları gerektiğini de biliyorlar.” diyerek mescidin Kur’an-ı Kerim dersi için kullanılabileceğini belirtmiştir. Öğretmenlerden diğeri (Ö.19): “Okulda mescit olarak kullanabildiğimiz ufak bir yer var. Ders, öğleden sonra olduğu için öğrenciler, derse abdestli olarak geliyorlar. Abdest alacaklara derste izin veriyorum. Öğrenciler, lavabolarda abdest alabiliyor.” demiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenlerin tamamına yakını Kur’an-ı Kerim için sınıf ortamının uygun olduğunu düşünmektedir. (Görer, 2015: 37).

Okulunun fiziki yapısının bir önceki döneme kadar uygun olmadığını ifade eden öğretmen (Ö.12): “Okulumuzda projeksiyon, etkileşimli akıllı tahta vb. görsel materyaller yoktu. Görsel materyalleri derslerde kullanamıyorduk. Etkileşimli akıllı tahtaların takılmasıyla bu sorun çözüldü. Özellikle harf ve mahreç öğretiminde görsel materyaller önemlidir.” diyerek okulunda var olan

fiziki bir sorunun çözüldüğünü söylemiştir. Okulunun fiziki imkânlarını yeterli gören öğretmen (Ö.13): “Kur’an öğretiminde asıl önemli olan, öğrencilerin istekli olmasıdır. İstekli olan öğrenciler, fiziki imkânlar ne olursa olsun başarılı olurlar.” diyerek öğrenci ilgisine dikkat çekmiştir.

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin çoğu fiziki olarak sınıf ve okullarını yeterli görmektedirler. Yetersiz gören öğretmenler özellikle seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi için kullanılabilecek ayrı bir dersliğin olmasının gerekliliğinden bahsetmektedirler. Ayrıca görsel materyal açısından etkileşimli akıllı tahtanın önemine vurgu yapmaktadırlar. Buradaki eksikliklerden bahseden öğretmenler, arıza yapan etkileşimli akıllı tahtaların hemen tamir edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Etkileşimli akıllı tahtaların korunabilmesi ve daha verimli kullanılabilmesi için de öğretmenler, Kur’an-ı Kerim dersi için ayrı bir sınıfın olması gerekliliğinden bahsetmektedirler. Bu sınıf sadece bu ders için kullanılmalıdır. Öğrencilerin rahat abdest alabilecekleri yerler açısından da okulun fiziki durumları iyileştirilmelidir.

2.3.6. Kur’an-ı Kerim Dersinde Öğretmenlere Düşen Görev ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize, seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde öğretmenlere düşen en önemli görevin ne olduğu soruldu.

Öğretmenlerin tamamı öğretmenlere düşen en önemli görevin Kur’an-ı Kerim dersinin öğrencilere sevdirmesi olduğunu düşünmektedir. Buna ilave olarak öğretmenlerin ikisi (Ö.1, Ö.14), öğretmenlerin öğrencilerle tek tek ilgilenmesi gerektiğini söylemişlerdir. Öğretmenlerin biri (Ö.14), ilgiyle kaynaştırma öğrencilerinin bile harfleri öğrenebildiğini vurgulamıştır. Diğer bir katılımcımız (Ö.2): “Öğretmen öğrencisini iyi tanımalı, onun bireysel ihtiyacını iyi kavrayıp öğrencisine ona göre davranmalıdır.” demiştir.

Öğretmenlerin üçü (Ö.4, Ö.8, Ö.12), Kur’an-ı Kerim’in hayatımıza olması gereken etkisinden bahsetmiştir. Meal öğretimine vurgu yapan öğretmen (Ö.8), “Öğrenciye dersi sevdirmek, derse istekli hâle getirmek gerekir. Kur’an’ı sadece okuyan değil; anlayan, yaşayan ve hayatının merkezine alan gençlerin yetiştirilmesi amaçlanmalıdır.” diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Öğretmenlerden biri (Ö.4), Kur'an-ı Kerim dersi için önemli olanın, 'niçin'i kavratmak olduğunu söylemiştir. Diğer bir öğretmen (Ö.12), öğrencilere Kur'an sevgisi aşılamak ve Kur'an'ı okumanın yanında Kur'an'a göre yaşamının önemini de öğrencilere kavratmak gerektiğini düşünmektedir.

Öğrenciyi sıkmamak gerektiğini düşünen öğretmene göre (Ö.4), öğretmen, öğrenciyi sıkmadan yavaş yavaş ilerletmelidir. Dersin sadece Kur'an okumakla geçirilmemesi gerektiğini düşünen öğretmen (Ö.1): "Ders sadece Kur'an okumakla geçirilmemeli, Kur'an-ı Kerim dersi öğrenciler için daha cazip hâle getirilmelidir." demiştir.

Öğrenilmiş çaresizlik konusuna değinen öğretmen (Ö.12): "Öğretmen bu derslerde olabildiğince sevecen olmalıdır. Öğrenciler yıldırılmamalı, bıktırılmamalı ve öğrenilmiş bir çaresizliğe sürüklenmemelidir. Öğretiyorum derken öğrencileri Kur'an'dan uzaklaştırmamak gerekir." diyerek Kur'an'ın sevdirmesi gerektiğini söylemiştir.

Dersin manevi yükünden bahseden öğretmen (Ö.21): "Öğrenciler derste eğlenirken birden coşuyor. Kalp kırmadan derse devam etmeliyiz. Kur'an-ı Kerim dersi öğretmeni, Matematik öğretmeni olmadığını fark edip kızmadan bağırmadan Kur'an-ı Kerim dersinin şuurunun farkında olmalıdır. Allah'ın kelamını nefret ettirmeden, sevdirecek öğretmelidir. Haylaz olabilir öğrenci. Kur'an'ın bereketi ile daha ahlaklı olabilir. Bu yüzden iyi not vermeli, güler yüzlü olmalıyız. Manevi yükü çok ağır, o yüzden öğretmenler dersi dolu dolu geçirsinler." demiştir.

İletişim konusuna değinen öğretmen (Ö.3), öğretmenin öğrencisi ile olan iletişimini samimiyet üzerine kurması gerektiğini ancak öğrencinin öğretmenini sevmesi ve O'na güvenmesi durumunda dersten verim alınabildiğini ifade etmiştir. Diğer bir katılımcımız (Ö.17), öğretmenin samimi, gayretli ve öğretme sevgisiyle dolu olması hâlinde öğretmenin her engeli aşacak bir yolu mutlaka bulabileceğini düşünmektedir.

Veli desteğine dikkat çeken öğretmen (Ö.9): "Öğretmenler bu ders için daha fedakâr olmalıdır. Velilerle iletişim hâlinde olup öğrenciyi de suçlayıcı bir tavır içinde olmaması gerekir. Derse hazırlıklı gelen öğrenciler için de yine veliler bilgilendirilmelidir. Bu durumda velinin kendi çocuğuyla paylaşım yapıp memnuniyetini göstermesi beklenilebilir. Bu ders, sınıf ortamından çok ders

dışında hazırlanılması gerektiği için öğrencilere evde yapabilecekleri eğlenceli etkinlikler verilebilir.” demiştir.

Öğretmenlerin ikisi (Ö.3, Ö.13), öğretmenin yaptığı işin önemine vakıf olması ve bu işe gereken önem ve özeni gösterip ek özveride bulunması gerektiğinin idrakinde olması gerektiğini söylemişlerdir.

Öğretmenlerin yarısı (13 kişi: Ö.1, Ö.3, Ö.4, Ö.6, Ö.8, Ö.10, Ö.11, Ö.13, Ö.15, Ö.16, Ö.17, Ö.19, Ö.21) seçmeli Kur’an dersinin bol etkinlikli ve eğitici oyunlarla işlenilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bir katılımcımız (Ö.19): Dersin hikâyelerle, çizgi filmlerle, ilahilerle vb. etkinliklerle daha da eğlenceli hale getirilmesi de son derece önemlidir.” demiştir. Dersi işlerken derste daha çok oyun ve eğlence olması gerektiğini düşünen öğretmen (Ö.21): “Ben dersi mescitte işliyorum Bunun için daha fazla eğleniyorlar. Derste eğlenceli yöntemleri kullanmaya çalışıyorum. Örneğin harfleri bilen ama hareketleri bilmeyen öğrencilere hareketleri öğretmek için Türkçe harfleri kullandığım bir yöntem uyguluyorum. Örneğin kelebek kelimesini ünlüler olmadan yazıp üstüne hareketleri koyduğumda ve birçok kelimeyle aynı yöntemi kullandığımda eğlenceli bir şekilde konuyu daha iyi kavradıklarını görüyorum. Bulmacalar, etkinlikler, cami boyama etkinlikleri gibi etkinliklerle de dersin zenginleştirilmesi gerekiyor. Kuru kuruya ders verimli işlenmiyor.” demiştir. Diğer bir öğretmen (Ö.25), okullarda güzel Kur’an-ı Kerim okuma yarışmalarının yapılmasının derse ilgiyi çekmek açısından öğretmenlere düşen görevlerden olduğunu söylemiştir.

İlgili yorumlara göre seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde öğretmenlerin dile getirdiği öğretmenlere düşen görevleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1. Öğretmen öğrencisini iyi tanımalı, öğrencilerle birebir ilgilenmelidir.
2. Öğrencilere Kur’an’ın İslam dinindeki önemi kavratılmalıdır.
3. Öğretmen öğrenciye dersi sevdirmeli ve öğrenciyi derse istekli hâle getirmelidir.
4. Öğretmen samimi, gayretli ve öğretme sevgisiyle dolu olmalıdır.
5. Öğretmen- veli işbirliği sağlanmalı, velilere gerekli bilgilendirmeler yapılmalıdır.
6. Öğretmen yaptığı işin öneminin farkında olmalı ve gereken önemi, özeni gösterip fedakârlıkta bulunabilmelidir.

7. Öğretmen dersi etkinliklerle daha eğlenceli ve ilgi çekici hale getirmelidir.

2.4. Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersinin Ölçme Ve Değerlendirilmesine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Seçmeli olarak Kuran-ı Kerim dersi, okul müfredatına dâhil olduğunda 07/09/2013 Tarihli İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 36. Maddesine göre notla değerlendirilmiyordu. Yapılan değişiklikle 26 Temmuz 2014 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 22. maddesi ile birlikte 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren diğer seçmeli dersler gibi seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi de notla değerlendirilmeye başlanmıştır.

Öğretmenlerin tamamı dersin notla değerlendirilmesini faydalı gördüklerini söylemişlerdir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli din derslerinin notla değerlendirilmesini doğru bulmaktadır. (Gürer ve Keskiner, 2016: 247). Başka bir araştırmada da öğrencilerin yarısından fazlasının seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini doğru bulduğu anlaşılmaktadır. (Kaya, 2015: 87). Öğretmenlerin bir kısmı (6 kişi: Ö.1, Ö.10, Ö.11, Ö.14, Ö.21, Ö.25) dersin notla değerlendirilmesinin öğrencilerin dersi önemsemesi açısından önemli olduğunu söylemişlerdir.

Öğretmenlerin dördü (Ö.8, Ö.12, Ö.13, Ö.19), notla değerlendirmenin olumlu etkilerinden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerin biri (Ö.8), öğrenciyi daha disiplinli ve özverili çalışmaya sevk ettiğini; diğer öğretmen (Ö.13), öğrenciyi motive ettiğini; başka bir öğretmen (Ö.19), notla değerlendirmenin faydalı olduğunu, öğrencilerin derse çalışıp geldiklerini söylemişlerdir. Dersin notla değerlendirilmesiyle ilgili olarak öğretmen (Ö.12): "Seçmeli derslerin çıktığı ilk yılda notla değerlendirme yoktu. Notla değerlendirme olmadığı için de Kur'an-ı Kerim dersi dâhil öğrenciler seçmeli dersleri çok ciddiye almıyorlardı. Notla değerlendirme öğrencilerin dersi ciddiye alma noktasında etkili oldu." demiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenler, seçmeli din derslerinin akademik ağırlığının yetersiz oluşu ile derslerin notla değerlendirilmeyişinin öğrencilerin motivasyonunu ve dersin verimliliğini olumsuz etkilediğinden bahsetmektedirler. (Meydan, 2015: 688).

Öğrencinin yeteneklerinin, gelişim düzeyleri ve potansiyellerinin belirlenmesi, sistemli bir şekilde ölçme ve değerlendirme yapılmasına bağlıdır. Elde edilen bilgiler, öğrenciler ile eğitim-öğretim süreci ile ilgili birçok konuda veri olarak kullanılır. (Karip, 2014: 5). Ölçme ve değerlendirme işlemlerinde uygun yöntemlerin kullanılması, verilecek kararların doğruluğunun ve uygunluğunun bir ön koşuludur. (Karip, 2014: 11). Öğretmen sınıfta yapılacak etkinlikleri planladığı gibi kazanımların ne ölçüde gerçekleştiğini belirleyebilmek için ölçme ve değerlendirmeyi de planlanmalıdır. (Karip, 2014: 122).

Öğretim programında öğrenme ve öğretme süreçleriyle ölçme ve değerlendirme öğelerine yönelik temel ilkeler yer almaktadır. Ölçme ve değerlendirme yapılırken; amaç ve kazanımlarla uyumlu olmalı, öğrenme-öğretim süreciyle bütünlük sağlamalı, süreç değerlendirilmeli, ölçme araçlarında çeşitlilik sağlanmalı, öğrencinin kendini değerlendirmesine (öz değerlendirme) fırsat verilmeli ve öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklara dikkat edilmelidir. (Ortaokul- İHO Kur'an-ı Kerim Dersi [5-8. Sınıflar] Öğretim Programı: 4).

Çalışma grubundaki öğretmenlerimizden seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin notla değerlendirilmeye başlanmasının ardından ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yaptıkları ile ilgili bize bilgi vermeleri istendi.

Not verirken öğretmenlerin çok azının (3 kişi: Ö.1, Ö.16, Ö.25) yazılı yaptığı görülmektedir. Yazılı yaptığını söyleyen 11 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.1): “Not ortalamaya etki ettiği için yazılıdan önce öğrencileri çalıştırıyorum. Öğrencilere çalışma kâğıdı veriyorum. Böylece öğrenciler iyi notlar alıyorlar.” demiştir. Öğrencilerin yüksek not alabileceği yazılılar hazırladığını belirten 9 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.25): “Harfleri, kelimelerin okunuşlarını sorarım. Bilmeyenler olursa onlara ayrı sınav yaparım ve Kur'an-ı Kerim'in temel konularından sorarım.” demiştir.

Öğretmenlerin bir kısmı (6 kişi: Ö.2, Ö.7, Ö.9, Ö.11, Ö.21, Ö.24) hem yazılı hem sözlü uygulama sınavı yaptıklarını söylemiştir. Hem yazılı hem de uygulama sınavı yaptığını söyleyen öğretmen (Ö.2): “Değerlendirme yaparken yazılı ile yapılan ölçmeyi bütün öğrencilere yönelik yapıyorum. Uygulama sınavının ise öğrenci seviyesine uygun olmasına dikkat ediyorum.” demiştir. 5 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.9), senede iki sınav yaptığını, birinci

sınav için önceden öğrencilere 10 soru verdiğini ve içinden 5'ini sorduğunu belirtmiştir. 7 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.7): “Ölçme ve değerlendirme bu ders için belirsizdir. Yazılı olup olmayacağı bile net değil. Ben bir yazılı bir de uygulama sınavı yapıyorum. Arkadaşımdan hiç yazılı yapmadan not verenler var. Birbirimize sorarak öğreniyoruz.” demiştir.

Sınıfta bilenlerle bilmeyenlerin olduğunu belirten öğretmen (Ö.21): “Yazılıları yaparken kitaptaki ilk ünitelerden sorular soruyorum. İlk notu, yazılı yaparak diğerlerini ise sözlü uygulamalı sınav yaparak veriyorum. Gereken önemi vermediği için istediğim seviyede gelişme gösteremeyen öğrencilerim var. Söylediğim bir sureyi ezberlemeye söz veren öğrenciye uygulama notu olarak fazla not veriyorum. İlk etapta öğrenciler arasında seviye farkı yok. Harfleri yazdırıyorum. Sınıfı geçişler olmadığı için okuyanlar ve okumayanlar olmak üzere ikiye ayıramıyorum. Algılarını kapatan öğrencilerle teneffüslerde bile özel ilgileniyorum ya da bir öğrenciyi görevlendiriyorum. Öğrenene de öğretene de 100 vereceğimi söylüyorum. İki taraf da hevesleniyor. Sınıfta hem bilenler hem bilmeyenler olduğu için kur sistemini sınıfın içinde uygulamak zorunda kalıyorum.” diyerek Kur'an-ı Kerim dersindeki uygulamasından bahsetmiştir.

Okumayla beraber yazmayı öğrettiğini söyleyen 3 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.24): “Yazılı yaparken her grup öğrenciye göre soru hazırlıyorum. Öğrenciler, okumayı öğrenirken yazmayı da öğreniyorlar. Arapça yazı yazmayı ne kadar öğrendiklerini görmek için yazılı sınav yapıyorum. Konulara göre ölçekler hazırlayıp ders içindeki öğrencilerin durumlarına bakarak okuma becerilerini değerlendiriyorum.” diyerek dereceli puanlama anahtarını not verirken kullandığını söylemiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.11): “Ölçme ve değerlendirmeyi öğrencilerin hem teorik bilgileri hem de uygulamaya dönük çabalarına göre yapıyorum.” demiştir.

Öğretmenlerin yarısından fazlasının (17 kişi: Ö.3, Ö.4, Ö.5, Ö.6, Ö.8, Ö.10, Ö.12, Ö.13, Ö.14, Ö.15, Ö.17, Ö.18, Ö.19, Ö.20, Ö.22, Ö.23, Ö.26) ise hiç yazılı sınav yapmadığı uygulama sınavı yaptığı görülmektedir.

Not verirken haftalık süreç değerlendirme tutanakları hazırladığını söyleyen 5 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.8): “Böylece öğrenciyi her hafta takip ediyorum. Geride kalma ya da zorlanma durumlarında

öğrenci eşleştirmesi yapıyorum. Böylece öğrenciler, birbirlerine yardımcı oluyorlar. Öğrencilere puanlama sistemini anlatıyorum. Öğrenci böylece daha bilinçli davranıyor ve kendi alacağı puanını kendisi belirliyor.” diyerek süreç değerlendirmesi yaptığını söylemiştir.

Not verirken her okumayı veya ezberi değerlendirmeye dâhil ettiğini söyleyen öğretmen (Ö.2): “Dönem içinde artı ya da eksi puanla öğrencileri değerlendiriyorum. Gerektiğinde öğrencileri ödüllendiriyorum.” demiştir. (Ö.9): ”İkinci sınavda öğrencilere Kur’an okuyuşlarına verdiğim artılarla değerlendirme yapıyorum. Bazı sınıflarda birinci sınav notunu belli sureleri ezberlettirerek veriyorum.” diyerek not verirken nelere dikkat ettiğini söylemiştir. Öğretmenlerin ikisi (Ö.2, Ö.9) gibi (+) ve (-) ile değerlendirme yapan öğretmen (Ö.15) de “Ölçme ve değerlendirme sürecini sene başında düşünerek planlıyorum. Her hafta bir ders saatini ayırarak yapıyorum. Sınıf listeleri oluşturarak seviye farklarına göre artı ya da eksi vererek her hafta değerlendirme yapıyorum. Ezberlenecek süre ve mealini bir hafta akıllı tahta materyalini kullanarak işleyip bir hafta sonra öğrencilerden tek tek ezbere dinliyorum.” demiştir.

5 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcılarımızdan biri (Ö.4), notları verirken öğrencilerin seviye durumlarına ve sınıf içi durumlarına dikkat ederken; öğretmenlerden diğeri (Ö.10) de not verirken bilenle bilmeyeni olabildiğince farklı tutmaya çalıştığını ifade etmiştir. Süreci değerlendiren 7 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.13): “Ölçme ve değerlendirme yaparken öğrenciyi, başladığı seviyeden geldiği son seviyeyi göz önünde bulundurarak değerlendiriyorum.” demiştir. İki sınav için de yazılı yaptığını söyleyen öğretmen (Ö.16), ikinci sınavın uygulama sınavı şeklinde yapılabileceğini dile getirmiştir. Sınıf kazanımlarını dikkate alan öğretmen (Ö.26): “Öğrencilerin her okuyuşları için 100 üzerinden puanlama yapıyorum. Bunun için kendi gelişimlerini ve kaçınıcı sınıf ise o kazanım beklentilerini dikkate alıyorum. Her ders değerlendirme yaptığım için öğrenciyi haftalık olarak takip etmek kolaylaşıyor. Dönem sonunda ise vermiş olduğum puanları ve öğrencinin dersteki tutum ve davranışlarını da göz önünde bulundurarak tekrar değerlendirme yapıyorum.” diyerek uygulaması hakkında bilgi vermiştir.

Ölçme ve değerlendirme yaparken belli bir sınav takviminin olmadığını belirten öğretmen (Ö.6): “Ayete’l-Kürsi gibi bazı ayetlerin ezberlenmesini sınav notu olarak değerlendiriyorum. Bütün sınavları yaparken de değerlendirme yaparken de öğrencilerin seviyelerini dikkate alıyorum.” demiştir. Nitekim yapılan bir araştırma sonuçlarına göre de öğretmenler, seçmeli din derslerinde ölçme ve değerlendirme ile ilgili daha çok “performans değerlendirme” ile “sözlü sınav” yapılması gerektiğini düşünmektedirler. (Kotan, 2015: 93-94). Bir katılımcı (Ö.17), öğrencilere not verirken e-okul sisteminde uygulama notu için alanın olması gerektiğini belirtmiştir. Bu durumu sorun olarak dile getirmiştir.

Öğretmenlerin dördü (Ö.1, Ö.3, Ö.5, Ö.6), Kur’an-ı Kerim dersinin seçmeli olması sebebiyle öğrencilere genellikle yüksek not vermeye çalıştıklarını söylemiştir. Yüksek nattan kast ettiğini açıklayan 13 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.3), okuldaki DKAB öğretmenleri olarak bütün öğrencilere 100 verdiklerini eklemiştir. Benzer bir uygulama yapan 13 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.19): “5. sınıflarda benzer bir uygulama yapıyorum. Öğrenciler ilk defa dersi seçtikleri için neredeyse öğrencilerin hepsine 100 veriyorum. Bir sonraki sene için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dışında seçmeli Kur’an dersinde onları görmek istediğimi söyleyerek dersin seçilmesini teşvik etmeye çalışıyorum.” diye ifade etmiştir. Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde bol not verilmesi gerektiğini düşünen 11 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.1): “Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde yaptığım yazılılarda en düşük not, 85-90 oluyor. Bütün öğrencilerim iyi seviyede olmayabiliyor. Sınıfımda Kur’an okumaya geçmeyen bir öğrencim var. Ona da elif-ba cüzünden okutarak not veriyorum. Bütün öğrencilere hepsinin cevaplayacağı türden aynı soruları soruyorum. Öğrenciler, başarılı oluyorlar. Sözlü notlarımı da iyi veriyorum.” demiştir.

Seviyesi farklı olan öğrencilere dikkat çeken öğretmen (Ö.7): “İstisnalar olmakla beraber seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde öğrencilerin genel olarak durumları iyi. En sıkıntılı durum, seviyesi birbirinden farklı öğrencilere not vermek. Kur’an okumayı bilerek derse gelen öğrenciye Kur’an okumayı bilmeyen ve daha harflerde olan öğrenci hemen yetişemiyor. Bu yüzden ilk dönem seviyesi farklı olan öğrencilerde ölçme ve değerlendirmede çok fark gözetmiyorum. İkinci

dönem ise öğrencilerin seviyesini göz önünde bulunduruyorum. Seviye olarak ileride olan öğrenciye ona göre not veriyorum. Ama yine de bu durumu doğru bulmuyorum.” diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

Ölçme ve değerlendirmede öğretmenlerin dördü (Ö.12, Ö.13, Ö.23, Ö.26), adalet konusuna değinmişlerdir. Öğretmenlerin ilki (Ö.13): “Ölçme ve değerlendirme, uygulamaya dönük yapılmalıdır. Adaletli olunmalı, ölçme ve değerlendirmede öğrenci seviyesi göz önünde bulundurulmalıdır.” demiştir. Öğretmenlerin ikincisi (Ö.26): “Notla değerlendirme, öğrenciyi teşvik açısından faydalı oluyor. Fakat notları çok yüksek ya da çok düşük tutmadan adaletli davranmak gerekiyor.” diye vurgulamıştır. Diğer bir öğretmen (Ö.12): “Kur’an sınıflarında öğrenciler arasında çok derin seviye farklılıkları var. Bundan dolayı yazılı sınav değerlendirmesi yapmak neredeyse imkânsız. Bu sebeple, böyle sınıflarda sözlü değerlendirme yapmanın daha adaletli olacağını düşünüyorum. Çünkü seviye farkından dolayı her öğrenciye farklı bilgiler öğretiliyor. Bundan dolayı da yazılı sınavlarda öğrencileri ortak sorulara göre değerlendirmek benim düşünceme göre adil değil. Sözlü değerlendirmede ise öğrencinin başladığı seviyeden ilerlemesine göre değerlendirme yaptığım için daha adil olduğunu düşünüyorum.” diyerek süreci değerlendirmenin daha adaletli olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Öğretmenlerin dördüncüsü (Ö.23), adalet açısından öğrencilerin seviyelerine dikkat edilmesi gerektiğini söylemiştir.

Uygulamalı değerlendirme taraftarı olduğunu belirten 10 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.17): “Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde iyi çalışan öğrencinin hakkını yemeden seviye olarak düşük seviyedeki öğrenciyi de üzmeden ilerlemeye ve öğrencilere not vermeye çalışıyorum.” demiştir.

Öğretmen görüşlerinden hareketle ölçme ve değerlendirmenin yapılışı konusunda öğretmenler açısından bir birlik olmadığı görülmüştür. Öğretim programında bu ilkelerin nasıl sağlanacağını açıklanmaması ve daha ayrıntılı önerilerin bulunmaması ise eksikliklerdir. Öğrenme-öğretme süreçlerinde veya ölçme ve değerlendirmede hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı, hangi tür etkinliklerin yapılacağı konusuna atıf yapılmasına ve örneklere yer verilmesine ihtiyaç vardır. Öğretim programındaki “açıklamalar” kısmında da

öğretmenlere yardımcı olabilecek açıklamalara da ya hiç ya yeterince yer verilmemiş ya da benzer açıklamalar tekrar edilmiştir. (Kaymakcan, vd, 2013: 74,75). Bu durum ölçme ve değerlendirmede birlik olmamasının da nedeni olarak görülebilir.

Öğretmenlerin dördü (Ö.1, Ö.5, Ö.7, Ö.25), seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi açısından yanlış uygulama sonucunda oluşabilecek tehlikelerden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerden ilki (Ö.1), düşük not verilmesinin dersin seçilmesini olumsuz etkileyebileceği endişesini dile getirmiştir. Bu endişeyi destekleyen başka bir öğretmen (Ö.25), düşük not vermenin öğrencileri dersten ve Kur'an'dan soğutabileceğini ifade etmiştir. Bu düşünceye ilave olarak Kur'an-ı Kerim dersini seçen öğrenciyi, notla korkutmanın doğru olmadığını söyleyen öğretmen (Ö.7), istemesine rağmen zorlanan öğrencilerin olabildiğini hatırlatmıştır. İyi not verdiğini belirten öğretmen (Ö.5): “Kur'an okumayı öğrenirken zihinlerinde olumsuz fikirlerin oluşup kötü bir izim kalmaması için sene başında öğrencileri sıkı tutuyorum. Sene sonunda öğrencilere bol not veriyorum.” demiştir. Nitekim yapılan araştırmaya göre öğrencilerin yaklaşık yarısının ders seçerken yüksek not alabilecekleri dersi seçtiği görülmektedir. (Kaya, 2015: 87).

Notun olumsuz etkisine dikkat çeken başka bir öğretmen (Ö.18): “Not, olumsuz etki yapabilir. Bu yüzden öğrenciye nottan daha büyük bir amacının olduğunu hatırlatılması gerekiyor. Ders esnasında anında geri dönüt aldığım için ölçme ve değerlendirmede öğrencinin dikkat etmesini istediğim hususlara dikkat edip etmediğine bakıyorum.” diye belirtmiştir. Öğrencilerin derse hazırlıklı gelmesine dikkat ettiğini söyleyen öğretmen (Ö.20), öğrencilere not verirken derse hazırlıklı gelmelerine ve dersteki davranışlarına dikkat ettiğini belirtmiştir. Öğretmenlerden bir diğeri (Ö.19) de öğrenciler arasındaki seviye farkının başlarda olmadığını özellikle 7. ve 8. sınıflarda ortaya çıktığını eklemiştir.

Notun birinci planda olmaması gerektiğini söyleyen 1 yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olan katılımcımız (Ö.22): “Öğrencilere özellikle not bazlı yaklaşılmamalıdır. Öğrenci not kelimesini aklından çıkarmalıdır. Not bazlı Kur'an-ı Kerim eğitimi verildiği takdirde öğrenci öğrenecek fakat öğrenmesi kalıcı olmayacak. Öğrenci “Notumu aldım bitti şeklinde” derse bakacaktır. Ayrıca öğrenciler Kur'an-ı Kerim öğrenmeye güdülenmeli ve istekli hale

getirilmelidir. İstemeyen öğrenci bile oyunlarla videolarla hazırbuluşluğu tamamlanarak derse istekli hale gelebilir. Bilgiyi dayatmıyorum. Bu yüzden diğer derslerde çok başarısız olan öğrenciler bile gerçekten Kur'an dersinde çok başarılı. Çünkü öğrencinin hazırbuluşluğunu biliyorum. Öğrencileri isteklendiriyorum ve öğrencileri zorlamadan davranıyorum.” diyerek öğrencilerin güdülenmesinin önemine değinmiştir.

İlgili yorumlara göre öğretmenler, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde ölçme ve değerlendirmenin yapılmasını ve notla değerlendirmeyi olumlu bir uygulama olarak görmektedirler. Öğretmenlere göre; notla değerlendirme öğrencilerin dersi önemsemesini sağlamaktadır ve öğrencileri çalışmaya teşvik etmektedir.

Öğretmenler, notla değerlendirme sonucunda öğrenciler üzerinde oluşabilecek olumsuz etkiler açısından dikkatli olunması gerektiğini düşünmektedirler. Zayıf not, öğrencileri Kur'an'dan soğutabilir ya da bir daha Kur'an-ı Kerim dersini seçmelerine engel olabilir. Öğretmenlerin bazıları, bu olumsuz etkilerin ortaya çıkmaması için öğrencilere yüksek not verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Öğretmenlere göre ölçme ve değerlendirmede en önemli sorun, sınıftaki öğrenciler arasındaki seviye farklılıklarıdır. Bazı öğretmenler, bütün öğrencilerin cevaplayabileceği yazılı sınavlar yaparken; bazı öğretmenler, bir sınavı ya da iki sınavı birden uygulama sınavı şeklinde yapmaktadırlar. Uygulama sınavında bazı öğretmenler, öğrencinin seviyesine dikkat edip dereceli puanlama anahtarı hazırlayıp öğrencilerin okuyuşunu değerlendirirken; bazı öğretmenler, artı ve eksi vererek öğrencilerin öğrenme sürecini değerlendirmektedir. Değerlendirme yaparken öğrencilerin derse hazırlıklı gelmelerini ve sınıf içi davranışlarını değerlendiren ya da yaptıkları ezberleri göz önünde bulundurup değerlendirme yapan öğretmenler de bulunmaktadır.

2.5. Kur'an-ı Kerim Dersinin Seçilme Durumu İle İlgili Öğretmen Görüşleri

2.5.1. Dersin Seçimi Konusunda Okul İdaresi ve Diğer Öğretmenlerin Tutumuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize, Kur'an-ı Kerim dersinin seçilmesi hususunda okul idareleri ile öğretmen arkadaşlarının tutumları soruldu. Öğretmenler, Kur'an-ı Kerim dersinin seçmeli olması sebebiyle öğrenci ve velilerin doğru bilgilendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu konuda bazı öğretmenler, okullarında herhangi bir sıkıntı olmadığını ifade ederken bazıları, eleştirilerde bulunmuştur.

Öğretmenlerin bir kısmı (5 kişi: Ö.1, Ö.14, Ö.17, Ö.19, Ö.26) okul idaresinin olumsuz tutumundan bahsetmiştir. 6 öğretmen de (Ö.1, Ö.14, Ö.17, Ö.19, Ö.26) branş öğretmenlerinin olumsuz tutumundan bahsetmiştir.

Veliler ve öğrencilerin bazı okullarda bilgilendirilmediğini söyleyen Zonguldak'ta ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.1): “Seçseniz de açılmayacak dendiği için öğrenciler dersi seçemiyor, seçmeli olan diğer derslere yönlendiriliyorlar. Okul idaresi, Kur'an-ı Kerim dersini seçmek için öğrenci ve velilerinden dilekçe istiyor. Velileri okula çağırarak Kur'an-ı Kerim dersinin seçimini zorlaştırıyor. Sınıf rehber öğretmeni ve okul idaresi ders açılmayacağını söyleyerek yanlış yönlendirme yapıyor. En azından bu dersin seçiminin engellenmemesi sağlanmalıdır.” diyerek okul idaresinin ve rehber öğretmenin bu konudaki olumsuz tutumundan bahsetmiştir. Sözlerine devam eden öğretmen (Ö.1): “Bütün bunlara rağmen ders çok talep görüyor. Öğrenci ve veliler, Kur'an-ı Kerim dersi için çok istekli. Doğru bilgilendirme yapıp engel çıkarılmadığında öğrenciler, daha da istekli olacaktır” ifadeleriyle öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine olan talebini dile getirmiştir. Nitekim yapılan iki araştırmada derslerin seçimi konusunda öğrenci ve ailelerin yeterli şekilde bilgilendirilmedikleri görülmektedir. (Bahçekapılı, 2013: 203; Karagözoğlu, 2015: 78).

Öğretmenlerin tutumlarından bahseden öğretmen (Ö.2): “Diğer branşlardaki öğretmenler, bazen ek ders kaygısıyla bu derse olumsuz tavır takınabilirken okul idaresi genelde müspet tutum içindedir. Bir defasında öğrenci velilerine ulaşarak onlarla konuştum. Kur'an-ı Kerim dersini seçmek isteyen

öğrenci velileri de okul idaresine dersi açtırdılar.” diyerek dersin seçilmesine yönelik olan çabasından bahsetmiştir.

Öğretmenlerin derse bakışı hakkında bilgi veren öğretmen (Ö.15): “Seçmeli derslerin, bazı öğretmenler tarafından boş ders gibi algılandığını görüyorum. Ben de bu düşüncenin yanlışlığı ile ilgili onlarla konuşuyorum.” diyerek Kur’an dersi ile ilgili olumsuz izlenimi silmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Okul idaresinin tutumundan rahatsızlığını ifade eden Ordu’da ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.17): “Okul idaresi, öğrencinin bir kere Kur’an-ı Kerim dersini seçmesini yeterli buluyor. Hâlbuki Kur’an dersi, süreklilik isteyen ve ne kadar uzun süre alınırsa o kadar ilerlemenin olacağı bir derstir. Bazı öğretmenler, bu dersin seçilmesine olumlu bakarken bazı öğretmenler ise bu durumdan rahatsız oluyorlar.” diyerek görüşlerini dile getirmiştir. İlk seneler ile kıyaslama yapan öğretmen (Ö.26): “İlk seneler seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin müfredata dâhil olması, daha çok tartışmalara konu oluyordu. Artık bu duruma alışıldığını görüyorum.” diyerek artık alışıldığını belirtmiştir.

Okul müdürünün olumsuz tutumundan bahseden Manisa’da ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.19): “Dersin açılması konusunda okul idaresi çok da istekli değil. Diğer dini dersleri seçenleri de bir derste birleştiriyorlar. İlk iki yıl böyle yaptılar. Sonra bu konuda üstüne gidip ısrarcı olduk. Böylece dersin açılmasını sağladık. Bu sefer de talep çok oldu. 50 kişilik sınıf oluştu. 1000 tane öğrencimiz var. Buna rağmen sadece 5. sınıflarda bir sınıf açıldı. Okul idaresi ise bu sınıfa ikiye bölmeye yanaşmadı. Diğer sınıflarda veliler de Kur’an-ı Kerim dersi için sınıf açılmasını istedi. Fakat okul idaresi, diğer öğretmen ek ders alabilsin diye başka bir seçmeli dersi açtı.” diyerek yaşadığı zorluktan bahsetmiş ve çabaları sonucunda sadece bir Kur’an-ı Kerim dersi sınıfının açıldığını ama sınıf ikiye bölünmediği için elli kişilik sınıfta ders işlemek zorunda kaldığını belirtmiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenler, bu derslerin öğrenci ve aileleri tarafından seçilmemesi yönünde bazı okul idaresi ve öğretmenlerin tutum ve davranışlarının olduğuna dikkat çekmektedirler. Bu durum karşısında kendilerinin de öğrenci ve velilerle görüşmeler yapmayı uygun gördükleri anlaşılmıştır. (Bahçekapılı, 2013: 203).

Dersin seçimini okul idaresinin sınırladığını söyleyen Kocaeli’de ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.14): “Okul idaresi özellikle 8. sınıflarda liselere giriş sınavında soru çıkan derslere yoğunlaşılmasını istiyor. Bu yüzden genelde beş ve altıncı sınıflarda Kur’an-ı Kerim dersi seçiliyor.” demiştir.

Öğretmenlerin çoğu okul idaresinin ve diğer branş öğretmenlerinin olumlu tutumundan bahsetmiştir. Okul idarelerinin genellikle seçmeli din derslerini programa koyduğunu söyleyen öğretmen (Ö.3): “Gerek ikili konuşmalarında gerek de diğer öğretmenlerle olan görüşmelerimde farklı görüşteki öğretmenlerin bu eğitimden rahatsız olduklarını müşahade etmedim.” demiştir. Olumlu olarak nitelendiren öğretmen (Ö.2): “Okul idaresinin tutumu gayet iyi, gayet yardımcı oluyorlar. Nasıl yardımcı olmamızı istiyorsanız yardımcı oluruz. Yeter ki siz çocuklara bir şeyler öğretin.” diyerek kendisine yardımcı olduklarını dile getirmiştir.

Samsun’da lisede görev yapan öğretmen (Ö.6): “Okul idaresinin Kur’an-ı Kerim dersiyle ilgili tutumu gayet iyidir. Kur’an-ı Kerim dersini alternatif dersler arasına koyuyor ve her sene bir sınıf açılıyor. Öğrencilerin tamamı zorunlu olarak seçmiyor. Sadece öğrencilerin isteyerek seçtikleri bir ders 9. Sınıfta seçiliyor. 10, 11 ve 12. sınıfta seçilmiyor. Bunun da gerekçesi okuldaki norm durumu. Çünkü diğer branş öğretmenleri norm fazlası durumuna düşmemesi ve oluşan çekirdek öğretmen kadrosunu korumak için okul idaresi ders ayarlaması yapmak zorunda kalıyor. 10 ve 11. sınıfta tercih etmek isteyen öğrenciler var mı? Evet var. Ama biraz daha az. 10, 11 ve 12. sınıflardaki seçmeli derslerimiz zoraki oluyor.” diyerek öğrencilerin dersi isteseler de bütün sınıf kademelerinde seçemediklerini söylemiştir. Eskişehir’de ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.7): “Okulumuzda sınıflar genel olarak 25 kişidir. Seçmeli derslerde sınıflar ayrı ayrı bölünmüyor. Sınıfta en çok hangi ders seçiliyorsa sınıftaki bütün öğrenciler aynı dersi seçmiş sayılıyor. Bu sebeple, sınıf mevcutlarında bir problem yaşamıyorum.” diyerek seçmeli derslerin seçiminde öğrenci isteklerinin göz ardı edildiğini ve dersi istemeyen öğrencilerin de bu dersi seçebildiği bilgisini vermiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada okul müdürlerine göre sırasıyla branş öğretmenin olmaması, okulun fiziki şartlarının yetersiz olması ve okuldaki araç, gereç, mekân eksikliği sebebiyle farklı seçmeli dersler açılmamaktadır. (Özüt, 2014: 53-61). Yapılan

başka bir araştırmaya göre de öğretmen eksikliği sorunu olan okullarda seçmeli derslere uygun öğretmen bulamama seçmeli derslerle ilgili karşılaşılan sorunlardandır. (Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013: 23).

Genelleme yapmadığını özellikle vurgulayan ve Kocaeli’de ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.9): “Okulumda farklı bir seçmeli dersi açacak öğretmen olmadığına, okul idaresi velilerden bu dersi seçmelerini istiyor.” diyerek okul idaresinin yaptığı yönlendirme hakkında bilgi vermiştir. Nitekim seçmeli ders uygulamalarında okul yöneticilerinin karşılaştıkları problemler ile ilgili yapılan bir çalışmada okulların yarıya yakınında seçmeli dersin belirlenme sürecinde okul yönetimlerinin yönlendirilmesi olduğu görülmüştür. Seçmeli derslerin uygulanması ve planlanmasında okul yöneticilerinin birçok problem yaşadığı tespit edilmiştir. Bu problemler; derslik eksikliği, öğretmen kadrolarının yetersizliği, öğrencilerin farklı seçmeli gruplara yerleştirmede programlamanın yapılamaması olarak belirlenmiştir. (Pamuk ve Kiraz, 2016: 977-1003).

Daha önce Şırnak’ta görev yaptığını belirten öğretmen (Ö.21): “Seçmeli derslerin ilk senesinde hem okul idaresi hem de öğretmenler, bu dersi istemediler. Ankara’da yeni okulumda bu konuda sıkıntı yaşadım.” demiştir. Diyarbakır’da ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.22), kendi çalıştığı bölgede ailelerin seçmeli dersler mevzusuna karışmadığına; bu konuda okul idaresinin etkili olduğuna dikkat çekmiştir.

Kur’an-ı Kerim dersinin seçimi konusunda öğretmenlerden ikisi (Ö.4, Ö.5), hem idarecilerin hem de diğer branş öğretmenlerinin olumlu bir tutum içinde olduğunu ve işbirliği içinde çalışıp birbirlerine destek olduklarını söylemişlerdir.

Şanlıurfa’da köyde bulunan bir ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.24): “Bölge genel olarak dine eğilimlidir. Kur’an-ı Kerim dersine olumsuz tepki gösteren bir öğretmen olmadı. Okulumuzda seçmeli derslerin belirlenmesinde hem öğrenci isteği hem de mevcut öğretmenlerin branşları dikkate alınıyor. Bu yüzden dersin seçiminde sıkıntı yaşanmıyor.” demiştir.

Öğretmenlerden biri (Ö.12): “İsteyen öğrenciler, eğitim öğretim yılı sonunda, bir sonraki yılın derslerini seçmek için bir anket dolduruyorlar.” diyerek dersin nasıl seçildiği ile ilgili bilgi vermiştir.

İlgili yorumlara göre diğer branş öğretmenleri ile okul idarelerinin seçmeli Kur'an dersine karşı tutum ve davranışlarının farklılık arz ettiği görülmektedir. Bazı okullarda okul idareleri ve öğretmenler, seçmeli Kur'an dersiyile ilgili yeterli ve doğru bilgilendirme yapıp daha teşvik edici şekilde davranırken bazı okullarda yeteri kadar bilgilendirme yapılmayıp dersin seçilmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Öğretmenlerin yarısından fazlası, okullarında öğrencilerin istedikleri dersi seçtiğini ve okul idarecileri ile öğretmenlerden olumsuz bir tutum görmediğini söylemiştir. Öğretmenlerin bazı okullarda öğrencilerin istedikleri dersi seçemediklerini dile getirmeleri dikkat çekicidir. Seçseler de öğrenciler daha sonra farklı nedenlerle başka bir derse yönlendirilmektedirler. Bu nedenler: Öğretmenlerin ek ders kaygısı, öğretmenin norm fazlası olma durumu, dersin bir kere seçilmesinin yeterli görülmesi, öğretmenlerin branşlarının derslerin belirlenmesinde dikkate alınması ile din, ahlak ve değer alanındaki derslerin birleştirilmesidir.

Kur'an-ı Kerim dersine talebin fazla olduğunu düşünen öğretmenler, doğru bilgilendirme yapılmasının dersin seçilmesini olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedirler. Okul idaresi ve öğretmenlerin olumsuz ve engelleyici tutumları karşısında Kur'an-ı Kerim dersi öğretmenlerinin, velilerle görüşmeyi tercih ettiklerini, sonucunda dersi açtırdıklarını görmekteyiz.

Öğretmenler, diğer branş öğretmenlerinin seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine karşı ek ders kaygısı, boş ders olarak görülmesi sebebiyle veya olumsuz düşüncelerinden dolayı olumsuz tutum içinde olabildiğini düşünmektedirler. Özellikle seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin müfredata dâhil edildiği ilk sene bu olumsuz tepkinin daha fazla olduğunu, ama zaman içinde bu duruma alışıldığının dile getirildiği görülmektedir.

2.5.2. Dersin Seçilmesinde Etkili Olan Faktörler İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize, dersin seçilmesinde kimlerin etkili olduğu soruldu. Öğrencilerin dersi seçme ve seçmeme nedenleri ile ilgili görüşlerini bizimle paylaşmaları istendi.

Öğretmenlerin tamamına yakını öğrencinin dersi seçmesinde daha çok ailelerinin etkili olduğunu düşünmektedirler. Ailelerinin “daha çocuk onlar” diye düşündüğünü ifade eden öğretmen (Ö.1): “Aile destek oluyorsa öğrenciler bu dersi seçiyor.” demiştir. Öğretmenlerden dördü (Ö.9, Ö.11, Ö.14, Ö.18), ailelerdeki akademik beklentiden bahsetmiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.11): “Aile, çocuğunun Kur’an’ı öğrenmesini ya da geliştirmesini istediğinde öğrenci, dersi seçiyor. Akademik başarı odaklı olan ailelerde ise öğrenciler, sınav konularına yakın olan dersleri seçiyor.” derken; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi bağlamında yaptığı proje çalışması hakkında bilgi veren diğer öğretmen (Ö.9): “Öğretmenlerle yaptığım mülakat sonucuna göre; dersin seçilmesinde öğretmenlerin değil de velilerin tutumları belirleyicidir. Veliler, öğrenci başarısına ya da iyi bir lise kazanmasına etki edecek derslere ağırlık verilmesini istiyor. Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi, bu hedefe götürmediği için velilerin gözünde pek bir önemi yok.” diyerek velilerdeki akademik beklentinin Kur’an dersinin seçilmesini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Bu düşünceyi destekleyecek şekilde Siirt’te lisede görev yapan öğretmen (Ö.18): “Çocuğun akli karışır, üniversiteye giriş sınavında karşılaşacağı dersler çok daha önemli diye düşünen veliler, Fen, Matematik, Tarih, Coğrafya alanındaki derslere yoğunlaşmak için bu dersle uğraşmak istemiyorlar.” demiştir.

Velinin derse karşı olumsuz tutumunun etkisinden bahseden öğretmen (Ö.3) de ailelerin din eğitimine verdikleri önemin ya da bakış açılarının ders seçiminde etkili olduğunu söylemiştir. Diğer öğretmen (Ö.4): “Ailenin düşüncesi ve öğretmenlerin tutumları dersin seçilmesinde büyük önem taşımaktadır. Düşünce yapıları bakımından ailede olumsuz bir düşünce varsa dersi seçmeleri imkânsız. Ancak öğretmenin tutum ve davranışları bazen olumluya çevirir. Öğrencideki istek ve arzusunu ortaya çıkararak dersi seçmesinde etkili olur.” diyerek öğretmenini seven öğrencilerin ailelerinin düşüncelerine rağmen dersi seçebildiğini belirtmiştir. Aile etkisinden bahseden öğretmen (Ö.18): “Bu hususta en çok aileleri etkili olmaktadır. Başta ailelerin teşvikleri olmak üzere kendilerinin de Kur’an’ı bilen bir Müslüman olarak yetişmeyi arzu etmeleridir.” diyerek öğrenci isteklerinin de önemli olduğunu söylemiştir.

Ortaokulda görev yapan öğretmen (Ö.2): “Öncelikle Kur’an-ı Kerim dersinin seçiminde bu yaşlarda velilerin öğrenciler üzerindeki etkisi tartışılmazdır. Ortaokulda velilerin etkisi mutlakdır. İdarenin yönlendirmesi de çok önemlidir. Öğrencilerin isteği maalesef bu konuda üçüncü planda gelmektedir.” diyerek öğrencilerin yaşlarına dikkat çekmiştir. Dersin işlenişindeki probleme dikkat çeken öğretmen (Ö.7): “Aileler dersin seçiminde etkili. Öğrencilere Kur’an-ı Kerim dersi sıkıcı gelebiliyor. Öğrenciler bir dakika okudu mu diğer öğrencilere geçiliyor. Öğrenci boş oturmuş gibi oluyor. Bu yüzden aileler etkili” demiştir. Nitekim ortaokul öğrencilerinin eğitiminde seçmeli derslerinin konu edildiği araştırma sonucuna göre de öğretmenlerin yarıya yakını, öğrencilerin dersin seçiminde velilerinin etkili olduğunu söylerken yarısından fazlası öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerine göre ders seçmediklerini ifade etmişlerdir. (Durmuşçelebi ve Mertoğlu, 2018: 184-185).

Öğrenilmiş çaresizlik konusuna değinen öğretmen (Ö.12): “Kendi isteğiyle dersi seçmeyen öğrenciler, derse çok ilgi duymadıkları için çok anlamıyorlar. Bu durumda öğrenciler, Kur’an öğrenmeyi gözlerinde büyütüyorlar. Bir müddet sonra da öğrenciler Kur’an okumayı hiç öğrenemeyecekleri fikrine kapılıyorlar.” demiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.3): “Ailesinin zoruyla bu dersi seçen öğrencileri motive etmek gerekiyor. Ben de Kur’an okumaya geçiş kutlaması yapıyorum. Bu da öğrencileri motive etmede faydalı oluyor.” diyerek öğrenciyi motive etmenin önemine değinmiştir. Ailesinin isteğiyle Kur’an-ı Kerim dersini seçen bir öğrencisinin olduğunu ifade eden öğretmen (Ö.1): “Bu öğrenci, seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi ile aynı saat olan Beden Eğitimi dersine gitmek istiyor. Bu sebeple bu öğrenciyi derste zorla tutmuyorum. Bu öğrencinin dersini okutup Beden Eğitimi dersine gönderiyorum. O yüzden de bu öğrencide çok verimli olunamıyor.” diyerek o öğrenciyi derste zorla tutmadığını belirtmiştir.

Bir öğretmen (Ö.7): “Derse istekli gelmeyen, dersleri iyi olmayan, derslerle de alakası olmayan öğrencileri güdülemeye çalışıyorum. Bazıları biraz etkileniyor. Bazılarında ise değişiklik olmuyor. Ödüllendirmeyi de çok yapmıyorum. Daha çok manevi olarak içsel güdüleme yapıyorum.” demiştir. Diğer öğretmen (Ö.6): “Kendi isteğiyle Kur’an-ı Kerim dersini seçmeyen öğrenciyi hiçbir şey öğretilmeyeceği bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu yüzden çalışmayan bu öğrencileri ders noktasında zorlamıyorum. Bir üst sınıfa geçerken kendi istek ve tercihleriyle Kur'an-ı Kerim dersine gelmelerini istediğimi ancak o zaman dersin verimli olabileceğini söylüyorum.” diyerek öğrencinin ilgisinin önemine vurgu yapmıştır. Öğrencinin dersi seçmesinde velilerin çok etkili olduğunu dile getiren öğretmen (Ö.10), öğrenciler için oyun içerikli derslerin daha cazip hale gelebildiğini, öğrenci için en iyisinin veli ile öğrencinin birlikte yaptıkları seçim olduğunu söylemiştir. Başka bir öğretmen (Ö.11): “Dersin verimliliği için öğrenci, bu dersi dıştan bir motivasyonla değil de kendi isteğiyle ve ailesinin yaklaşımıyla tercih etmelidir.” demiştir. Dersi kendi isteğiyle seçmeyen öğrencilerin isteksiz olmaları sebebiyle öğretmen (Ö.23): “Öğrenciler, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde çalışmıyorlar. Bu da dersteki verimi düşürüyor. İsteksiz olan öğrenciyi zorlamak diğer öğrencileri de olumsuz etkiliyor.” demiştir. Diğer öğretmen (Ö.24) de bu öğrencilerin çalışmadıkları için Kur'an-ı Kerim öğretiminde ilerleyemediklerini söylemiştir. Nitekim bazı araştırmalarda da öğrencilerin kendi isteğiyle dersi seçmemesi öğretmenlere göre sorun olarak görülmektedir. (Çiftçi, 2017: 214-216; Meydan, 2015: 687).

Öğretmenlerin yaklaşık yarısı (9 kişi: Ö.2, Ö.5, Ö.9, Ö.13, Ö.14, Ö.16, Ö.17, Ö.22, Ö.24) dersin seçiminde okul idaresinin etkili olduğunu düşünmektedir. Seçmeli derslerin belirlenmesinde okul idaresinin etkisine dikkat çeken öğretmen (Ö.14): “Özellikle 8. sınıf seçmeli derslerinde okul idaresi, liselere giriş sınavında soru çıkan derslere yoğunlaşılmasını istiyor. Bu yüzden de seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi genelde 5. ve 6. sınıflarda seçiliyor.” diyerek okul idaresinin yönlendirme yapabildiğini vurgulamıştır.

Özellikle ortaokulda velilerin etkisinin tartışılmaz olduğunu düşünen beş öğretmen (Ö.2, Ö.5, Ö.13, Ö.14, Ö.16), idarenin etkisinin ve yönlendirmesinin de önemli olduğunu ama dersin seçilmesinde diğerlerinden daha az etkisinin olduğunu düşünmektedirler. Dersin seçiminde etkili olan kişileri farklı bir şekilde sıralayan öğretmenlerden üçü (Ö.9, Ö.17, Ö.22), okul idaresinin ders seçiminde veli ve dersin öğretmenlerinden daha etkili olduğunu düşünmektedirler. Bu durumdan bahseden öğretmen (Ö.19): “Okul idaresi, aileleri matematik gibi derslere yönlendiriyor. Diğer öğretmenlerin ek ders alabilmesi için başka bir seçmeli dersin açılmasını sağlıyor.” diyerek okul idaresinin tutumu hakkında bilgi

vermiştir. Diyarbakır’da görev yapan öğretmen (Ö.22): “Dersin seçiminde okul etkili olmaktadır. Burası biraz daha doğu kesimi olduğu için genelde ailelerin çoğu karışmıyorlar.” diyerek bölgesel olarak ailelerin ders seçimine karışmadığını belirtmiştir. Kocaeli’nde görev yapan öğretmen (Ö.9): “Öğretmen eksikliğinde okul idaresi, velilerden öğretmeni olan başka bir dersi seçmelerini istiyor. Bu yüzden öğrenciler, seçmeli dersi bilinçli olarak seçmiyor. Okulumdaki durum böyledir.” diyerek öğrencilerin seçmeli dersi kendi isteğiyle seçmesi gerektiğini vurgulamıştır. Nitekim yapılan bir araştırmada okulların yarıya yakınında seçmeli derslerin belirlenmesi sürecinde okul yönetimlerinin yönlendirmesinin olduğu görülmektedir. (Pamuk ve Kiraz, 2016: 985).

Öğretmen görüşlerinden hareketle öğretmenlerin bir kısmı (8 kişi: Ö.1, Ö.4, Ö.8, Ö.9, Ö.10, Ö.13, Ö.14, Ö.21) ders öğretmenin etkisinin de yadsınamaz olduğunu ve öğretmenin tutum ve davranışlarının öğrencideki isteği ortaya çıkararak dersin seçilmesinde etkili olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin ikisi (Ö.8, Ö.21), dersi sevdirebilen bol etkinlik yapabilen böylece öğrencinin gönlünü fetheden öğretmenlerin, derse duyulan ilgiyi arttırdığını düşünmektedirler. Kendi isteğiyle dersi seçen öğrencinin derse daha ilgili olduğunu gözlemlediklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerden biri (Ö.25), öğrencinin okulda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenini sevdiği için de dersi seçmekte istekli olabileceğine dikkat çekmiştir. Diğer öğretmen (Ö.1): “O dersi seçen arkadaşları olduğunda ya da derse giren öğretmeni sevdiğinde de öğrenci, Kur’an-ı Kerim dersini seçiyor. Öğrenci derse hangi öğretmenin gireceğini bilmediğinde ise dersi seçmiyor.” diyerek dersin seçilmesinde birçok faktörün olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin bir bölümü (6 kişi: Ö.2, Ö.6, Ö.8, Ö.12, Ö.13, Ö.20) dersin seçilmesinde veli ve öğrencilerin birlikte etkili olduğunu düşünmektedir. Dersin seçilmesinde de seçilmemesinde de etkili olan kişilerin veli ve öğrenciler olduğunu düşünen dört öğretmen (Ö.6, Ö.8, Ö.12, Ö.13), diğerlerinin aksine daha çok etkili olanın öğrencinin tercihi olduğunu söylemişlerdir. Dersi seçme konusunda lisede görev yapan öğretmen (Ö.6): “Seçen öğrencilere baktığımda Kur’an-ı Kerim dersini seçen öğrenciler, Kur’an-ı Kerim’i bilen ya da öğrenmek isteyen öğrencilerdir. Seçmeyen öğrenciler ise ya Kur’an-ı Kerim’i okumayı bilen

ya da hayata bakış açıları farklı olan öğrencilerdir.” demiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenler derslerin seçiminde ailelerin etkisi olduğu kadar, öğrencilerin dinî duygularının canlı ve zihinlerinin öğrenmeye açık olmasının da etkisinin olduğunu düşünmektedirler. (Bahçekapılı, 2013: 209). Diğer bir araştırmada da öğrencilerin daha çok ailesi rehberliğinde tercihlerini kendilerinin belirlediği sunucuna varılmıştır. (Karagözoğlu, 2015: 77). Öğrenci görüşlerinin alındığı bir araştırmada da seçmeli dersler belirlenirken öğrencilerinin fikrinin alındığı ifade edilmiştir. (Yayla ve Kozikoğlu, 2013: 21).

Bazı araştırma sonuçları ise çalışma grubundaki öğretmen görüşleriyle çelişmektedir. Bu araştırmalarda öğrencilerin seçmeli din derslerini tercih etmelerinde en temel etkenin öğrencilerin ilgi, merak ve istekleri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. (Acuner, 2016: 858; Gündoğdu, 2015: 152; Manaz, 2018: 26; Meydan, 2013: 234).

Öğrencilerin daha hareketlilik istemeleri sebebiyle öğretmen (Ö.7): “Öğrenciler daha çok spor ile ilgili derslere yöneliyorlar.” demiştir. Bu düşünceyi destekleyecek şekilde düşüncelerini ifade eden öğretmen (Ö.1): “Seçmeli Beden Eğitimi dersi ile seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi, ders programında çakıştığında öğrenciler, Beden Eğitimi dersini tercih ediyorlar.” diyerek dersin programdaki yerine dikkat çekmiştir.

Dördüncü sınıftan beşinci sınıfa geçen öğrenciler üzerinde ilkökul sınıf öğretmenlerinin önemli etkisi olduğunu düşünen öğretmen (Ö.12): “Diğer sınıflarda öğrencinin isteği ve velinin yönlendirmesi ile ders seçilmektedir. Kendi isteğiyle bilinçli seçim yapan öğrencilerle daha etkili ders işlenmekte ve daha faydalı olunmaktadır. Ailesinin baskısıyla bu dersi seçen öğrenciler ise öğrenme niyeti ile gelmedikleri için pek faydalı olunamamaktadır.” diyerek ders seçiminin dersin verimliliğine olan katkısını ifade etmiştir.

Dersin seçiminde farklı bir etkenden bahseden öğretmen (Ö.15): “Yaz Kur’an kurslarındaki Kur’an-ı Kerim eğitiminden memnun olan öğrenciler, seçmeli Kur’an-ı Kerim dersini seçmekte ve dersten memnun kalmaktadırlar. Yaz Kur’an kurslarına karşı olumsuz bir tutum geliştiren öğrenciler ise Kur’an-ı Kerim dersine karşı da olumsuz bir tutum geliştirmektedirler.” diye görüşünü söylemiştir. Öğrencilerin dersten beklentilerinden bahseden öğretmen (Ö.17):

“Öğrenci, bol not verecek öğretmeni olan ve rahat edeceği dersi seçmektedir.” derken diğer öğretmen (Ö.26): “Öğrenci, dersi zor bulduğu için ya da çalışmak gerektiği için seçmeyebilmektedir.” demiştir. Seçmeli dersin öğretmeni bulunamadığında, öğrencilerin de istemediği dersi seçmek zorunda kaldığını söyleyen öğretmen (Ö.24), öğrencilerin bu şekilde seçim haklarının kısıtlanabildiğini ifade etmiştir.

Öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin seçmeli Kur’an-ı Kerim dersini seçmesi durumundan da bahseden beş öğretmen (Ö.7, Ö.11, Ö.15, Ö.17, Ö.22), bu durumda derste bazı sorunların yaşandığını söylemişlerdir. Kaynaştırma öğrencilerinin dersle ilgili yaşadıkları zorluğun diğer derslerde yaşadıkları zorlukla aynı olduğunu düşünen öğretmen (Ö.11) ile diğer öğretmen (Ö.15), kaynaştırma öğrencilerinin çoğu zaman geri plana itilen öğrenciler olduklarını ve o öğrencilere zaman ayırmak gerektiğini ifade etmişlerdir. Not konusuna değinen öğretmen (Ö.17), öğrenemeyen öğrenciye ve kaynaştırma öğrencisine notla ilgili sıkıntı oluşturulmaması gerektiğini vurgulamıştır. Yaşadığı zorluktan bahseden öğretmen (Ö.22), “Kaynaştırma öğrencileri Kur’an-ı Kerim okumadığında diğer öğrenciler, bu durumdan olumsuz etkileniyor. Yaşadığım en büyük zorluk da bu.” demiştir.

MEB’in seçmeli dersler ile ilgili genelgesinde seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda velisinin de rehberliğinde öğrenci tarafından seçilmesi beklenmektedir. (MEB, 2012). Okullarda dersin seçilmesinde öğrencilerin ilgi ve istekleri göz ardı edilmemeli, öğrencilerin istedikleri dersi seçebilmesi sağlanmalıdır.

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin tamamına yakını, öğrencilerin ders seçiminde en çok ailelerinin etkisinin olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler, ailelerin Kur’an-ı Kerim dersine karşı olan tutumu ile akademik olarak çocuğundan ve okuldan beklentilerinin, ailelerin ders seçimlerini etkilediğinden bahsetmektedirler.

Öğretmenler, ailelerinden sonra okul idarelerinin, dersin seçilmesinde öğrencileri yönlendirici olabildiğini düşünmektedirler. Okul idaresi, öğretmen eksikliği, ek ders kaygısı gibi nedenlerle bazen de Kur’an-ı Kerim dersini haftalık ders programında Beden Eğitimi gibi derslerle aynı saate koymaları sebebiyle

öğrencileri başka bir derse yönlendirebilmektedir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretmeninin öğrenciler açısından taşıdığı değer ile dersin işlenişi de dersin seçimini etkileyebilmektedir.

Öğretmenler, dersin seçiminde öğrencilerin ilgi ve isteklerinin de dersin seçilmesinde etkili olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler, isteyerek dersi seçen öğrenciler açısından dersin daha verimli geçtiğini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin dersin öğretmenini sevmesi, Kur'an okumayı öğrenmeyi istemesi dersin seçilmesini etkilemektedir. Öğretmenlerin dile getirdikleri diğer etkenler de öğrencilerin Yaz Kur'an kursuna karşı olan tutumu, arkadaşları ve 4. sınıf öğrencileri için sınıf öğretmenleridir. Dersin zor olduğu düşüncesi, biraz daha kolay derslere yönelmek ve spor ile ilgili dersleri seçmek istemeleri, not kaygısı dersin seçilmesini engelleyen etkenler olarak öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

2.6. Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersindeki Yeterlilikleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri

2.6.1. Üniversite Eğitimleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimizden üniversitedeki aldıkları eğitimi Kur'an-ı Kerim açısından değerlendirmeleri istendi.

Öğretmenlerin bir kısmı (5 kişi: Ö.1, Ö.14, Ö.16, Ö.19, Ö.20, Ö.26) üniversitede aldıkları eğitimin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerden biri (Ö.1), bu durumu "Hem aldığım üniversite eğitimim kaliteliydi hem de hocalarım uzmandı" diyerek ifade etmiştir. Öğretmenlerin çoğu ise aldıkları üniversite eğitimini yeterli görmediklerini söylemiş ve farklı açılardan eleştirmişlerdir. Özellikle DKAB bölümü mezunları, üniversitede aldıkları Kur'an-ı Kerim dersini, hem müfredat hem de süre açısından yetersiz gördüklerini söylemişlerdir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Bölümü mezunu olan öğretmenlerin ikisi (Ö.7, Ö.22), üniversitede Kur'an-ı Kerim dersinin daha yüzeysel verildiğinden bahsetmişlerdir. DKAB bölümü mezunu olan ve Kur'an-ı Kerim dersinden üniversitede bir sene sınıfta kaldığını söyleyen öğretmen (Ö.7): "Üniversitede çok fazla ezber yapmadık. Daha çok yüzünden okuduk. Yüzünden

okuduğumda da hocalarım hatalarımı söylemediler. Not olarak 60-65 verdiler. Ama hatamı bilmiyordum. İlahiyat olsaydı Kur'an-ı Kerim eğitimi açısından daha iyi olurdu diye düşünüyorum.” demiştir. Kur'an-ı Kerim eğitiminin her dönem düzenli görülmesi gereken bir ders olduğunu düşünen ve DKAB bölümü mezunu olan öğretmen (Ö.8), şu an mevcut programlarda DKAB bölümünün kapatıldığını, İlahiyat bünyesinde eğitimciler yetiştirilmeye devam edildiğini söylemiştir.

DKAB bölümü mezunu olan öğretmenlerden biri (Ö.9): “Üniversitede almış olduğum Kur'an-ı Kerim dersindeki yetersizlik müfredattan kaynaklanıyordu. DKAB mezunu olduğum için sadece iki dönem bu dersi alabildim. İçerik açısından lisede öğrendiklerimden daha zayıf bir durum ortaya çıktı. Kur'an okuma bilgi ve becerisi konusunda bilgi kısmına biraz daha ağırlık verilmeli, beceri kısmı da ihmal edilmemelidir. Çünkü bir müslüman, Kur'an-ı Kerim okuma becerisini öyle ya da böyle geliştirebilir. Fakat üniversitede farklı görüş ve önerilerin çok olduğu bir sınıf ortamında Kur'an'ın analitik incelenmesi üzerinde durulması daha faydalı olur.” demiştir. DKAB bölümü mezunu olan diğer bir öğretmen (Ö.10): “Üniversitede aldığım Kur'an-ı Kerim dersi, birinci sınıfta öylesine aldığımız bir ders gibiydi. DKAB bölümünde maalesef bu ders, müfredatta yok denecek kadar azdı. Neyse ki bölüm kapatıldı.” diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Yeni İlahiyat mezunu olan öğretmen (Ö.22), ezber ağırlıklı gittiğini ve üniversitede aldığı Kur'an-ı Kerim dersinin yüzeysel verildiğini söylemiştir. Nitekim yapılan araştırmada öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersinde zorlandıklarını söylemişlerdir. Özellikle DKAB bölümü mezunları Kur'an-ı Kerim dersinde kendilerini yeterli görmemektedirler. (Bahçekapılı, 2013: 229; Gürer ve Keskiner, 2016: 252).

Eğitim Fakültesinin DKAB bölümü mezunu olan öğretmen (Ö.11): “Aldığım eğitim, özel öğretim yöntem ve teknikleri konusunda öğretmenliğime birçok katkı sağladı. En zorlandığım durum, sınıf hâkimiyetini sürekli olarak sağlamaktır. Kur'an-ı Kerim konusunda ise üniversitedeki sadece iki dönemlik bir eğitim yeterli değildir. Kredisi arttırılmalıdır. Teorik ve pratik başlıkları altında ayrı ayrı verilmesi gerekiyor.” demiştir. Nitekim yapılan bir araştırma sonucuna göre Arap harflerinin mahreçlerini bilme ve uygulama konusuyla Kur'an-ı Kerim öğretim metodları konusunda İlahiyat Fakültesi ile Eğitim Fakültesindeki

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunları, kendilerini daha yetersiz hissetmektedirler. (Yorulmaz, 2014: 310).

Birinci ve ikinci sınıflarda olmak üzere toplam üç dönemde Kur'an-ı Kerim dersini alan ve DKAB bölümü mezunu olan öğretmen (Ö.12): “Bu ders, İmam Hatip Lisesi'ndeki Kur'an-ı Kerim dersinin devamı gibi. Lisede öğrendiklerimi geliştirici niteliktedir. Ama süre açısından yeterli olmadığını düşünüyorum.” diyerek düşüncesini belirtmiştir. Nitekim 2008 yılında yapılan bir araştırmada İlahiyat öğrencilerinin gerçekten Kur'an derslerine ilgi duydukları ve müfredatta buna ayrılan ders saatlerini yeterli görmedikleri ifade edilmiştir. (Alemdar, 2008:185).

Üniversitedeki Kur'an-ı Kerim dersine farklı açıdan bakan dört öğretmen (Ö.5, Ö.17, Ö.21, Ö.25), üniversitede tecvid ve mahreci öğrendiklerini, ezber yaptıklarını, Kur'an okuduklarını fakat Kur'an'ı nasıl öğretmeleri gerektiğini öğrenmediklerini söylemişlerdir. Eski İlahiyat mezunu olan öğretmenlerden biri (Ö.5), öğrencilerin üniversitede olduklarını ve öğretmen olacaklarının unutulduğunu eklemiştir. DKAB bölümü mezunu olan bir öğretmen (Ö.25): “Üniversitede sadece mahreç ve okuma yapıldı. Dersi nasıl vermemiz gerektiği gösterilmedi. Biz de aynı şekilde yapıyoruz. Ancak ne kadar doğru bir yöntem olduğuna emin değilim.” demiştir. Öğretmenlerin üçü (Ö.2, Ö.17, Ö.21), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olmak üzere eğitim aldıklarını hatırlatmışlardır. Bundan sonra öğretmen olacıklara seçmeli derslerin öğretim yöntemi ve tekniklerinin ders olarak verilmesini önererek üniversite eğitiminin bu açıdan yetersiz kaldığını dile getirmişlerdir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenler, en çok Kur'an öğretimi konusunda zorlandıklarını ve lisans eğitimi alırken bu dersin öğretimine yönelik bir ders görmediklerini ifade etmişlerdir. (Bahçekapılı, 2013: 229).

Eski İlahiyat mezunu olan öğretmenlerden biri (Ö.2): “Öğretmen adayları, üniversitede öğretim görevlilerinin denetiminde Kur'an-ı Kerim dersindeki öğretim metodlarının uygulanması konusunda son sınıfta staj yapabilirler.” önerisinde bulunmuştur. İçerik açısından eleştiride bulunan öğretmen (Ö.18): “Üniversitede Kur'an-ı Kerim'in maneviyatına bir vurgu yok. O'nu okumanın, O'nu yaşamamanın temel amaç olduğuna pek bir atıf yapılmıyor.” diyerek maneviyat

verilmesi noktasında eksikliği dile getirmiştir. Farklı bir eksikliğe dikkat çeken ve DKAB bölümü mezunu olan öğretmen (Ö.24): “Üniversitede sure ezberi yapılarak ders işleniyordu. Sınavlar, tecvid ve ezbere yönelik yapılıyordu. Mahreç konusunda zorlanmadım. Fakat üniversitede makam gibi okuyuşlarımızı daha da güzelleştirmek için çalışmalar yapılmadı.” demiştir. (Ö.23), üniversitede Kur’an-ı Kerim dersleri için Kur’an sınıflarının oluşturulup daha fazla zamanın Kur’an öğretimine ayrılmasını önermiştir. Farklı bir kouya değinen eski İlahiyat mezunu olan öğretmen (Ö.3) de konuyu kız öğrenciler açısından değerlendirmiş; “Fakültede kız öğrenciler için bayan bir öğreticinin olmamış olması, kız öğrencilerin yetersiz eğitim almasının nedenidir. Özellikle üniversite eğitimi kız öğrenciler açısından yetersizdir. Kur’an-ı Kerim derslerinde öğrencilerin kız ve erkek olmak üzere gruplandırarak hemcinsi bir hocayla birebir medrese usulü eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Böyle olmadığı takdirde bu öğrencilerden bir kısmı öğretmen olduktan sonra öğrencilerine Kur’an-ı Kerim dahi okuyamamaktadır.” diyerek öneride bulunmuştur.

Üniversitede aldıkları eğitimi yetersiz gören öğretmenlerin sadece bir bölümünün kendilerini geliştirmek için çabaladıkları görülmektedir. Üniversite eğitimini yeterli görmesine rağmen öğretmenlerin ikisi (Ö.16, Ö.20), kendilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Öğretmenlerin yarısı (13 kişi: Ö.4, Ö.5, Ö.6, Ö.7, Ö.9, Ö.13, Ö.14, Ö.15, Ö.16, Ö.20, Ö.21, Ö.22, Ö.23) üniversitede aldıkları eğitim dışında Kur’an öğretimi açısından kendilerini geliştirmeye çalıştıklarını söylemişlerdir. İki öğretmen (Ö.9, Ö.15), Kur’an-ı Kerim tilaveti için özel ders aldığını söylemiştir. Öğretmenlerin ikisi (Ö.5, Ö.6), düzenli olarak Kur’an-ı Kerim okuduklarını ve anlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bir öğretmen (Ö.6): “Din dersinde konuları anlatırken konuların pekiştirilmesi için ayet meallerinden örnekler veriyorum. Güzel Kur’an-ı Kerim okuyan tanınmış ve güvendiğim kişilerden de Kur’an’ı Kerim’i dinliyorum.” demiştir. Öğretmenlerin ikisi (Ö.14, Ö.20), kendini geliştirme adına özel bazı yayınevlerinden, kitaplardan ve internetten faydalandıklarını belirtmişlerdir. Üç öğretmen (Ö.9, Ö.15, Ö.16, Ö.23), alanında iyi olan farklı farklı hocalardan, ünlü hafızlardan sürekli Kur’an-ı Kerim tilavetini dinleyip tekrar yaptığını söylemiştir. (Ö.16), ilave olarak daha iyi Kur’an-ı Kerim öğretebilmek için güzel Kur’an-ı Kerim okuyan hafızlardan ders

aldığını ve kıraat konusunda çok faydasını gördüğünü eklemiştir. (Ö.22), tashih-i huruf ile ilgili çalışmaları olduğunu belirtmiştir. Okul bitince Kur'an kursu öğreticiliği yapan (Ö.21): “Komşularımı ve öğrencilerimi okul dışında okutuyorum. Ramazanda mukabele ile birebir öğretiyorum. Daha iyi öğrenmek için öğretmenin gerektiğini düşünüyorum. Öğrenemeyenler üzerinden yeni teknikler geliştirerek kendimi de geliştiriyorum.” demiştir.

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin çoğu, üniversitede aldıkları Kur'an-ı Kerim dersinin yüzeysel verildiği değerlendirmesini yapmıştır. Öğretmenler, Kur'an-ı Kerim eğitimini hem süre açısından hem de müfredat açısından yetersiz görmektedirler. Bu düşünceyi dile getirenlerin özellikle DKAB bölümü mezunu oldukları görülmektedir.

Öğretmenler Kur'an-ı Kerim okumayı değil, Kur'an'ı Kerim'i nasıl öğreteceklerinin de kendilerine öğretilmesi gerektiğini dile getirmişler ve bundan sonra öğretmen olacaklara üniversitede seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin öğretimine yönelik ders verilmesini önermişlerdir.

Öğretmenlerin yarısı, üniversite eğitimi dışında kendilerini geliştirmek için yaptıkları çalışmalarından bahsetmiştir. Bazı öğretmenlerin özel dersler aldıkları görülmektedir. Bazıları, Kur'an-ı Kerim'i düzenli okuduklarını, anlamaya çalıştıklarını söylerken bazıları, ünlü hafızlardan Kur'an-ı Kerim tilaveti dinlediğini ve tekrar ettiğini söylemiştir. Özel yayınevleri, kitap ya da internetten faydalanarak kendilerini geliştirmeye çalışan öğretmenlerin olduğu da görülmektedir. Öğretmenlerin yarısının kendilerini geliştirmek için yaptığı hiçbir şeyden bahsetmemiş olması öğretmen yeterliliği açısından düşündürücüdür.

2.6.2. Mesleki Yeterlilikleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışma grubundaki öğretmenlerimize mesleki olarak gelişimlerine katkı sunacak hizmet içi eğitimlerine katılıp katılmadıkları soruldu. Daha sonra öğretmenlerden hem alan bilgisi hem özel öğretim yöntemlerini bilme noktasında kendilerini değerlendirmeleri istendi.

Öğretmenlerin yarısı (13 kişi: Ö.1, Ö.2, Ö.3, Ö.4, Ö.5, Ö.6, Ö.7, Ö.8, Ö.9, Ö.10, Ö.12, Ö.16, Ö.17), bu konuda hiç hizmet içi eğitim almadıklarını söylemişlerdir. Nitekim seçmeli derslerle ilgili yapılan bir araştırmada

öğretmenlerin sadece % 4.7'sinin seçmeli derslere ilişkin hizmet içi eğitim aldıkları görülmektedir. (Manaz, 2018: 67).

Öğretmenlerin yaklaşık yarısı (12 kişi: Ö.1, Ö.7, Ö.8, Ö.13, Ö.14, Ö.16, Ö.17, Ö.19, Ö.21, Ö.22, Ö.23, Ö.26) hem alan bilgisi hem de özel öğretim yöntemlerini bilme noktasında kendilerini yeterli gördüklerini söylemişlerdir. Beş ve altıncı sınıfların dersine ilk yıldan beri girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.1), “Özellikle mahreç kıraat, tecvid, dini bilgiler, hadis vb. konularda kendimi iyi olarak değerlendirebilirim.” demiştir. İki sene orta kısım, üç sene lise olmak üzere beş senedir Kur'an dersine giren öğretmen (Ö.23) ile beş, yedi ve dokuzuncu sınıfların olmak üzere üç yıldır Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmen (Ö.21), alan bilgisi ve formasyon olarak kendilerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Kur'an öğretimi konusunda ise seminer veya kurs alabilme imkânı olsa kendileri için faydalı olacağını belirterek kendilerini böylece geliştirebileceklerini de dile getirmişlerdir. Daha önce Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübesi olan öğretmenlerin ikisi (Ö.1, Ö.21), seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine girmeden önce Diyanette sözleşmeli Kur'an kursu öğreticiliği yaptıklarını daha sonra öğretmen olarak çalışmaya başladıklarını söylemişlerdir. Kur'an-ı Kerim dersi müfredata dahil olduğundan beri ortaokuldaki bütün sınıfların Kur'an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.7), alan bilgisi ve formasyon açısından kendisini değerlendirirken 1 ile 10 arasında kendisine not vermek gerekirse 7 veya 8 vereceğini söylemiştir.

Üç yıldır ortaokul öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmen (Ö.8): “Özellikle kendimi sınıf içi etkinlikleri koordine edebilecek ve öğrenciler ile verimli ders işleyebilecek seviyede görüyorum.” demiştir. Kendini alan bilgisi, mesleki formasyon ve Kur'an-ı Kerim okuma olarak yeterli gördüğünü söyleyen öğretmenlerden biri (Ö.14), üç senedir 5. ve 6. sınıfların dersine girmektedir. (Ö.16), iki senedir; (Ö.17), beş yıldır; (Ö.22), bir senedir; (Ö.26), üç yıldır 5. ve 6. sınıfların Kur'an-ı Kerim derslerine girdiğini söylemişlerdir. Öğretirken öğrenileceğini de düşünen katılımcımız (Ö.26): “Evlerde küçük gruplar halinde hanımlara ders veriyorum. Tecvit konusunda özet bir anlatım kâğıdı oluşturdum. Kitap yerine okul dışı anlatımlar için onu kullanıyorum.” diye belirtmiştir.

Beş yıldır 5. ve 6. sınıfların Kur'an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.17): “Kendimi yeterli görmekle beraber daha iyisini nasıl yapabileceğimi düşündüğüm için diğer öğretmenlerle görüş alışverişinde bulunuyorum ve her öğrenciyi kendi öğrenme hızında değerlendiriyorum.” demiştir. İki yıldır 5. sınıfların dersine giren öğretmen (Ö.19): “Bu derse uzun süre girmeyince tecvid gibi bazı konular, uygulamada yapılsa da unutulabiliyor. Beşinci sınıflarda tecvit konuları işlenmediği için sıkıntı yaşamıyorum. Okuyuşumun gayet iyi olduğunu düşünüyorum. Daha da geliştirebilirim.” diyerek düşüncesini dile getirmiştir.

Yeterlilik konusuna farklı bir açıdan bakan öğretmen (Ö.9): “Üç senedir 5., 6. ve 7. sınıfların Kur'an-ı Kerim dersine giriyorum. Özel öğretim yöntem ve teknikleri dersi almış biri olarak öğrenmiş olduğum bilgileri öğrencilere aktardığım müddetçe kendimi yeterli görüyorum. Lisans eğitiminde edinmiş olduğum birikimlerin sınıfa uygunluğu ya da eksikliği konusunda kendimi yetiştirmeye çalışıyorum. Kur'an-ı Kerim okuma konusunda öğrencilere yatabileceğimi düşünüyorum. Bunun yanında hem özel öğretim yöntem ve teknikleri hem de Kur'an-ı Kerim okuma bilgi ve becerisi teorikten çok pratik uygulamalarda kendini gösterdiği için hiç kimsenin bu konuda tam bir yeterliliğe sahip olduğunu iddia edemeyeceğini düşünüyorum. Değişen şartlar ve koşullar da öğretmenin eksikliğini ortaya çıkarabilir.” diyerek öğretmenlerin devamlı kendilerini geliştirmeleri gerektiğini dile getirmiştir.

Öğretmenlerin yarısından fazlası (14 kişi: Ö.2, Ö.3, Ö.4, Ö.5, Ö.6, Ö.9, Ö.10, Ö.11, Ö.12, Ö.15, Ö.18, Ö.20, Ö.24, Ö.25), alan bilgisi veya formasyon konularında kendilerini yeterli görmediklerini söylemişlerdir. Üç senedir hem ortaokul hem de lisede seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.2) ile iki yıldır 5. ve 6. sınıfların Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmen (Ö.24), kendilerinin makamlı Kur'an okuyuşu noktasında yeterli olmadıklarını söylemişlerdir. Ayrıca bir öğretmen (Ö.2), Kur'an-ı Kerim öğretiminde etkili yöntemler konusunda da kendisinde eksiklik hissettiğinden bahsetmiştir.

İki senedir Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmen (Ö.25), kendisini Kur'an-ı Kerim okuma ve mahreçler konusunda yeterli görmediğini ifade etmiştir.

Ayrıca birebir öğretimin faydalı olduğunu düşünen öğretmen (Ö.25): “Arkadaşlarıma ve isteyenlere Kur’an öğretme teşebbüsüm oldu. Çok istekli oldukları için kısa zamanda Kur’an-ı Kerim okumayı öğrendiler.” demiştir. Dört yıldır sekiz ve dokuzuncu sınıfların Kur’an-ı Kerim dersine giren öğretmen (Ö.3): “Mahreç ve tecvid kurallarına uygun olarak Kur’an-ı Kerim’i okuyorum fakat tashih-i huruf konusunda kendimi eksik görüyorum. Bu konuda eğitim almam gerektiğini düşünüyorum.” diyerek eğitim ihtiyacından bahsetmiştir. Üç sene içinde ortaokuldaki bütün sınıfların Kur’an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.12), Kur’an-ı Kerim dersinde mahreç öğretimi konusunda kendisini eksik görmektedir. Karadenizli olması sebebiyle mahreçler konusunda hep sıkıntı yaşadığını ifade eden öğretmen (Ö.6), üç senedir Kur’an dersine girdiğini söyleyerek zaman içinde bu sorunu aştığını ve şu an iyi durumda olduğundan bahsetmiştir. Üç yıldır 5, 6 ve 7. sınıfların Kur’an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.4), “Kıraat, önemli fakat Arapça bilmeyişimi en büyük eksikliğim olarak görüyorum. Arapça bilseydim öğrencilere daha faydalı olabilirdim.” demiştir.

İki yıldır 9. ve 10. sınıfların Kur’an-ı Kerim dersine giren öğretmen (Ö.5): “Alan bilgisi ve mesleki formasyon açısından kendimi iyi olarak nitelendirebilirim. Estetik açıdan okuyuşum da fena değil. Tecrübeli arkadaşlardan fikir alma konusunda kendimi yetersiz görüyorum.” diyerek zümre öğretmenleriyle işbirliği konusundaki eksikliğini dile getirmiş ve mahallede isteyenlere gönüllü olarak Kur’an öğrettiğini belirtmiştir. Bir yıldır altıncı sınıfların Kur’an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.11): “Kur’an-ı Kerim okuyuşumu belli açılardan eksik görüyorum. Bu nedenle okumam gereken durumlarda örnek okumalar yapıyorum. Ama çoğunlukla ses kaydı ve videolar kullanıyorum. Bu durumun derse olumsuz etki oluşturmaması için elimden gelen gayreti gösteriyorum.” demiş ve öğrencilik döneminde kaldığı yurttan bilmeyen arkadaşlara Kur’an-ı Kerim öğretme çabası olduğunu fakat bunların hiçbirinin sistematik olmadığını bu yüzden verimli geçtiğini düşünmediğini ifade etmiştir.

2015 yılında “Öğretim Yöntem Teknikleri ve Sınıf Yönetimi” hakkında hizmet içi eğitime katılan ve iki yıldır altıncı sınıfların Kur’an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen 3 yıldır öğretmenlik yapan katılımcımız (Ö.15): “Kur’an-ı

Kerim okuyuşumu iyi buluyorum. Yeni bir öğretmen olduğum için kendimi yetersiz hissediyorum. Özellikle tecvit öğretiminde bu eksikliği daha çok hissediyorum.” diyerek tecrübesizliğini dile getirmiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada öğretmenlerin yarısından fazlası tecvit bilgisine sahip olma ve uygulama bakımından kendilerini yeterli görmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu da hem alan bilgisi hem öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini düşünmektedir. (Yorulmaz, 2014: 313, 320). Yapılan bir diğer araştırmaya göre İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin tecvid konularında kendilerini yeterli bulmadığı ortaya çıkmıştır. Tecvid konularını anlatma noktasında daha yüksek oranda öğrenci kendini yetersiz bulmaktadır. (Şenat, 2016: 230). Ayrıca (Ö.15), üniversitedeki eğitiminde “Topluma Hizmet” dersi için 5 öğrenciye Kur’an öğretmeye çalıştığını söylemiştir.

Dört yıldır Kur’an-ı Kerim dersine girdiğini söyleyen öğretmen (Ö.20), formasyon açısından kendisini eksik hissettiğini söylemiştir. Öğretmenlerden biri (Ö.18): “Ortaokul 5., 6. ve 7. sınıf ile çok programlı lise 9.sınıf öğrencilerinin bir sene Kur’an-ı Kerim dersine girdim. Kendimi alan bilgisi (özel öğretim yöntem ve tekniklerini bilme ve uygulama) ve mesleki formasyon açısından eksik değerlendiriyorum. Kur’an okuyuşum oldukça iyi. Kıraat ilke ve kurallarına oldukça riayet edercesine bir tilavetim var. Lakin performans ve psikomotor beceri gerektiren bu beceriyi öğrencilerime kazandırmakta zorlanıyorum. İstekli olanlar kolayca öğrenebiliyor. İsteksiz olan öğrenciyi ise bir türlü istekli hale getiremiyorum.” diyerek kendinde eksik gördüğü durumu dile getirmiştir. Bilmeyenlere Kur’an-ı Kerim öğretmeye çalışan öğretmen (Ö.18): “Kur’an öğretmeye çalıştığım arkadaşlarım, küçüklerim ve bir de büyüğüm oldu. Onlarla buluşamadığım zamanlarda teknolojiyi kullanarak ses kaydımı kendilerine gönderdim. Dinlerken ilgili yeri mushafta açıp takip ederek çalışmalarını tembihledim.” demiştir.

Daha önce Kur’an-ı Kerim öğretme tecrübesine sahip olduğunu söyleyen öğretmenlerin üçü (Ö.22, Ö.23, Ö.24), yaz Kur’an kurslarında görev yaptıklarından bahsetmişlerdir. (Ö.24): “Kur’an kursu öğretmenlerinden öğrendiğim yöntemleri seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde kullanıyorum. Çocukların öğrenme seviyelerinin farklı olması sebebiyle Kur’an kursundaki gibi

tek tek öğrencileri dinleyerek ders işliyorum.” diyerek Kur’an kurslarındaki kullandıkları yöntemleri Kur’an-ı Kerim dersinde de kullandığını dile getirmiştir.

Öğretmenlerden biri (Ö.10): “Hem meslek lisesindeki sınıfların hem de ortaokul 6. ve 7. sınıfların Kur’an-ı Kerim dersine girdim. Kur’an-ı Kerim dersinde hitap ettiğim kesimi göz önünde bulundurursak Kur’an’ı-Kerim’den gündelik hayatta istifade edecekleri kısmı ana fikir halinde her ders vermeye özen gösteriyorum. Böyle yaptığım sürece dersin amacına ulaştığını düşünüyorum. Kur’an-ı Kerim’i mükemmel okuduğum söylenemez ama bu durum öğrenciye faydamın dokunmayacağı anlamına da gelmez.” demiştir.

Öğretmenlerin yarısından fazlası (14 kişi: Ö.2, Ö.3, Ö.4, Ö.5, Ö.6, Ö.9, Ö.10, Ö.11, Ö.12, Ö.15, Ö.18, Ö.20, Ö.24, Ö.25) mesleki yeterlilik konusuna değinmiş ve Diyanet İşleri Başkanlığındaki Kur’an kursu öğrencilerine seminerler düzenlendiği gibi Milli Eğitimdeki Kur’an-ı Kerim dersi öğretmenlerine de böyle bir çalışmanın yapılmasının faydalı olacağını söylemişlerdir. Nitekim yapılan bir araştırmada Kur’an-ı Kerim dersi ile ilgili hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğunu düşünen öğretmenler, en çok Kur’an-ı Kerim’i güzel okuma konusunda daha sonra ise Kur’an-ı Kerim öğretimi ile ilgili yaklaşım, yöntem ve teknikler konusunda kurs ve seminerleri dile getirmişlerdir. (Kantar, 2008: 63-64). İmam Hatip Liselerinde görev yapan Kur’an-ı Kerim dersi öğretmenleriyle ilgili 2016 yılında yapılan bir araştırmaya göre de bu okullarda görev yapan Kur’an hocalarının belli aralıklarla hizmet içi eğitimine alınması, hem mesleki hem de pedagojik bilgilerinin güncellenmesi verimin artmasını sağlayacaktır. (Yüksel, 2016: 27).

İlgili yorumlara göre öğretmenlerin yaklaşık yarısı hem alan bilgisi hem de özel öğretim yöntemlerini bilme noktasında kendilerini yeterli görmektedir. Çalışma grubundaki öğretmenler, farklı sınıf seviyelerinde Kur’an-ı Kerim dersine girmektedir ve az çok Kur’an-ı Kerim öğretme tecrübesine sahiptirler.

Öğretmenlerin yaklaşık yarısı, kendilerinde gördükleri bazı eksikliklerden bahsetmişlerdir. Bazı öğretmenler, Kur’an okuyuşu açısından tashih-i huruf, makam, tecvid ya da mahreçler konusunda eksikliklerini dile getirmiştir. Öğretmenlerin bazıları, Arapça bilmeyişinin olumsuz etkilerinden bahsetmiştir. Özellikle tecvid ve mahreç öğretiminde zorlandıklarını söyleyen öğretmenler olduğu gibi öğretmenlerden bazıları, alan bilgisi (özel öğretim yöntem ve

tekniklerini bilme ve uygulama) konusunda bazıları da mesleki formasyon açısından kendilerini eksik olarak değerlendirmiştir.

Üniversitedeki eğitimini yetersiz gören öğretmenlerin çoğu, mesleki olarak da kendilerini yeterli görmediklerini dile getirmişlerdir. Üniversitedeki eğitimini yetersiz görmesine rağmen öğretmenlerden bazıları mesleki olarak kendilerini yeterli görmektedir. Bu öğretmenler üniversite eğitiminden sonra Kur'an-ı Kerim açısından kendilerini geliştirdiklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca diğer öğretmenlerle görüş alışverişinde bulunup onların tecrübelerinden faydalanarak mesleki olarak kendilerini geliştirmeye çalışan ama daha iyisinin olabileceğini düşünen bir öğretmen de bulunmaktadır. Öğretmenlerin yarısından fazlası seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesinin faydalı olacağını düşünmektedir.

SONUÇ

Öğretmenlerin tamamı, Kur'an-ı Kerim dersinin seçmeli olarak müfredata dâhil edilmesini çok önemli bir gelişme ve fırsat olarak nitelendirmektedir. Özellikle yaz Kur'an kursuna gidemeyen ama Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek isteyen öğrenciler için Kur'an dersi çok büyük bir fırsat olarak görülmektedir. Yaz Kur'an kursuna giden öğrenciler açısından da öğretmenler, Kur'an-ı Kerim dersinin son derece faydalı olduğunu düşünmektedirler. Böylece öğrenciler, yıl içinde kesintisiz bir Kur'an öğretimi alabilmektedir.

Gözlemlerinden hareketle öğretmenlerin çoğunluğu, Kur'an-ı Kerim dersini seçen öğrencilerin dindarlıklarında, ahlakında ve davranışlarında olumlu değişimlerin olduğunu düşünmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin abdest alarak, Kur'an okurken susup dinleyerek dini bir davranış gösterdiklerini; ibadetlerini yerine getirirken daha özenli olduklarını ifade etmektedirler. İstenilen değişim hemen gözlemlenirse de öğretmenler Kur'an ahlakının zaman içinde öğrencileri olumlu olarak muhakkak etkileyeceğini düşünmektedir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programını takip etmeye çalıştıkları görülmektedir. Öğretmenler, öğretim programını eksik ve yetersiz görmekte, aceleyle hazırlanmış olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlere göre; seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde bilgi seviyesinde verilen çok fazla konu vardır. Bunlar işlendiğinde Kur'an okumaya zaman kalmamaktadır. Öğrencilerin Kur'an okumadaki seviye farklılıkları ve ders saati öğretim programının uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Sınıfların kalabalıklığı, dersin amaç ve hedeflerine ulaşmada engel olarak görülmektedir. Öğretmenler, on beş ya da yirmi öğrencili sınıf mevcutlarının, ideal olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler, Kur'an okumayı bilen ve bilmeyen öğrencilerin aynı sınıfta olmasının Kur'an öğretiminde zorluk olarak öne çıktığını düşünmektedirler. Öğrencilerin seviyelerine göre Kur'an-ı Kerim seçmeli ders grupları oluşturulmalıdır.

Öğretmenlerin büyük bölümü, ders kitabını yetersiz görmektedir. Öğretmenler ders kitaplarının daha eğlenceli, daha renkli, bol etkinlikli hazırlanması önerisinde bulunmaktadır. Ders kitabını kullanmayan ya da kısmen kullanan öğretmenler, Elif-ba ve yardımcı kaynakları derslerinde kullanmaktadırlar.

Öğretmenlerin görüşlerine göre öğretmen öğrencisini iyi tanımalı, öğrencilerle birebir ilgilenmelidir. Öğrenciye dersi sevdirmeli ve derse istekli hale getirmelidir. Öğretmen samimi, gayretli ve öğretme sevgisiyle dolu olmalıdır. Öğretmen-veli işbirliği sağlanmalıdır. Öğretmen yaptığı işin önemini farkında olmalı ve fedakârlıkta bulunabilmelidir. Ders etkinliklerle daha eğlenceli ve ilgi çekici hale getirilmelidir.

Öğretmenlerin çoğu, okul ve sınıflarını fiziki olarak yeterli görmektedir. Öğretmenlerden bazıları seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi için kullanılacak ayrı bir dersliğin olmasının gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Ayrıca görsel materyal açısından etkileşimli akıllı tahtanın önemine vurgu yapmışlardır. Arıza yapan etkileşimli akıllı tahtaların hemen tamir edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öğrencilerin rahatlıkla abdest alabilecekleri yerler açısından da okulun fiziki durumları iyileştirilmelidir.

Öğretmenlerin tamamına yakını, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde harfleri öğretmek, farklı kıraat hocalarından Kur'an okuyuşlarını dinletmek, kıssalar ile ilgili video ve slayt izletmek için görsel ve işitsel materyalleri kullanmakta ve teknolojiye faydalanmaktadır. Öğretmenler derste farklı yöntem ve teknikleri kullanarak dersi daha verimli hale getirmeye çalışmaktadırlar. Öğretmenler sınıfları gruplara ayırma, koro şeklinde tekrarlatma, bireysel olarak öğrencileri dinleme, yazdırma, oyun ve etkinlikler ile dersi işlemektedirler. Kur'an'ın anlaşılıp uygulanması gerektiği konusunda bir bilinç oluşturmaya çalışan, meal öğretimi yapan öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Eğlenceli etkinlikler ve ödüllendirmelerle öğrencilerin derste mutlu olmalarını sağlamaya çalışan öğretmenler de bulunmaktadır.

Seçmeli Kur'an-ı Kerim ders saatleri öğretmenlerin çoğu tarafından yetersiz görülmektedir. Öğrenci sayıları da düşünüldüğünde kalabalık sınıflarda haftada iki saat daha da yetersiz olmaktadır.

Dersin notla değerlendirilmesini öğretmenler olumlu olarak değerlendirmektedir. Öğretmenlere göre dersin notla değerlendirilmesi, öğrencilerin dersi önemsemesini sağlamakta ve öğrencileri çalışmaya teşvik etmektedir.

Öğretmenler, notla değerlendirmede dikkatli olunması gerektiğini düşünmektedir. Çünkü zayıf not, öğrencileri Kur'an'dan soğutabilir ya da bir daha Kur'an-ı Kerim dersini seçmelerine engel olabilir. Ölçme ve değerlendirme ile ilgili bazı öğretmenler, bütün öğrencilerin cevaplayabileceği yazılı sınavlar yaparken; bazı öğretmenler, bir sınavı ya da iki sınavı birden uygulama sınavı şeklinde yapmaktadır. Uygulama sınavında bazı öğretmenler, öğrencinin seviyesine dikkat edip öğrencilerin okuyuşunu değerlendirirken; bazı öğretmenler, öğrencilerin öğrenme sürecini değerlendirmektedir. Öğrencilerin derse hazırlıklı gelmelerini ve sınıf içi davranışlarını değerlendiren ya da yaptıkları ezberleri göz önünde bulundurup değerlendirme yapan öğretmenler de bulunmaktadır.

Öğretmen yorumlarına göre diğer branş öğretmenleri ile okul idarelerinin seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine karşı tutum ve davranışları birbirinden farklıdır. Bazı okullarda okul idareleri ve öğretmenler, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgili yeterli ve doğru bilgilendirme yaparken bazı okullarda yeteri kadar bilgilendirme yapılmayıp dersin seçilmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedirler. Öğretmenlere göre bazı okullarda farklı nedenlerle öğrenciler, istedikleri dersi seçememektedir. Bu nedenler: Öğretmenlerin ek ders kaygısı, öğretmenin norm fazlası olma durumu, dersin bir kere seçilmesinin yeterli görülmesi, öğretmenlerin branşlarının derslerin belirlenmesinde dikkate alınması ile din, ahlak ve değer alanındaki derslerin birleştirilmesidir.

Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin ders seçiminde en çok aileler etkilidir. Ailelerin Kur'an-ı Kerim dersine karşı olan tutumu ile akademik olarak çocuğundan ve okuldan beklentileri, ders seçimlerini etkilemektedir. Öğretmenler, ailelerinden sonra okul idarelerinin, dersin seçilmesinde öğrencileri yönlendirici olabildiğini düşünmektedirler. Öğretmenlere göre öğrencilerin ilgi ve istekleri de dersin seçilmesinde etkili olmaktadır. Öğretmenler, isteyerek dersi seçen öğrenciler açısından dersin daha verimli geçtiğini dile getirmişlerdir.

Öğretmenlerin çoğu, üniversitede aldıkları Kur'an öğretimini hem süre açısından hem de müfredat açısından yetersiz görmektedir. Bu düşünceyi dile getirenlerin özellikle DKAB bölümü mezunu oldukları görülmektedir. Ayrıca öğretmenler; üniversitede Kur'an-ı Kerim'i nasıl öğretecekleri ile ilgili eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin yarısı, üniversite eğitimi dışında kendilerini geliştirmek için yaptıkları çalışmalarından bahsederken diğer yarısı kendilerini geliştirmek için yaptığı hiçbir şeyden bahsetmemiştir.

Öğretmenlerden bir bölümü kendilerinde gördükleri bazı eksiklikleri belirtmiştir. Bazı öğretmenler, Kur'an okuyuşu açısından eksikliklerini dile getirmiştir. Özellikle tecvid ve mahreç öğretiminde zorlandıklarını söyleyen öğretmenler olduğu gibi bazı öğretmenler, alan bilgisi konusunda bazıları da mesleki formasyon açısından kendilerini eksik olarak değerlendirmiştir. Öğretmenlerin yaklaşık yarısının seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi dışında Kur'an öğretme tecrübelerinin olduğu görülmektedir.

Çalışmamız sonucunda elde ettiğimiz bilgilerden hareketle aşağıdaki önerilerde bulunabiliriz:

Öğretim Programına Yönelik Öneri

1. Öğrencilerin her sınıf seviyesinde Kur'an-ı Kerim dersini seçmemesi sebebiyle öğretim programı gözden geçirilmeli, beklentiler ve okullardaki uygulamalar göz önünde bulundurularak kazanımlar yeniden düzenlenmelidir.

Dersin Eğitim- Öğretim Sürecine Yönelik Öneriler

1. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi sınıf mevcut sayıları azaltılmalı, 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenmelidir.

2. Mümkün olan okullarda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi için ayrı bir sınıf oluşturulmalıdır. Öğrencilerin rahat abdest alabilmeleri için fiziki mekânlar iyileştirilmelidir.

4. Ders kitapları, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi için yeniden hazırlanmalı, görsel olarak zenginleştirilmeli, bol etkinlikli ve eğlenceli olmalı; her sınıf

seviyesinde ilk defa seçen ve Kur'an okumayı bilmeyen öğrenciye de hitap etmelidir.

5. Dersler görsel ve işitsel materyaller kullanılarak, zenginleştirilmeli, derste öğrencilere baskı yapılmamalıdır. Okullarda etkileşimli akıllı tahtalar, etkili ve verimli bir şekilde kullanılmalı, tahtalar ile ilgili sorunlar hemen giderilmelidir. Okullarda gerekli internet alt yapısı oluşturulmalıdır.

6. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi için öğrenciler arasındaki seviye farklılıkları düşünülmeli; mümkünse seviyelerine göre sınıflar oluşturulmalıdır.

7. Veliler, Kur'an-ı Kerim dersi konusunda bilinçlendirilmeli; veli, öğretmen, öğrenci işbirliği sağlanmalı; hazırlıklı bir şekilde çalışarak derse gelmeleri için öğrenciler teşvik edilmelidir.

8. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'in Müslümanlar için önemini kavramaları sağlanmalıdır. Meal öğretimine daha fazla önem verilmelidir.

9. Öğretmenler derste daha güler yüzlü, daha sevecen, daha anlayışlı, daha gayretli, daha fedakâr olmalıdır.

11. İstenilen amaçlara ulaşılması için seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin ders saati arttırılmalı; seçmeli Kur'an dersleri son saatlere konulmamalıdır.

12. Öğretmenler gerek ders içindeki uygulamaları ile gerek düzenleyeceği yarışmalar gerekse derslerdeki ödüllendirmeler ile öğrencileri dersi bir daha seçmeleri için teşvik etmelidir.

Dersin Ölçme ve Değerlendirilmesine Yönelik Öneriler

1. Not verirken öğretmenler, dikkatli olmalıdır. Öğrenciler gözünde hem dersin değeri azaltılmamalı hem de öğrenciler, Kur'an'dan nefret ettirilmemelidir.

2. Uygulama sınavı yapan öğretmenler göz önünde bulundurulmalı ve e-okul sisteminde uygulama notu kısmı olmalıdır.

Dersin Seçilme Durumuna Yönelik Öneri

1. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersini seçmesi önündeki engeller kaldırılmalı; gerek öğretmen eksikliği gerek okul idaresinin uygulamaları gerek ek ders, norm fazlası olma gibi kaygıların önüne geçilerek isteyen her öğrencinin Kur'an dersini seçebilmesi sağlanmalıdır.

Öğretmen Yeterliliğine Yönelik Öneriler

1. Öğretmenler, aldıkları üniversite eğitimiyle yetinmemeli; kendilerini Kur'an-ı Kerim dersi açısından geliştirmelidir.

2. Öğretmenlerin hem Kur'an okuyuşlarını geliştirmeleri hem de Kur'an-ı Kerim dersini nasıl öğretilmesi gerektiği ile ilgili seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmenlere hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir.

3. İlahiyat Fakültelerindeki üniversite eğitiminde seçmeli dersler göz ardı edilmemeli; öğretmen adaylarının seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine gireceği de düşünülerek gerekli olan eğitim verilmelidir.

Ayrıca seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi üzerine yapılan çalışmaların artması dersin işlenmesi esnasında yaşanan sorunların çözülmesini ve dersin verimliliğinin artmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Acuner, H. Y. (2016). *Öğrencilere Göre Seçmeli Kur'an Dersi: Artvin İli Örneği*, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, c. 5, sy. 4, s. 850-871
- Alemdar, Y. (2008). *İlahiyat Fakültelerinde Kur'an Dersleri İle İlgili Problemler Ve Çözüm Önerileri*, C. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi XII/1, 177-212
- Arslan, M. (2014). *Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Seçiminde Velilerin Göz Önünde Bulundurduğu Kriterlerin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), https://tez.yok.gov.tr/_Ulusal_Tez_Merkezi_adresinden_edinilmiştir.
- Aslan, Ö. (2003). *Kur'an Tilavetinde Tecvidin Gerekliği ve Lahn (Okuyuş Hataları)* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. VII/I, s. 357-372
- Aslantaş, İ. (2011). *Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihlerine Rehber Öğretmenlerin Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), https://tez.yok.gov.tr/_Ulusal_Tez_Merkezi_adresinden_edinilmiştir.
- Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri, İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: İlke Yayın 6, Araştırma Raporları: 6
- Bayraktar, A. (2017). *Yeni Kur'an Okuma Öğretim Yöntemi*, Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 1 (1), s.54-101
- Bayraktutan, O. (2017). *Kur'an-ı Kerim Derslerinin Toplu/Koro Halinde Okutulmasının Avantajları ve Dezavantajları*, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi sy. 9, s.145-171
- Buhari, (1979). *el-Camiu's-Sahih*, C. VI, İstanbul
- Bulut, R. (2011). *Okulda Din Öğretiminin Toplumsal Temeli ve İşlevleri*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4/1, 20-37
- Creswell J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, (çev. ed.) Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım
- Çanakçı, A. A. (2014). *Yaz Kur'an Kurslarında ki Kur Sistemine Öğrencilerin Bakışı*, Diyanet İlmi Dergi, 50/13, s. 95-122
- Çiftçi, H. (2017). *Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alan Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi*, Yüksek

- Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Demir, R. (2010). *Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretimi*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Durmuşçelebi, M. & Mertoğlu B. (2018). "Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri" Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi, Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı y. 8, c. 8, s. 170-211
- Eşbahoğlu, Fırat (2015). *İlköğretim 5 ve 6. Sınıflarda Seçmeli Derslerin Seçim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Görer, Ü. (2015). *Ortaokul Düzeyinde Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen- Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi, (Denizli Yatılı Bölge Okulları Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Gündoğdu, Y. B. (2017). *Seçmeli Din Dersleri Neden Seçilmiyor? (Ordu Örneği)*. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 16, sy. 32, s. 557-582
- Gündoğdu, Y. B. (2015). *Seçmeli Din Derslerini Tercih Eden Öğrencilerin Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Ordu Örneği*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 15 (2), 121-155
- Güneş, A. (2015). *Din Öğretimi Materyalleri* (1. Basım), Ankara: DEM Yayınları
- Gürer, B. & Keskiner, E. (2016). *Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme*, Route Educationaland Social Science Journal 3(1), 219-254
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (2012). T.C Resmi Gazete, 6287, 11 Nisan 2012 10.04.2018 tarihinde www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm adresinden alındı.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (2014). T.C. Resmi Gazete, 29072, 26 Temmuz 2014, 10.04.2018 tarihinde www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140726-4htm adresinden alındı.
- Kantar, H. (2008). *İmam Hatip Liselerinde Kur'an-ı Kerim Öğretimi Üzerine Bir*

- Değerlendirme (Sivas Örneği). (Yüksek Lisans Tezi).*
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Karadeniz, C. B. (2012). *Öğretmenlerin 4+4+4 Zorunlu Eğitim Sistemine İlişkin Görüşleri*, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, c. 10, sy. 40, s.34-53
- Karagözoğlu, N. (2015). *Ortaokul 5. Sınıflarda Tercih Edilen Seçmeli Dersler ve Tercih Nedenlerinin Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, (5), 1, s. 69-94
- Kaya, M. (2015). *Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Gebze Örneği). (Yüksek Lisans tezi).*
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Kaya, M. & Küçük N. (2015). *Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri: Safranbolu'da Görev Yapan Din Görevlileri Üzerine Bir Araştırma*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, özel sayı: 1, s.1-18
- Kaymakcan R. Aşlamacı, İ. Yılmaz, M. ve Telli A. (2013). *Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu*, İstanbul: Çınar Basım Yayın
- Keyifli, Ş. (2013). *Eğitim ve Din Eğitimi*, Çokurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13 (2), 103-126
- Kotan, İ. (2015). *Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Kur'an-ı Kerim Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
- Köse, Ü. (2018). *Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. Gaziantep İli Örneği*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Manaz, A. (2018). *Ortaokul Seçmeli Derslerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi)
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Memişoğlu, S. P. ve İsmetoğlu M. (2013). *Zorunlu Eğitimde 4+4+4 Uygulamasına İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri*, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, c. 2, sy. 2, s. 14-25

- Meydan, H. (2015). *Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma)*. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10/3, 673-694
- Meydan, H. (2013). *Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 40, s. 219-250
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). Seçmeli Dersler Hakkında Genelge (2012/37). Tebliğler Dergisi, 12668, 10.09.2018 tarihinde <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1609.pdf> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı [OİKKDÖP]. Ankara: MEB Yayınları
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi (9-12.Sınıflar) Öğretim Programı [OKKDÖP]. Ankara: MEB Yayınları
- Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2016). T.C Resmi Gazete, 29871, 28 Ekim 2016, 10.04.2018 tarihinde www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140726-4htm adresinden alındı.
- Oruç, C. (2008). *Din Eğitiminin Hedefleri*, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13: 1, s. 259-269
- Ölçme ve Değerlendirme* (2014). E. Karip (Ed.), (6. Baskı), Ankara: Pegem Akademi
- Öz, A. (2017). *Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim- Öğretim Yeterlilikleri: Bolu İli Örneği*, Cumhuriyet İlahiyat Dergisi; 21(1), 425-464
- Özdemir, Ş. & Kavak R. (2011). *Öğretici Görüşlerine Göre Yaz Kur'an Kursları (Elazığ örneği)*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, c.4, sy.18, s. 298-215
- Özüt, A. (2014). *İlköğretim Düzeyindeki Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin*

- Öğretmen ve Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Pamuk, E. & Kiraz, Z. (2016). *Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Ders Uygulamalarında Okul Yöneticilerinin Karşılaştıkları Problemler*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(3), s.977-1003
- Seçmeli Dersler Seçilme Oranları, 05.09.2018 tarihinde (<http://www.meb.gov.tr/ogrencilerin-gozde-dersleri-belli-oldu/haber/8377/tr;>) adresinden alındı.
- Şenat, F. A. (2016). *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Kur'an Okuma Ve Tecvid Dersinin İşlenişine İlgili Kanaatleri Üzerine Bir Araştırma*", Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 42, s. 215-238.
- Tekindal, S. (2017). *Okullarda Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri*, (6. Basım) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- TTKB, (2010) XVIII. Milli Eğitim Şurası, 15. 04. 2018 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/www/surular/> adresinden alındı.
- TTKB, (2012). Haftalık Ders Çizelgeleri, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 10.06.2018 tarihinde (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/Haftalik-Ders-Cizelgeleri/Kategori>) adresinden alındı.
- TTKB, (2013). Haftalık Ders Çizelgeleri, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 06.06.2018 tarihinde (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/Haftalik-Ders-Cizelgeleri/Kategori>) adresinden alındı.
- Ulusoy, Ç. A. Saygı, E. Umay, A. (2017). *İlköğretim Matematik Öğretmenlerinin Zekâ Oyunları Dersi İle İlgili Görüşleri*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(2), s. 280-294
- Uysal, B. (2015). *Ortaokul Seçmeli Ders Uygulamasının Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Yalın, H. İ. (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (8. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

- Yayla, A. ve Kozikoğlu, İ. (2013). “*Seçmeli Derslerin İşlevselliği ve Öğretmen Görüşleri*, s.17-28, Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu (1. Baskı). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları
- Yazıbaşı, M. A. (2018). “ *Ortaöğretim Öğrencilerinin Gözünden Seçmeli Din Dersleri: Kırıkkale Örneği*” Dini Araştırmalar Dergisi, c. 21, sy. 53, s. 149-168
- Yıldırım Ali & Şimşek, H.(2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (11. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldırım, N. & Beköz M. (2011). *Uygulayıcılara Göre Yaz Kur'an Kursları Uygulaması ve Denetimi Üzerine Değerlendirme*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25-2011, s. 297-396
- Yıldız, H. ve Çezik, B. (2017). “*Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Verimliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri*” Milli Eğitim, sy. 216, s. 53-77
- Yılmaz, N. (2016). *Kur'an-ı Kerim'i Nasıl Öğretelim*, Değerler Eğitimi Merkezi: İstanbul
- Yorulmaz, B. (2014). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin, Seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Alguları*” Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, c. 11, sy. 41 s. 301-324
- Yüksel, Y. (2016). *İmam Hatip Liselerinde Kur'an Eğitimi Üzerine Bir Araştırma (Tekirdađ Örneği)*. Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 2, sy. 1, s. 9-29

Ek-1: Görüşme Yapılan Öğretmenlerle İlgili Bilgiler

No	Cinsiyet	Yaş	Mezuniyet	Öğrenim durumu	Hizmet Yılı	Görev Yaptığı Okul Türü	Görev Yaptığı Şehir
Öğretmen 1	Bayan	40	Eski İlahiyat	Lisans	11	Ortaokul	Zonguldak
Öğretmen 2	Erkek	43	Eski İlahiyat	Lisans	5	Ortaokul	Afyon
Öğretmen 3	Bayan	37	Eski İlahiyat	Yüksek Lisans	13	Ortaokul	Aydın
Öğretmen 4	Erkek	30	DKAB	Lisans.	5	Ortaokul	Elazığ
Öğretmen 5	Bayan	38	Eski İlahiyat	Lisans	12	Lise	Kahramanmaraş
Öğretmen 6	Bayan	39	Eski İlahiyat	Lisans	13	Lise	Samsun
Öğretmen 7	Erkek	30	DKAB	Lisans	7	Ortaokul	Eskişehir
Öğretmen 8	Bayan	26	DKAB	Lisans	5	Ortaokul	İstanbul
Öğretmen 9	Erkek	27	DKAB	Yüksek Lisans	5	Ortaokul	Kocaeli
Öğretmen 10	Bayan	27	DKAB	Lisans	4	Ortaokul	İstanbul
Öğretmen 11	Bayan	34	DKAB(Eğitim Fak.)	Lisans	7	Ortaokul	İstanbul
Öğretmen 12	Bayan	34	DKAB	Lisans	10	Ortaokul	Antalya
Öğretmen 13	Erkek	30	DKAB	Lisans	7	Yatılı Bölge Ortaokulu	Ağrı
Öğretmen 14	Bayan	33	DKAB- İlahiyat	Lisans	11	Ortaokul	Kocaeli
Öğretmen 15	Bayan	29	DKAB	Lisans	3	Ortaokul	Erzurum
Öğretmen 16	Erkek	37	DKAB(Eğitim Fak.)	Lisans	4	Ortaokul	Yozgat
Öğretmen 17	Erkek	36	DKAB	Lisans	10	Ortaokul	Ordu
Öğretmen 18	Erkek	27	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğrt-İlahiyat Fak.	Lisans	2	Lise	Siirt
Öğretmen 19	Bayan	35	DKAB	Lisans	13	Ortaokul	Manisa
Öğretmen 20	Bayan	43	Eski İlahiyat	Lisans	9	Ortaokul	Bursa
Öğretmen 21	Bayan	33	İlahiyat Fak. (Formasyonsuz)	Lisans	7	Ortaokul	Ankara
Öğretmen 22	Erkek	24	Yeni İlahiyat	Lisans	1	Ortaokul	Diyarbakır
Öğretmen 23	Erkek	40	Eski İlahiyat	Lisans	7	Lise	Antalya
Öğretmen 24	Bayan	27	DKAB	Lisans	3	Ortaokul	Şanlıurfa
Öğretmen 25	Erkek	34	DKAB	Lisans	9	Ortaokul	Artvin
Öğretmen 26	Bayan	32	DKAB	Doktora	7	Ortaokul	Bursa

Ek-2: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Soruları

1. Öğretim programını takip ediyor musunuz? Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
2. Kur'an-ı Kerim dersinin seçmeli olarak müfredata dâhil edilmesi ve okullarda okutuluyor olması ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
3. Kur'an-ı Kerim dersinin seçimi konusunda okul idarenizin ve okulunuzdaki diğer öğretmenlerin tutumları nasıldır?
4. Kur'an-ı Kerim dersinin seçilmesinde etkili olan faktörler sizce nelerdir?
5. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin öğrencilerinizin dindarlığına, ahlakına ve davranışlarına olan etkileri hakkında düşünceleriniz nelerdir?
6. Kur'an-ı Kerim dersindeki sınıf mevcutlarınız kaçtır? Sizce sınıf mevcudunda ideal olan kaç kişi olmalıdır?
7. Ders kitabı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
8. Kur'an-ı Kerim dersinde kullandığınız yöntem ve teknikler ile Kur'an'ı öğretme sürecindeki uygulamalarınız nelerdir?
9. Kur'an-ı Kerim dersinin ders saatleri ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
10. Kur'an-ı Kerim dersi açısından değerlendirdiğinizde okul ve sınıflarınızın fiziki durumları nasıldır?
11. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin notla değerlendirilmeye başlanması öğrencileri sizce nasıl etkiledi? Ölçme ve değerlendirme sürecini planlarken nelere dikkat ediyor ve değerlendirmeyi nasıl yapıyorsunuz?
12. Sizce Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan sorunlar nelerdir?
13. Kendinizi alan bilgisi ve mesleki formasyon açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Kendinizde eksik gördüğünüz konular varsa nelerdir?

14. Sizce Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan sorunların çözümü için neler yapılmalıdır?
15. Kur'an-ı Kerim dersi açısından üniversitede aldığımız eğitimi nasıl değerlendiriyorsunuz?
16. Sizce Kur'an-ı Kerim dersinin seçilmesini arttırmak için yapılabilecek çalışmalar nelerdir?
17. Sizce Kur'an-ı Kerim dersi öğretmenlerine düşen en önemli görev nedir?
18. Okul dışında Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübeniz oldu mu? Daha iyi Kur'an öğretebilmek ve kendinizi bu konuda geliştirmek için yaptığınız çalışmalar varsa nelerdir?

ÖZ GEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Mukadder ALTUN		
Doğum Yeri ve Yılı	Bolu-1984		
Medeni Durumu	Evli		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce(orta) , Arapça (orta)		
Öğrenim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1998	2002	Bursa İpekçilik A.İ.H.L
Lisans	2002	2006	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İ.D.K.A.B. Bölümü
Yüksek Lisans	2014	2019	R.T.E.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Doktora	-	-	
Çalıştığı Kurum (/lar)		Başlama - Ayrılma Yılı	
1.M.E.B		2007	
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar			
Aldığı Ödüller			
İletişim (eposta)	mukadderaltun@hotmail.com		